

Український кант XVII—XVIII століть

продовж останніх десятиліть завдяки зусиллям радянської музикознавчої науки досліджено потужний художньо-культурний шар, який репрезентує основні тенденції розвитку східнослов'янського мистецтва XVII—XVIII ст. ст. Увагу дослідників було спрямовано в основному на вивчення жанрів і форм професійного мистецтва, тоді як багату царина побутової міської культури залишалась, як правило, поза полем їхнього зору. А тим часом саме ці жанри, зближені у витоках з народною творчістю, становили те

живильне середовище, на якому згодом виросло національне класичне мистецтво Нового часу. До них належить і український кант — маловивчена галузь східнослов'янської музичної культури.

Український кант — побутова міська пісня XVII—XVIII ст.ст.— на перший погляд явище досить знане. Відомості про нього містяться в працях істориків, філологів і мистецтвознавців, які займаються вивченням джерел і шляхів розвитку національної культури. Однак, роздивившись, переконуєшся в майже повній недослідженості кантової проблематики: немає спеціальних музикознавчих праць, присвячених українському канту¹; наявний музично-поетичний матеріал не зібрано, не систематизовано і комплексно не видано. А жанр цей заслуговує на якнайпильнішу увагу з огляду на свою винятково важливу роль у

¹ Перший крок в цьому напрямку — дисертація упорядника видання на здобуття вченого ступеня кандидата мистецтвознавства «Український кант XVII—XVIII ст. ст. (Характеристика жанру)», К., 1988.

культурно-історичному розвитку України XVII—XVIII ст. ст.

Кантом упродовж тривалого часу цікавились історики літератури і фольклору, зокрема такі визначні вчені як П. Безсонов, О. Веселовський, М. Возняк, В. Гнатюк, В. Перетц, І. Франко, згодом Г. Нудьга, О. Позднеев та ін. Але розпорошена публікація знайдених текстів та принагідні спостереження тільки над їхніми поетичними особливостями були лише першим етапом наукового освоєння жанру. При цьому втрачався нерозривний взаємозв'язок музики й тексту канта.

Музикознавчих праць, присвячених канту, небагато². Проблеми кантової культури розглядаються в них здебільшого принагідно: в контексті російського музичного мистецтва XVIII ст. (М. Фіндейзен, Т. Ливанова, Ю. Келдиш), історії розвитку музичної культури взагалі (Б. Асаф'єв), як етап, що передував формуванню українського романсу (О. Шреєр-Ткаченко). Власне канту присвячено тільки дослідження Л. Костюковець — про білоруську кантову культуру, а також окремі розвідки В. Ільїна, Т. Калужникової, Ю. Келдиша, Є. Орлової та ін. в різних збірниках статей з історії російської музики. Найвагоміший внесок у музикознавче вивчення кантів — праці Т. Ливанової і Ю. Келдиша. В них на під-

² Див.: Келдыш Ю. В. Русская музыка 18 века. — М., 1965; Келдыш Ю. В. Очерки и исследования по истории русской музыки. — М., 1978; Ливанова Т. Н. Русская музыкальная культура XVIII века, т. I. — М., 1952; Финдейзен Н. Очерки по истории развития музыки в России с древнейших времен до конца XVIII века, т. I, т. 2. — М. — Л., 1928, 1929; Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс, кн. 1, 2. — Л., 1971; Історія української музики (відп. ред. О. Я. Шреєр-Ткаченко), ч. I. — К., 1980; Костюковець Л. Ф. Кантовая культура в Белоруссии. — Минск, 1975; Ильин В. Очерки истории русской хоровой культуры, ч. I. — М., 1985; Калужникова Т. И. О истоках русской гармонии // Научно-метод. записки Уральской консерватории. — Свердловск, 1973; Орлова Е. О традициях канта в русской музыке // Теоретические наблюдения над историей музыки. — М., 1978.

ставі багатого рукописного матеріалу зроблено важливі теоретичні висновки про типологічні й специфічні прикмети, музично-поетичні особливості цього жанру.

В літературі спостерігаються найрізноманітніші, часом суперечливі визначення канта: «книжна», «силабічна», «штучна», «авторська», «напівнародна» пісня, «духовна вірша з музикою», «вірша-пісня» тощо. Найрозповсюдженішими є терміни «кант» і «псальма».

Кант — багатоголосна (найчастіше триголосна) пісня напівпрофесійного походження із силабічним (або силаботонічним) текстом побутового світського або духовно-моралістичного змісту. Духовні канти часто позначаються також терміном «псальма». За музичною мовою світські канти тяжіють до народної пісенності; псальми — до професійного, церковного співу. Деякі вчені (О. Позднеев) пропонують світські канти і псальми об'єднувати терміном «книжна пісня». Як правило, кант — синкретичний твір поета й композитора в одній особі, що зберігає традицію анонімності (навіть у тих випадках, коли автор відомий). Канти набули поширення на Україні, в Білорусії і Росії протягом XVII—XVIII ст. ст. Час виникнення і розвитку канта — початок нового періоду східноєвропейської історії, що відзначається зростом міст, національно-визвольними рухами, становленням націй, інтенсивною секуляризацією, а отже і демократизацією та гуманізацією мистецтва, усвідомленням і висуванням на перший план особистісного, авторського начала в художній творчості. Типовий жанр епохи Барокко³ кант органічно поєднує в собі середньовічні і новочасні риси. В канті — носії принципово нового інтонаційного ладу — співіснують принципи середньовічної модальності і функціональної системи мажоро-мінору, певна лінеарність — з яскраво вираженим гомофонно-гармонічним складом, сила-

³ Барочний вплив дуже помітний у духовних кантах-псальмах, тоді як світські пісні наслідують кращі ренесансні традиції.

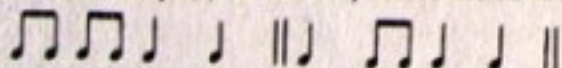

бічна система віршування — з силабо-тонічною. Двоїстість канта можна розглядати і в потоці проблеми взаємодії мистецтва писемної й усної традиції. За словами Т. Ливанової, кант знайшов своє місце немов би між жанрами професійного мистецтва і народною музикою усної традиції⁴. Отже його вивчення вимагає особливого підходу.

Світський український кант відзначається яскравою музичною самобутністю, зумовленою його близькістю до народнопісенного і танцювального мистецтва України. Ми порівняли на різних рівнях українські канти з ліричними, танцювальними і жартівливими народними піснями з різних фольклорних збірників. При цьому було виявлено подібність між цими жанрами щодо спільнотипологічних ознак (усна традиція побутування й анонімність), а також у царинах музики й тексту, (спільні принципи мелодичного розвитку: повторність і варіантність, усталені ритмоформули⁵, схожі структурні утворення⁶, образно-асоціативні зв'язки, численні текстові аналогії⁷). Взаємодію канта й пісні можна охарактеризувати терміном «взаємоперетворення». З одного боку, канти переходили в фольклор і продовжували своє існування уже як народні пісні; з другого — народні пісні, розспівуючись на три голоси «під кант», тобто в стилі канта, зберегли кантову традицію до наших часів.

⁴ Ливанова Т. Русская музыкальная культура XVIII века в ее связях с литературой, театром и бытом. М., 1952. — Т. I, с. 462—463.

⁵ До числа універсальних ритмоформул, характерних як для канта, так і для народної пісні, належать такі:

та ін.

⁶ Типова кантова структура АА₁ РК (А, А₁, розвиток, каданс), а також побудови типу ААВВ і АБАВ дуже поширені в народно-пісенній творчості України.

⁷ Знайдено 16 прямих текстових аналогій (повна ідентичність сюжетів канта й пісні) і 20 — загального плану (подібність зачинів).

Український кант увібрав у себе інтонацію народної пісні в найширшому значенні слова; через кант український пісенний фольклор входить у музичну культуру російського, білоруського та інших слов'янських народів.

Водночас кантове мистецтво України — невід'ємна частина загальноєвропейської культури, зокрема пісенної. Книжна пісня (термін О. Позднієва, що об'єднує східно-слов'янські і західноєвропейські аналоги канта) в пісенниках з'являється як початок ліричної поезії у багатьох європейських народів. Можна простежити рух цього жанру в часі і в просторі — із Заходу на Схід: Іспанія — XIII ст., Італія — XIII—XIV ст. ст., Німеччина — XIV ст., Чехія — XIV—XV ст. ст., Угорщина й Польща — XVI—XVII ст. ст., Україна й Білорусія — кінець XVI—XVII ст. ст., Росія — середина XVII—XVIII ст. ст. Виходячи з цього, можна говорити про типологічність процесів, які відбуваються в Західній Європі і на Україні в царині пісенної культури і про закономірність появи такого жанру як кант. Його виникнення було, на наш погляд, результатом складної взаємодії західноєвропейського пісенного руху з мистецтвом Русі.

Серед можливих джерел канта ми виділяємо генетичні і контактні — типи зв'язків у порівняльно-історичному літературознавстві, запропоновані В. Жирмунським⁸. До перших віднесемо духовні стихи, знаменний розспів і народнопісенну творчість. До других — європейське демократичне мистецтво, польські духовні пісні. Певний вплив на процес виникнення і розвитку канта могли справити також творчість скоморохів, яка була його «функціональним» попередником, та інструментальна танцювальна музика, насамперед народна.

⁸ Жирмунский В. М. Сравнительное литературоведение. Восток и Запад/Избранные труды. — Л., 1979.

В процесі побутування канта можна виділити три стадії: виникнувши в письмених шарах міського населення, кант поступово розповсюдився в широких різночинних колах. Його співають найрізноманітніші представники третього стану — нижчі клірики, учні братських шкіл, студенти колегій і академій⁹, купці, ремісники і навіть селяни (остання обставина засвідчує досить високий рівень письменності українського селянства), нарешті, кант переходить у пісенний фольклор і продовжує жити в мистецтві лірників, бандуристів і калік перехожих аж до ХХ століття.

Середовище побутування кантів яскраво розкривають записи, зроблені власниками на рукописних пісенниках. У вивчених нами збірниках виявлено багато таких записів, які містять різну інформацію. Здебільшого це ім'я і прізвище власника чи переписувача, рід його занять тощо. Нами знайдено імена дяконів, студентів, учнів шкіл різного рівня, священників, купців, військових, селян, канторів, псаломщиків, пономарів тощо.

В. Перетц писав про те, що «подібно до рукописів перекладних романів... рукописні збірники ... кантів переписуються, ... продаються — і часто за високу ціну». Однак кантові збірники не тільки продавали, але часто й дарували, зоставляючи при цьому дарчі написи. Ось один із них: «В знак памяти, доброму, и сочувствительному сердцем, другу, приятелю и бывшему дорогому соседу, дарятся труды сін, крестьянину собственнику села Руды Павлу Петровичу Шпируку и детям его Никифору и Василю Павловичам для всегдашнего воспоминания, а по смерти для вечной и незабвенной памяти, от бывшего в сем приходе псаломщика

⁹ С. Смоленський і М. Сперанський пишуть про те, що спів кантів був улюбленим заняттям бурсаків. Студенти Києво-Могилянської академії «миркували», тобто просили милостиню, співаючи під вікнами багатих киян канти і псалми. О. Шреєр-Ткаченко серед популяризаторів кантів виділяє «мандрованих дяків».

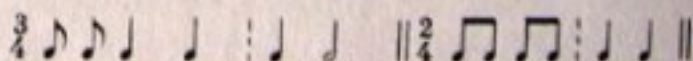
Іакова Васильевича Терлецкого..., гонимого и невинно страждущего от протоиерея Снегурского. Как даритель, желаю и прошу дозволить всякому доброжелателю читать, злым же и ненавистным врагам моим не только прочитывать, но отнюдь завещаю не дозволять даже показывать; в противном же случае за неиспол[не]ние моей сей воли и просьбы, буду иметь с владетелем сего суд, на втором и страшном пришествии Христовом¹⁰...» Деякі збірники заповнювались упродовж десятиліть, передавались у спадщину, переходили з рук у руки. Вони дуже високо цінилися і пильно оберігались. А тому часто в них трапляються остороги проти передачі книжки сторонній особі, викрадення її тощо. Одна з таких осторог-проклять проти крадіжки з гумором проголошує: «Хто отсії псалми может украсти, то будет он сто год свині із усього світу із усім своїм нащадком пасти»¹¹.

Кантовому мистецтву притаманний високий ступінь типізації музичного матеріалу, який знайшов вияв у викристалізованих мелодичних поспівках і гармонічних зворотах¹², універсальних і функціонально визначених ритмоформулах¹³, принципі інтонаційної блочності в побудовах

¹⁰ Я. Терлецький, який зробив цей запис, називає збірник «трусами», оскільки він є автором текстів кількох вміщених тут пісень.

¹¹ Нудьга Г. Пісні та романси українських поетів. — К., 1956. — Т. I, с. 19.

¹² Типовість, узагальненість характерна для заключних кантових поспівок. Їхня схема здебільшого така: поступовий низхідний мелодичний рух від V (VI) ступеня ладу до II з наступним закінченням на терції чи тоніці ладу. Так само виділений типовий заключний гармонічний зворот: Т(П) — S — Д — Т, який має два мелодичних варіанти баса.

¹³

основні 3-х і 2-х дольні формули. Всі інші — похідні від них.

цілого. Останній означає, що конструкція канта являє собою поєднання ряду типових інтонаційних блоків із сувою обумовленістю їхніх функцій. Таким чином творець кантів оперував не окремими інтонаціями, а усталеними інтонаційними комплексами, варіюючи і розвиваючи їхній тематичний матеріал залежно від міри свого таланту. Кожний інтонаційний блок, мабуть, містив згусток художньої інформації, адресований вихованому на традиції слухачеві.

Блочний принцип побудови музичного цілого зріднює кант із західноєвропейською пісенною творчістю Середньовіччя й Відродження та східнослов'янським професійним мистецтвом (жанр партесного концерту).

Щодо текстових особливостей, то для українського канта характерні: нове світовідчуття, яке виявляється у ліричній (в основному любовній) тематиці, нова форма — діалог або монолог, висока емоційність висловлювань; становлення силабо-тонічної системи віршування, суміжна і напівперехресна рими, переважання дванадцяти- і чотирнадцятискладників, шестирядкова строфа *abcdcd* (ABV). Специфічна мова кантів, яка ввбирала в себе різнонаціональні нашарування. Її виняткова цінність полягає у збереженні історичного шару української мови XVII—XVIII ст. ст. (причому, не книжної, а наближеної до народної) в її первісному вигляді.

У різноманітних проявах взаємодії музики й тексту кантів провідна роль належить музиці, яка є важливим інструментом тонізації силабічних текстів і трансформації силабіки в силабо-тоніку.

На підставі аналізу кантових зразків, який включає виявлення характерних мелодичних, ритмічних, ладогармонічних і структурних формул і зворотів, стала можливою побудова своєрідної жанрової моделі українського канта, необхідної для визначення національної специфіки і атрибуції. У зв'язку з цим необхідно відзначити, що з огляду на усну традицію побутування (поряд із писемною) кант часто настільки трансформується, обростаючи різномовними

нашаруваннями, що на підставі тільки особливостей тексту (а для багатьох дослідників текст — єдиний критерій), встановити національну приналежність дуже важко. Через це можливість атрибуції кантів на підставі комплексної моделі, яка відображає характерні музичні закономірності жанру, має, на нашу думку, принципово важливе значення. Нами загалом було атрибутовано близько 50-ти українських кантів, серед яких «А гди ж тая голубонька», «А у поли р'чка», «В нед'леньку рано», «Д'вчина мила», «Доля моя гриби ходила», «Ишла д'вчина до Дн'пра по воду», «Наши конопелки», «Ой сам я не знаю, чому мн' нудненько», «Ох несносним жалем», «Тече вода по долині», «Хожу як блудний» та багато інших.

Щодо зв'язків з професійною творчістю, то необхідно відзначити, що стильові особливості канта увійшли в партесний концерт, який розвивався паралельно з ним. Кант вплинув на лексику партесного концерту, на характер його багатоголосся, увійшов у нього як один з обов'язкових компонентів. Далі зв'язки канта можна знайти і в пізнішій творчості — в жанрі романсу, в оперній, хоровій і камерно-інструментальній музиці XVIII ст., згодом — у творах українських і російських (як дожовтневих, так і радянських) композиторів. У сучасних жанрах масової культури функціональним нащадком канта, на нашу думку, є рух самодіяльної авторської пісні.

Кантова культура України XVII—XVIII ст. ст. потребує подальшого різнобічного вивчення — воно не тільки розширить панораму мистецтва XVII—XVIII ст. ст., а й уможливить досягнути типологію багатьох процесів, які відбуваються в музичній культурі сьогодні.

На жаль, кантових збірок на Україні збереглося дуже мало. Чимало українських пісенників було перевезено в Росію. У багатьох із них містяться тільки тексти кантів. Із найраніших і найцікавіших українських пісенників варто відзначити збірок З. Дзюбаревича (Бібліотека АН СРСР) і два пісенники Я. Головацького з бібліотеки Київського

університету (ЦНБ УРСР). Вони містять духовні і світські канти, в тому числі унікальні пісні, які не трапляються в інших збірниках, — «Про взяття козаками Варни», «Про зрадливе кохання» та ін.

Слід сказати і про збірники кантів гіпотетично українського походження, які зберігаються в архівах Москви, Ленінграда і Калініна. На них посилались у своїх працях О. Позднеев, М. Сперанський та ін. Загалом українських збірників в широкому значенні слова (включаючи рукописи з Москви, Ленінграда й Калініна) близько сімдесяти.

Чимало українських збірників кантів з тих чи інших причин недоступні для дослідників (загублені або перебувають в закордонних і приватних збірках). Деякі з них описано М. Возняком, В. Гнатюком, М. Грушевським, В. Перетцем, І. Франком, Ю. Яворським та ін. Значна частина цих описів вміщена в «Записках Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка», «Киевской старине», «Этнографическом обозрении», «Русском филологическом вестнике», «Вестнике Европы», «Известиях ОРЯС АН» та інших періодичних виданнях.

Пропонована книжка — перша спроба зведеного видання українських кантів. Матеріалом для неї послужили канти із рукописних збірників XVII—XVIII ст. ст. Зберігаються вони в найбільших архівах СРСР: в Києві (Центральна наукова бібліотека АН УРСР ім. В. Вернадського), Москві (Державний історичний музей, Всесоюзна державна бібліотека ім. В. І. Леніна, Центральний державний архів давніх актів), Ленінграді (Державна публічна бібліотека ім. М. Салтикова-Щедріна, Інститут російської літератури (Пушкінський дім) АН СРСР, Бібліотека АН СРСР, Бібліотека Ленінградської державної консерваторії ім. М. А. Римського-Корсакова), Калініні (Калінінський обласний архів). У процесі вивчення рукописів було здійснено відбір відповідного матеріалу, джерелознавче й текстологічне його обстеження, яке включало докладний опис великої кількості збірників, розшифровку музики й текстів пісень, їх атрибуцію тощо. Задля

повноти картини у книжку включено канти українського походження із раніше здійснених публікацій: збірника кантів, виданого Т. Ливановою в додатку до книги «Русская музыкальная культура XVIII века», видання «Избранные русские канти XVIII в.» під редакцією В. Копилової, а також підручника з історії української музики О. Шреер-Ткаченко. До збірника увійшло близько шестидесяти світських кантів. Для відтворення різнонаціональної атмосфери кантового репертуару ми включили до книжки деякі пісні польського походження, популярні на тогочасній Україні, і канти, які тяжіють до російських першоджерел, хоч і визначені дослідниками як українські. (Російський колорит цих кантів може бути наслідком значної русифікації знайдених нами зразків у процесі їхнього побутування).

Крім цього, до книжки включено кілька пісень із кантових збірок, у яких зафіксовано тільки мелодію. Здебільшого пропущені в цих записах голоси нами реконструйовано. Але іноді зробити це було неможливо, оскільки мелодія явно не піддавалась розкладці на три голоси. Дослідники називають такі зразки кантами, тоді як на нашу думку, це швидше народні пісні, що потрапили в кантові збірники. Можливо, вони репрезентують жанр сольної одноголосної пісні («Вийшла дівчина до Дніпра по воду», «Ой біда, біда мні чайці-небозі», «Ходить кума льодом», «Ой сам я не знаю, чому мні нудненько» та інші).

Світські канти об'єднано нами в такі тематичні групи: любовно-ліричні (любовні, про розлуку, тугу і самотність, про долю, еротичні), жартівливі (побутові і пародійні), соціальні, моралістичні. Крім того, до збірника увійшло понад двадцять псалмів, створених Феофаном Прокоповичем, Єпіфанієм Славинецьким, Димитрієм Тупталом, Тимофієм (Георгієм) Щербацьким — видатними українськими вченими, письменниками, суспільно-політичними і церковними діячами XVII—XVIII ст. ст.

Більшість жанрів, представлених у збірнику, існують у великій кількості варіантів тексту і музики. У деяких

випадках через відсутність музики при найранішому варіанті тексту до книжки береться пізній, вже обрусілий варіант, при якому виявлено нотний запис.

Музику кантів у рукописних збірниках записано в «київській», так званій квадратній, нотації в сопрановому, альтовому, теноровому, басовому та ін. ключах. При цьому кожному голосу відведено окремий рядок. Знаки альтерації в кантах при ключі не проставляються, а виставлені, як випадкові, при нотах (серед них чимало помилкових). Розмір, як правило, вказано при ключі. Тактування в кантах відсутнє, збережено роздільні знаки / і $\neq$, які розмежовують рядки або піврядки. У всіх випадках повтор музики й тексту (від окремих рядків до більших фрагментів) позначено цифрою 2. Межу початку повтору вказано в тексті знаком #. Цифри на позначення повторів окремих слів тексту взято в квадратні дужки.

Тексти кантів, записані в збірниках півуставом і скорописом XVII—XVIII ст. ст., передаються сучасним гражданським шрифтом.

Для зручності виконання кантів ми перевели нотні записи в систему сучасної нотації, записавши голоси в скрипковому і басовому ключах. Перед аколодою вказано ключі рукописного оригіналу. Це зроблено для відновлення виконавського складу того чи іншого канта.

В квадратних дужках [ ] вміщено наші додатки або виправлення:

а) відновлені знаки альтерації (при цьому вони діють тільки в одному голосі в межах між двома знаками/, тобто впродовж рядка тексту);

б) ноти, яких бракує в рукопису, чи знаки /, відновлені нами;

У круглих дужках ( ) вміщено похибки, наявні в рукописному оригіналі, неправильні, зайві знаки альтерації тощо.

В разі помилкового мелодичного руху чи ритму в одному з голосів на додатковому нотоносі петитом виписано гіпотетичний варіант.

У примітках після нотного тексту і додатках наводяться варіанти окремих голосів чи фрагментів канта за іншими збірниками.

Необхідно звернути увагу виконавців на те, що редакторські складові ліги дійсні тільки для першого куплета, наступні строфи вимагають індивідуальної підтекстовки. При цьому можливе як дроблення, так і укрупнення музичних тривалостей залежно від складового ритму.

Тексти кантів подаються в тогочасному написанні з розкриттям титлів, із збереженням особливостей орфографії і пунктуації (знімаються тільки тверді знаки наприкінці слів). Пунктуація узгоджується лише з рядками і, як правило, після одного рядка ставиться кома, а після пари рядків — двокрапка. Паралельно з оригінальними текстами подаються їхні українські транскрипції, а при необхідності — реконструкції. Досить вільне поводження з текстами при цьому зумовлене практичним призначенням книжки, потребою забезпечити оптимальні умови для концертного виконання пісень. Всі тексти перевірено нами щодо музично-поетичної відповідності, в результаті чого в місцях повного розходження тексту і музики та при неможливості їх узгодження текст було частково реконструйовано (доповнено чи, навпаки, скорочено).

При подачі текстів діють ті ж позначення, що і в нотах: наші додатки взято в квадратні дужки, текстові помилки — в круглі. Зіпсовані (поправлені) місця тексту набрано курсивом.

У додатку наведено варіанти музики і текстів, які істотно доповнюють основні варіанти. У примітках вказано рукописні джерела кожного канта, простежено найцікавіші текстові сходження з народними піснями із різних фольклорних збірників тощо.

Видання адресується широкому колу музикантів, воно має не тільки відтворити портрет українського канта у всій його розмаїтості і своєрідності, а й насамперед відродити цей жанр у сучасному професійному концертному виконанні

і домашньому аматорському музикуванні. Окрім того, збірник може використовуватись у навчальних курсах історії української музики, літератури і народної творчості.

Складаю щиру подяку кандидату філологічних наук В. І. Кречотню за літературну редакцію транскрибованих та реконструйованих кантових текстів, а також працівникам

бібліотек та архівів, матеріалами яких ми скористалися для підготовки нашого видання.

Л. Івченко.

Украинский кант XVII—XVIII веков

ант — многоголосная (чаще всего трехголосная) песня полупрофессионального происхождения с силлабическим (или с силлабо-тоническим) текстом бытового светского или духовно-моралистического содержания¹, распространенная на Украине, в Белоруссии и России в XVII—XVIII вв. Как правило, кант — синкретическое произведение поэта и композитора в одном лице, сохраняющее традицию анонимности (даже в тех случаях, когда автор известен).

Время возникновения канта — начало нового периода в отечественной истории, характеризующегося дальнейшим ростом городов, национально-освободительными движе-

ями, становлением наций; широкими процессами секуляризации и тем самым демократизации и гуманизации искусства, осознанием и выдвижением на первый план личностного, авторского начала в художественном творчестве.

Кант — истинное дитя своей эпохи — удивительным образом сочетает черты старого и зарождающегося в его недрах нового. В нем сосуществуют принципы средневековой модальности и функциональной системы мажор-минора, известная линейность с ярко выраженным гомофонно-гармоническим складом, силлабическая система стихосложения — с силлабо-тонической. Подобная двойственность канта может быть рассмотрена и в русле проблемы взаимодействия искусства письменной и устной традиции.

Разноуровневое сравнение украинских кантов с лирическими, танцевальными и шуточными народными песнями из разных фольклорных сборников показало, что кант и народная песня имеют много общего, начиная с общетипологических признаков (устная традиция бытования,

¹ Духовные канты также часто определяются термином «псалма».

ЛЮБОВНО-ЛІРИЧНІ КАНТИ

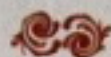
А ГДИ Ж ТАЯ ГОЛУБОНЬКА САМА ПОЛЕТІЛА

А гди ж та-я го-лу-бен-ка са-ма по-ле-тї-ла что с собо-ю го-лу-бо-ви лететь не ве-лї-ла
— А гди ж та-я го-лу-бонь-ка са-ма по-ле-ті-ла, що з собо-ю го-лу-бо-ві летіть не ве-лі-ла?

А гды ж тая голубенка сама полетѣла
 Что с собою голубови летѣть не велѣла
 Чи я ж тобѣ мой голубе да лѣха мыслѣла
 Что я тобѣ за собою летѣть не велѣла
 От востоку до западу вѣтрец повѣвает
 А голубчик лѣтаючи голубки шукает

Питаю ты мой голубе какая голубка
 Ясны очи русы косы сама румяненка
 Ходит она над водами и над берегами
 Утирает ясны очи русыми косами
 Перестанте быстры рѣки и лѣсы шумѣти
 Коли будет мой голубчик до мене летѣти

— А гди ж тая голубонька сама полетѣла,
 Що з собою голубови летѣть не велѣла?
 — Чи я ж тобі, мій голубе, да лиха мислѣла,
 Що я тобі за собою летѣть не велѣла?
 Од востоку до западу вітрець повіває,
 А голубчик, літаючи, голубки шукає.

— Питаю ты, мій голубе, яка голубенька?
 — Ясні очі, русі коси, сама рум'яненька.
 — Ходить вона над водами і над берегами,
 Утирає ясні очі русими косами:
 «Перестаньте, бистрі ріки і ліси, шуміти,
 Коли буде мій голубчик до мене летіти».

А У ПОЛІ РІЧКА ЧЕРЕЗ РІЧКУ КЛАДКА

А у по_ли річ_ка, че_рез річ_ку клад_ка Не покинь же мой ми_лен_ ки не ве_лѣ_ла мат_ка
 — А у по_лі річ_ка, че_рез річ_ку клад_ка, не по_кинь же, мій милень_ кий, не ве_лі_ла мат_ка!

А у поли рѣчка через рѣчку кладка
 Не покинь же мой миленьки не велѣла матка
 Як же ты покинеш перши сам загинеш
 Быстренкою рѣченкою за Дунай. заплывеш
 Будеш утопати рученку давати
 Я млада як ягода буду ратовати
 Бодай¹ тая рѣчка травною заросла

А що ж моего миленького за Дунай занесла
 Бодай тая рѣчка заросла травною
 А що ж моя миленькая² не спиш ты со мною
 Бодай тая черничка³ не имела добра
 А що ж моего омочила черного бобра
 Ой гаю мой гаю зелены мой гаю
 Любившися кохавшися растатися маю⁴

— А у полі річка, через річку кладка,
 Не покинь же, мій миленький, не веліла
 матка!
 Як же ти покинеш, перший сам загинеш,
 Бистренькою річенькою за Дунай заплинеш.
 Будеш утопати, рученьку давати,
 Я молода, як ягода, буду рятувати.
 — Бодай тая річка травною заросла

А що ж мого миленького за Дунай занесла!
 — Бодай тая річка заросла травною
 А що, моя миленькая, не спиш ти зо мною!
 — Бодай тая річка не іміла добра⁵
 А що ж мого омочила чорненького бобра!
 — Ой гаю, мій гаю, зелений мій раю,
 Любившися, кохавшися, розстатися маю.

¹ Вар.: «Бог, дай» (Лен. 10438),
 «Вода» (Муз. 2583).

² Вар.: «Мой миленький»
 (Лен. 10438; Муз. 2583).

³ Вар.: «рѣчка» (Лен. 10438).

⁴ Вар. закінчення:

«Бог дай тая рѣчка пропала век веков
 Да что ж разлучила з добрым человеком.
 Ой пушу ж я пушу по воде веселце
 Плыви ж ко мне мой миленьки
 Утешь мое сердце» (Лен. 10438)

⁵ Тут і далі наголоси проставлено для підкреслення внутрішньої ритми вірша. При виконанні ж кантів ці наголоси, як правило, не співпадають з музичною акцентуацією.

АХ ЗЛАЯ ПЕЧАЛЬ В СЕРЦЕ МНІ ВСЕЛИСЯ

Ах зла_ я пе_ чаль в сер_ це мнѣ все_ ли_ ся, Го_ рсть не_ снос_ на
 Ах зла_ я пе_ чаль в сер_ це мні все_ ли_ ся, го_ рсть не_ знос_ на

лю_ гѣ вко_ ре_ ни_ ся, У_ ви, мя гор_ ка пе_ чаль у_ яз_ вля_ ет,
 лю_ ті вко_ ре_ ни_ ся, У_ ви, мя гір_ ка пе_ чаль у_ яз_ вля_ є,

Скор_ би и злос_ ти в серд_ цы прел_ став_ ля_ ет;
 скор_ бі і злос_ ті в сер_ ці пред_ став_ ля_ є.

Ах злая печаль в сердце мнѣ вселися,
Горестъ неслосна лють вкоренися,
Увы мя горка печаль уязвляет,
Скорби и злости в сердца представляет:
Не имею аз ни малой радости,
Живу в печали и всегда в жалости,
Стисненны горем что чинить не знаю,
Ибо радости никогда не выдаю:

Жестоко щастье всегда мнѣ бывает,
Фортуна злая злости прибавляет,
Благое в злое всегда премѣняет,
Радости моя в печаль обращает:
Остаюсь печалію уязвленный,
Жалостію злом, всегда сокрушенный,
Не зрю отрады ах ни в день ни вночи,
Не спят никогда мои бѣдны очи:

Ах злая печаль в сердце мні вселися,
Горестъ незносна люті вкоренися.
Уви, мя гірка печаль уязвляє,
Скорбі і злості в серці представляє.
Не імію аз ні малой радості,
Живу в печалі і всегда в жалості.
Стиснений горем, що чинить не знаю,
Ібо радості нікди не видаю.

Жестоко щастє всегда мні буває,
Фортуна злая злості прибавляє,
Благое в злоє всегда преміняє,
Радості мої в печаль обращає.
Остаюсь печалю [всегда] уязвленный,
Жалостю, зло[стю] всегда сокрушенный,
Не зрю отради ах ні в день ні вночі,
Не сплять ніколи мої бідні очі.

БІДНА Ж МОЯ ГОЛОВОНЬКА, ДЕ Ж МОЯ ТЕПЕР ДІВОНЬКА

^{*)}

Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька,
Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька,
Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька,
Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька,

Где же она пребыла, где же она пребыла,
Где же она пребыла, где же она пребыла,
Где же она пребыла, где же она пребыла,
Где же она пребыла, где же она пребыла,

* Мо- ем серд- цу о- чень нуд- но, до- жи- дят- ся е- я труд- нох 2
 * Мо- ем сер- цю ду- же нуд- но, до- жи- дать- ся ї- ї труд- но 2

* Варіант двох верхових голосів за збірником Муз. 3134:

** Друга половина канта за збірником. Муз. 3134:

Бѣдна ж моя головонка, где ж моя теперь девонька:
 Где же она пребывает, и с кѣм же ся забавляет:
 # Моем сердцу очень нудно, дожидатся ея трудно: 2

Отлучилась хоть на время, и тут бѣдно тяжко бремя:
 Сердце всегда унывает, мыслям больши жаль рождает:
 # Не могу спать долги ночи, коли нѣту блиско очи: 2

Коли б очи в очи зрѣли, недолги б нам ночи были:
 В веселїях пребывали, когда б прошли и не знали:
 # Одному мнѣ то не спится, коли миленка не зрится: 2

Свѣт мой красный гдѣ гуляеш, что мя бѣдна покидаеш:
 Вспомни себѣ как крушуся, тебе милой не дождуся:
 # Умилися прибуди вскорѣ, чтоб не жил я болши в гори: 2

Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька,
 І де ж вона пробуває, і з ким же ся забавляє?
 Моем сердцю дуже нудно, дожидатся її трудно — (2)
 Одлучилась хоть на врем'я, і тут бідно-тяжко брем'я!
 Серце всегда униває, мислям большой жаль рождає.
 Не можу спать довгі ночі, коли ніту близько очій. (2)
 Коли б очі в очі зріли, то недовгі б ночі били,

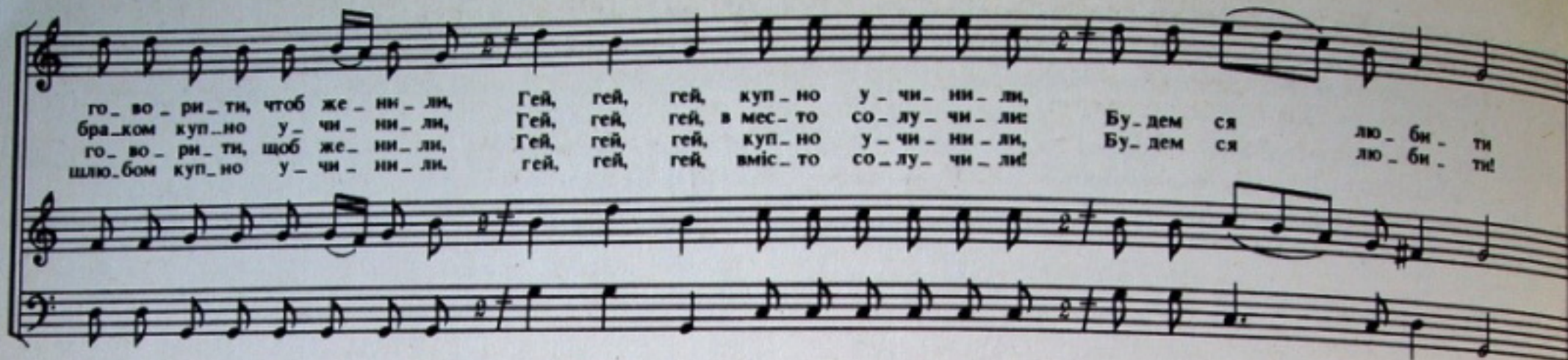
У веселлях проминали, коли б пройшли, ми б не знали.
 Одному же мні не спиться, коли милая не зрится. (2)
 Світ мій красний, де гуляеш, що мя, бідна, покидаеш?
 Вспомни собі, як крушуся, тебе, мила, не дождуся,
 Умилися, прибуди вскорі, щоб не жив я більше в
 горі! (2)

БІЛАЯ ГОЛУБОНЬКА, КРАСНАЯ ДІВОНЬКА, ВИЙДИ ТИ ЗА МЕНЕ

Музична партитура для пісні. Вона складається з трьох систем: верхня частина (лінійна партія), середня частина (лінійна партія) та нижня частина (басовий регістр). Під верхньою частиною наведено дві версії текстів: російську та українську. Текст українською містить помилки, які були виправлені в процесі транскрипції.

Белая голубонька, красная девонька, выйди ты за мене: Будем отцам
 Белая голубонька, красная дивонька, выйди ты за мене! Нас с тобою
 Будем отцам нас с тобою

Белая голубонька, красная девонька,
 выйди ты за мене:
 Будем отцам говорить, чтоб женили,
 Нас с тобою браком купно учинили.
 Гей, гей, гей, купно учинили,
 Гей, гей, гей, в место солучили:
 Будем ся любить
 А станем мы просити, станем говорить:
 нужду объявляти:
 Не спятыся нам долги ночи, друг без друга,
 Лише только ожидаем мы недуга:
 Гей, гей, гей, ах больно терпети,
 Гей, гей, гей, пропасть без утех:
 Нам с тобою друг мой:
 Любитись нам с тобою будет не зазорно,
 Как друг с другом пойдем:
 Все люди похвалят, и ничто же зазрят,

Лише только на нас, радуясь воззрят:
 Гей, гей, гей, добро слово молвят:
 Хороша де пара
 Авось ли бо упросим, слезами, печальми,
 всякими случаи:
 Стыдно будет батькам, станем говорить,
 И в соседях станем, жалобы творити:
 Гей, гей, гей, жалобы творити,
 Гей, гей, гей, вслух всем говорить:
 Ох, пора женится
 Школьные мы с тобою, оба и манерны,
 и в любви верны:
 Сохрани, сердечко, у себя гнѣздечко,
 Цело, нерушимо, як злато колечко;
 Гей, гей, гей, як злато колечко,
 Гей, гей, гей, и верно сердечко:
 До честного брака

Білая голубонька, красная дівонька,
вийди ти за мене!
Будем отцям говорити, щоб женили,
Нас з тобою шлюбом купно учинили.
Гей, гей, гей, купно учинили,
Гей, гей, гей, вмісто солучили!
Будем ся любити!

А станем ми просити, станем говорити,
нужду об'являти:
Не спляться нам довгі ночі друг без друга,
Лише тільки очідаєм ми недуга.
Гей, гей, гей, больно [нам] терпіти,
Гей, гей, гей, без утіхи [жити]
Нам з тобою, друг мій!

Любитись нам з тобою буде не зазорно.
Як друг з другом підемо,
Всі люди похвалять і ніщо же зазрять,
Лише тільки на нас, радуясь, воззрять.

Гей, гей, гей, радуясь, воззрять,
Гей, гей, гей, добре слово мовлять:
«Хороша бо пара!»

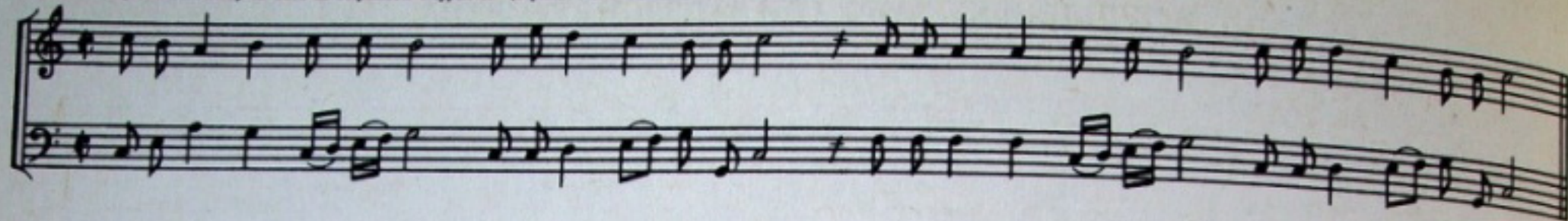
Авось либонь упросим, сльозами, печальми,
всякими случаями.
Стидно буде, батькам станем говорити
І в сусідах станем жалоби творити.
Гей, гей, гей, жалоби творити,
Гей, гей, гей, вслух всім говорити:
«Ох, пора жениться!»

Шкільнії ми з тобою оба, і манірні,
і в любові вірні,
Сохрани, сердечко, у собі гніздечко
Ціле, нерушимо, як злате колечко.
Гей, гей, гей, як злате колечко,
Гей, гей, гей, і вірне сердечко
До чесного шлюбу!

БИСТРЕНЬКІЇ РІЧОНЬКИ, ХОЛОДНІЇ ВОДОНЬКИ

Бист_рен_ки _ я ре_чен_ки хо_лод_ны _ я во_дон_ки По_мо_зи_ те пла_ка_ти ми_лен_ка _ го че_ка_ти [2]
Бист_рень_кі _ і рі_чоньки, хо_лод_ні _ і во_доньки, по_мо_зі_ те пла_ка_ти, ми_лень_ко _ го че_ка_ти! [2]

Быстренькия реченки холодныя водонки
 # Помозите плакати миленького чекати (2)
 Альбо кто его там держит что до мене мил не бѣжит
 # Чи иншую мил маєт что до мене не прибывает¹ 2
 Ой хоч листонки пиши ой хоч служенку пришли
 # Пришли пришли служенку взвесели мою туженку 2
 Не листонки не писав ни служенку не прислав

Хвалю ж тебе друже мой что сам серденко прибываеш² 2
 Седлай коня ворона поедь мой милый до Льова³
 # Бери стрѣлы и сайдак я пойду сама пеша так 2
 В мене ноженки не дрожат тебе мой милый провожать,⁴
 # В мене рученки не болят тебе миленький обнимать, 2
 В мене устонки не свербят тебе мой милый целовать⁵
 # Всегда рада с тобой быти никогда не позабыти 2

Бистренькіі річоньки, холодніі водоньки,
 Помозіте плакати, миленького чекати! (2)
 Альбо хто [сь] його держить, що до мене не біжить,
 Чи іншую милий має, що про мене забуває? (2)
 Ой хоч листоньки пиши, ой хоч служеньку пришли!
 Пришли, пришли служеньку, звесели мою туженьку! (2)
 Ні листоньків не писав, ані служеньки не слав.

Хвалю ж тебе, друже мій, що приїхав сам як стій. (2)
 Сідлай коня вороного та їдь, милий, до Льова.
 Бери стріли і сайдак, а я піду пішо й так. (2)
 В мене ніженьки не дрижать тебе, милий, провожать,
 В мене рученьки не болять тебе, милий, обнімать, (2)
 В мене устоньки не сверблять тебе, милий, цілувать...
 Всегда рада з тобой бути, нікди тебе не забути. (2)

¹ У зб. із зібрання Маслова, XXXIII.
 50. (ЦНБ УРСР) друга строфа звучить інакше:
 «Чи кто его там держит что до мене не бежит
 Чи иншу [ю] милую маєт що до мене не бывает»
² У зб. із зібрання Маслова ця строфа звучить так:
 «Хвалю ж тебе боже мой что сам серденько прибывает».

³ У варіантах із зб. «Куранты» та Твер. 152:
 «Поедем мой милый с тобой до Льова».
⁴ В інших варіантах зустрічаємо:
 «В мене нож [ен]ки не болят с тобой
 миленький [мой] мандровать».
⁵ В інших варіантах текст на цьому закінчується.

В НЕДІЛЕНЬКУ РАНО, ГДИ ЗАДЗВОНЯТЬ ЗРАНА

В не_дѣ_лен_ку ра_но 2 гдѣ за_звонят зра_но 2 От сна вставши пан_на 2 пре_крас_на Ди_ан_на 2
В не_ді_лень_ку ра_но, 2 гди за_дзвонять зрана, 2 од сна аставши, пан_на 2 пре_крас_на Ді_ан_на 2

* У збірнику «Куранты» виписано лише мелодію канта, інші голоси реконструйовані упорядником. Пропонується дві версії баса —
А і В.
** При виконанні другої версії баса тут може бути «до#».

В недѣленку рано 2	гдѣ зазвонят зрано 2	Пошла до каморы 2	звонят все растворы 2
От сна вставши панна 2	прекрасна Дианна 2	Вземши черевички 2	красны невелички 2
Умылась водою 2	ручкой криничною 2	Боже творче в небе 2	хвалу даю тебѣ 2
Лице своє бѣло 2	также и все тѣло 2	Дажь мі друга міла 2	сердечна едіна 2
Головку чесала 2	косу заплетала 2		

В неділеньку рано, (2)	гди задзвонять зрана, (2)	Ішла до комори, (2)	звонять всі розтвори, (2)
Од сна вставши, панна (2)	прекрасна Діанна (2)	Вземши черевички, (2)	красні, невеличкі. (2)
Умила водою (2)	ручки криничною, (2)	— Боже, творче в небі, (2)	хвалу даю тобі, (2)
Лице своє біло, (2)	также і все тіло, (2)	Дажь мі друга міла (2)	сердечна єдина! (2)
Голівку чесала, (2)	косу заплітала, (2)		

ГАННУСЕНЬКО КОХАНАЯ, ВЧОРА БУЛА РУМ'ЯНАЯ

Га_ ну_ сень_ ка ко_ ха_ на_ я
вче_ ра_ бы_ ла ру_ мя_ на_ я
Ган_ ну_ сень_ ко ко_ ха_ на_ я
вчо_ ра_ бу_ ла ру_ м'я_ на_ я,

А те_ перь ся
а те_ пер ся

ист_ ра_ ти_ ла, и ли_ чин_ ко пре_ м'я_ ни_ ла Га_ ну_ ся
із_ тра_ ти_ ла і ли_ чень_ ко пре_ мі_ ни_ ла, Ган_ ну_ ся

Ганусенька кохана вчора була рум'яна

#А тепер ся истратила, и личинко прем'їнила
Гануся 2

И бровенки черныя и оченки ясныя

#Ты [у]ж мене изм'їнила, и личинко изронила
матенко 2

И поди же до садка и нажен там зелечка
 #Личко свое убелиши и тако ся учиниши як была 2
 Скоро до садка прибе[а]ла и зелечка глядала
 #Скоро сѣ(е)ла и нарвала, до серденку прикладала
 матенко 2

И молвит ей матунко, есть у тебя зраденко
 #Хочеш мене оставити отца матку покинути своего 2
 Сизы голубчику прілетай свою голубенечку потешай,

#Которая тя жадаєт и в оконце поглядаєт, что поди 2
 Бывай же зраденко козаче нехай болши матенко
 не плаче

#Часто до нас сам прибывай и со мною всегда гуляй
 безпечнѣ 2
 Стою с тобою безпечнѣ даю ж тебе рученку сердечнѣ
 #Же я тебя не покину хіба й прежде сам загину
 не знаю 2

— Ганнусенько кохана, вчора була рум'яная,
 А тепер ся ізтратіла і личенько премініла,
 Ганнуса! Двічі

— І брівоньки чорнії, і віченьки яснії!
 Я ж мені змінила і личенько ізронила,
 матінко! Двічі

— І піди ж бо до садка, і нажни
 там зілечка,
 Личко своє убілиши і така ся учиниши,
 як була! Двічі

— Скоро в садок прибігала і зілечка
 наглядала,
 Скоро сіла і нарвала, до серденька
 прикладала, матінко! Двічі

І мовить їй матонька: «Є у тебе зрадонька,
 Хочеш мене оставіти, отця-матку покинути
 свого!» Двічі

— Сизий голубчику, прилітай, свою голубоньку
 потішай,
 Которая тя жадає, у віконце поглядає,
 що поди! Двічі

— Не чинь зрадоньки, козаче, нехай матонька
 не плаче,
 Швидше сам прибувай і зо мною пробувай
 конечно! Двічі

— Стою з тобою безпечне, даю тобі рученьку
 сердечне,
 Же я тебе не покину, хіба що сам прежде
 згину — не знаю! Двічі

ДА ТЕПЕР БО Я ПРИ БІДНОСТІ,
ПРИ ВЕЛИКОЙ ТУЗІ

Да те-пер во я при бід-нос-ти при ве-ли-кой
Да те-пер бо я при бід-нос-ті, при ве-ли-кой

ту-зі Ос-тав-ля-ю сво-ю ми-лен-ку-ю як ка-ли-ну в лу-зі
ту-зі — ос-тав-ля-ю сво-ю ми-лень-ку-ю, як ка-ли-ну в лу-зі

Да тепер во я при бідности при великой тузѣ,
Оставляю свою миленкую як калину в лузѣ:
Да тепер во я при бідности при великом смутку,
Оставляю свою миленкую як голуб голубку:
Голуб сивѣйши голуб сивы голубка сивейша,
Ой мила же миѣ родная matka — девчина милѣйша:
Да тепер же я при бідности при великой бѣдѣ,
Оставляю свою миленкую як утонку в водѣ:
Ой миѣ утонка на водѣ селезень за водою,

Прибуди прибуди мое сердце ко мнѣ
з'говорим со мною:
Да тепер же я при бідности як при [б]лудна овца,
Нѣ с кем миѣ промолвити сладко вѣрненкаго словца:
Плыви поплыви селезню да вни [з] за водою,
Накажи же ты моему роду что я сиротою:
Да тепер же я сиротонка на свете остався,
Украдены тые крыжолятка что с печи спускався:

Да тепер бо я при бідності, при великій тузі —
 Оставляю свою миленькую, як калину в лузі.
 Да тепер бо я при бідності, при великом смутку —
 Оставляю свою миленькую, як голуб голубку.
 Голуб сивий, голуб сивий, голубка сивійша —
 Ой мила ж мні рідна мати — дівчина милійша!
 Да тепер же я при бідності, при великій біді —
 Оставляю свою миленькую, як утоньку в воді.

Пливе утонька на воді, селезень за водою —
 Прибуди, моє серце, ко мні, заговори зо мною.
 Да тепер же я при бідності, як прибудна вівця —
 Ні з ким мні промовити сладко вірненького слівця.
 Пливи, попливи, селезню, да вниз за водою,
 Розкажи ж ти мойому роду, що я сиротою.
 Да тепер же я сиротою на світі zostався,
 Украдені тії крижолятка, що з печі спускався!

ДІВЧИНО МИЛА, ЩО Ж ТИ УЧИНИЛА

Дів - чи - но ми - ла, що ж ты у - чи - ни - ла
 Дів - чи - но ми - ла, що ж ти у - чи - ни - ла?

*)

А

Б
 **)

* У збірнику Тар. 152 вписано лише верхній голос канта. Інші голоси реконструйовані упорядником. Пропонується дві версії
 баса — А і Б.

** При виконанні другого варіанта баса відповідно змінюються ліги у двох верхніх голосах.

Ін - ших лю - би - ла ін - ших лю - би - ла ме - не ос - та - ви - ла
 Ін - ших лю - би - ла, ін - ших лю - би - ла, ме - не ос - та - ви - ла!

Дівчино мила, що ж ти учинила
 # Інших любила інших любила
 мене оставила 2

Оставила-сь ты мене, слугу свого,
 # Образила-сь ты, образила-сь ты
 бога жива его... 2

Дівчино мила, що ж ти учинила?
 Інших любила, інших любила,
 мене оставила! (2)

Оставила ти мене, слугу свого,
 Образила ти, образила ти
 бога живого... (2)

ДОЛЯ МОЯ ПО ГРИБИ ХОДИЛА

До- ля мо- я по гри- бы хо- ди- ла, До- ля мо- я ко- роб- ку згу- би- ла.
 До- ля мо- я по гри- би хо- ди- ла, до- ля мо- я ко- роб- ку згу- би- ла.

Доля моя по грибы ходила
 Доля моя коробку згубила
 Сяду ж бо я в зелененком румне
 А че й прийде моя доля ко мне
 Уже ромен увесь посыхае
 Моя доля ко мне не бывае

Пойду ж бо я полем обложіщем
 Не карай боже лихим мужичищем
 Поплыну ж бо я быстрою водою
 Не карай боже лихою женою
 Коли бог мой мене не забуде
 Доля моя навеки при мне буде

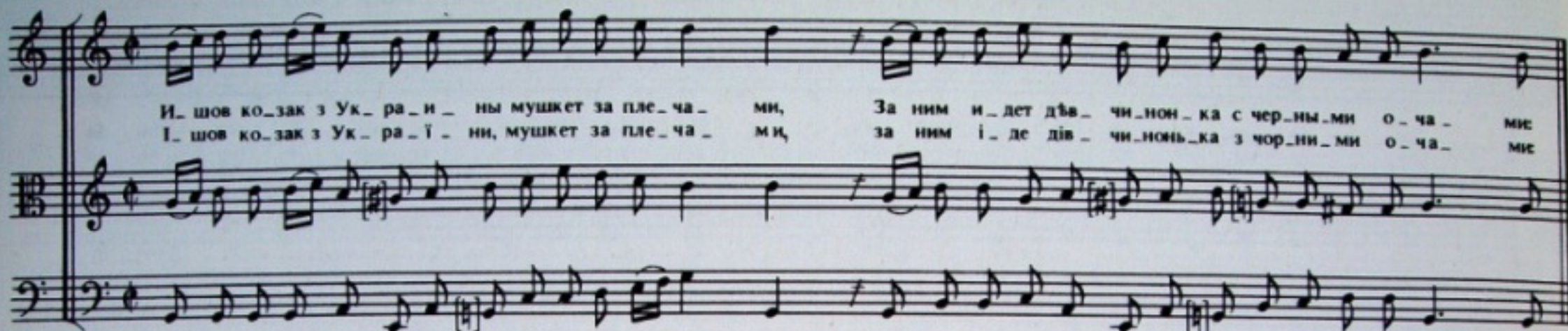

Доля моя по грибы ходила,
 Доля моя коробку згубила.
 Сяду ж бо я в зелененьком ромні,
 А чей прийде моя доля ко мні.
 Уже ромён увесь посихає,
 Моя доля ко мні не буває.

— Пойду ж бо я полем-обложіщем,
 Не карай, боже, лихим мужичищем!
 — Поплину ж бо я бистрою водою,
 Не карай, боже, лихою жоною!
 — Коли бог мій мене не забуде,
 Доля моя навiк при мні буде.

ІШОВ КОЗАК З УКРАЇНИ, МУШКЕТ ЗА ПЛЕЧАМИ

И_шов ко_зак з Ук_ра_и_ны мушкет за пле_ча_ми,   За ним и_дет дѣв_чи_нон_ка с чер_ны_ми о_ча_ми
 І_шов ко_зак з Ук_ра_ї_ни, мушкет за пле_ча_ми,   за ним і_де дів_чи_нонь_ка з чор_ни_ми о_ча_ми

Ишов козак з України мушкет за плечами,
 За ним идет дівчинонка с черными очами:
 Постой постой козаченку мой сизенки орле,
 А кто ж тебе на чужинѣ сердечне пригорнѣ:
 Приголубит мене панна иная ¹ кохання,
 По том боцѣ Днепра рѣки козак сѣно косит:
 По сьом боцѣ дівчинонка пана бога просит,
 Бодай коса сломилася а брус перебився:
 А щоб же мой козаченку по мнѣ не журился,
 Бодай сѣно огнем съело коса сломилася:

А и щоб моя дѣвчинонка больш не журилася,
 Поставлю я себе хатку маленку тепленку:
 Потоплю я у той хатцѣ дробными дровами,
 Приди приди козаченку с черными бровями:
 Подна ² морѣм, подна морѣм черны ворон кряче,
 Ой не знаю ³ дѣвчинонка по козаку плаче:
 Не плачь не плачь дѣвчинонка не плачь не журился,
 Ой еще ж ты замуж не шла а я не женился:
 Лѣтѣв певень на сѣдало спѣ(е)вав кукурѣку,
 Отож тобѣ козаченку дѣвчина довѣку:

Ішов козак з України, мушкет за плечами,
 За ним іде дівчинонька з чорними очами:
 — Постій, постій, козаченьку, мій сизенький орле,

А хто ж тебе на чужині сердечне пригорне?
 — Приголубить мене панна іная кохання!

¹ У зб. Муз. 2929 — «иншая».

² Понад (?).

³ У варіанті. Муз. 2583 — «Не едина».

По тім боці Дніпра-ріки козак сіно косить,
 По сім боці дівчинонька пана-бога просить:
 — Бодай коса зломилася, а брус перебився,
 А щоб же, мій козаченьку, по мні не журився!
 — Бодай сіно вогнем з'їлось, коса ізломилася,
 А щоб моя дівчинонька більше не журилась!

Поставлю я собі хатку маленьку, тепленьку,
 .....

Протоплю я у тій хатці дрібними дровами.
 — Прийди, прийди, козаченьку з чорними бровами!

Понад морем, понад морем чорний ворон кричить,
 [Молодая] дівчинонька по козаку плаче.
 — Не плач, не плач, дівчинонько, не плач, не журися,
 Ой іще ж ти заміж не йшла, а я не женився!

Злітав півень на сідало, співав «кукуріку»,
 Ото ж тобі, козаченьку, дівчина довіку!

МЕЖИ ГОРАМИ РОЗШУМІЛАСЬ РІЧКА

Ме_ жи го_ ра_ ми раз_ шу_ мѣ_ ла рѣч_ ка Аж мо_ я хо_ дит си_ за го_ лу_ беч_ ка
 — Ме_ жи го_ ра_ ми роз_ шу_ мі_ лась річ_ ка, аж мо_ я хо_ дить си_ за го_ лу_ бич_ ка,

Межи горами разшумѣла рѣчка
 Аж моя ходит сиза голубечка
 Сизое перьце перебирает
 А голубочка свего виглядаєт
 Сиза голубка чого виглядаєшь
 Слезонки черны з очек выліваєшь
 Не плачь голубка я твой голубочик

Через зелены полетѣв садочик
 Сам он беленький и черные очки
 Шукаєт собѣ сизы голубечки
 По землі ходит и хвостом розводит
 Гуркая голос високо возводит
 Не кай не гуркай мой сиз голубочик
 Лети ж со мною около рыночку

Да охладжуся как погляну очком
Коли буду жить с своим голубочком
Заслепи боже воровския ¹ очи

Чтоб не глядѣли и во дні и вночи
Бо з голубочком и я роскошуся
А глядѣши кто хочет не боюся ²

— Межи горами розшумілась річка,
Аж [то] моя ходить сиза голубичка,
Пір'ячко сизе перебирає
А голубочка свого виглядає.
— Сиза голубко, чого виглядаєш,
Сльозоньки з чорних очок виливаєш?
Не плач, голубко, бо твій голубочок
Через зелений летить садочок.
Сам він біленький, чорнії очки,
Шукає собі сизой голубочки,

По землі ходить і хвостом розводить,
Гуркая, голос високо возводить.
— Не гуркай, не гуркай, мій сиз голубочку,
Лети зо мною око́ло риночку,
Да охладжуся, як погляну очком,
Коли буду жити з своїм голубочком.
Засліпи, боже, ворогам і очі,
Щоб не гляділи і вдень і вночі!
Як з голубочком я роскошуся,
Глядіть, хто хоче — я не боюся!

НЕЩАСНАЯ ДОЛЯ БЕЗ МИЛОГО ЖИТИ

Не_щаст_на_ я до_ля без ми_ло_го жи_ти, — ах вел_ми тя_жен_ко: При_пом_ни на
 Що_день об_ли_ва_ю, тя_жен_ко взды_ха_ю, без те_бе сер_ден_ко: Що_же я для
 Не_шас_на_ я до_ля без ми_ло_го жи_ти, ах, вель_ми тя_жень_ко. При_пом_ни на
 Що_день об_ли_ва_ю, тя_жень_ко взди_ха_ю, без те_бе, сер_день_ко. що я для

¹ «Ворогам моим» (Лен. 10438).

² У зб. Абрамова (Лен., ф. 178, № 706):
«Я з голубочком да роскошуся
Глядешь кто хочет а я не боюся»

Гей, гей, гей, не покидай мене!
 Помни, як тя люблю!
 Припомни на тое, що ти мойго серця не мів приводити
 До такої туги, а через листоньки і сам борзо бити
 Обіщав до мене. А я ні листонька,
 Ні [тебе самого], свойго голубонька,
 Гей, гей, гей, да не оглядаю,
 Гей, гей, гей, тільки проклинаю,
 Нещасна дівонька.
 Да й свою доленьку, що мої оченьки нікогда не знають
 Ані дня білого, ні темної ноченьки,
 тільки [ся] обливають
 Во сльозах щоденно, коли б ти іної

Та не любив, прошу, з сторони другої.
 Гей, гей, гей, да люби ж ти мене!
 Гей, гей, гей, не покидай мене!
 Помни, я тя люблю!
 Як ся борзо вернеш, то із серця тугу
 при тобі позбуду
 І шлюбувать буду, що я не іного, тільки твоя буду.
 Тільки нім то буде, озьми на ум собі,
 Як мені тяженько тужити по тобі.
 Гей, гей, гей, да буду ж я твоя!
 Гей, гей, гей, тільки біда моя,
 Що довго чекати!

ОЙ ПЕРЕСТАНЬ, МОЙ НАЙМИЛЬШИЙ, ДО МЕНЕ ХОДИТИ

Ой пе-ре-стань мой наймил-ши до ме-не хо-ди-ти
 — Ой пе-ре-стань, мой наймил-ший, до ме-не хо-ди-ти, А ме-не же мо-ло-ден- ку с ра-зу-ма во-ди-ти
 а ме-не же, мо-ло-день- ку, з ро-зу-му зво-ди-ти!

* В деяких збірниках друга частина канта повторюється.

Ой перестань мой наймилши до мене ходити ¹
 А мене же молоденку с разума водити
 Як я маю перестати коли люблю тебе
 А ты моя намилшая ² упусти до себе
 Як я маю упустити мати ключи маєт
 И великим она замком двери замыкает

Кради ключи у матери коли будет спати
 А своего наймилшого ³ упусти до хаты
 Крала ключи у матери мати не почула
 А своего наймилшого до себе кликнула
 Поди ж теперь мой на[й]милши потѣшь мою душу
 А я тебѣ що захочеш учинити мушу

— Ой перестань, мой наймильший, до мене ходити,
 А мене же, молоденьку, з розуму зводити!
 — Як я маю перестати, коли люблю тебе,
 А ти, моя наймильшая, упусти до себе!
 — Як я маю упустити? — Мати ключі має
 І великим она замком двері замикає!

— Украдь ключі у матері, коли буде спати,
 А свого наймильшого упусти до хати!
 Вкрала ключі у матері, мати не почула,
 А свого наймильшого до себе кликнула:
 — Пойди ж тепер, мой наймильший, потіш мою душу,
 А я тобі, що захочеш, учинити мушу!

О, РОЗКОШНАЯ ВЕНЕРО, ДЕ НИНІ ГОБЗУЄШ

О рас_ кош_ на_ я Ве_ нѣ_ ра_ где_ ны_ нѣ_ гоб_ зу_ еш,
 Ты сер_ деч_ ны Ку_ пи_ ди_ не_ ча_ ю_ глас_ мой_ чу_ еш;
 О, роз_ кош_ на_ я Ве_ не_ ро, де_ ни_ ні_ гоб_ зу_ еш?
 Ти, сер_ деш_ ний Ку_ пі_ ди_ не, ча_ ю, глас_ мій_ чу_ еш?

¹ У більш ранньому зб. Син. 316 — «Ой перестань перестань до мене ходити».

² У зб. 316. — «А ты мене сердце мое...».

³ У зб. Син. 316 замість «наймилший» — «миленкий».

При_йди ко мнѣ вос_ко_рѣ у_тѣ_ши смут_нен_ку, Раз_ве_се_ли
 При_йди ко мні вос_ко_рі, у_ті_ши смут_нень_ку, роз_ве_се_ли

сму_ту_гу во мо_ем сер_ден_ку: Раз_ве_се_ли сму_ту_гу во мо_ем сер_ден_ку:
 сму_ту_гу во мо_ім сер_день_ку! Роз_ве_се_ли сму_ту_гу во мо_ім сер_день_ку!

О роскошная Венѣра где нынѣ гобзуеш,
 Ты сердечны Купидине чаю глас мой чуеш:
 Прийди ко мнѣ воскорѣ утѣши смутненку,
 Развесели смутну¹ тугу во моем серденку:
 Тужу зѣло и вздыхаю ах мнѣ умираю,
 Когда мила не видаю жива быть не чаю:
 Нѣсть бо й во вертоградѣ такового цвѣта, *
 Красотою добротою сред самага лѣта:
 Яко друг мой прелюбезный в нем же свою душу,
 Полагаю и за него ай умерети мушу:²
 Сердечные мои мысли предварите в слова,

И скажите миленкому сердце ми готово:
 Готово есть сердце мое тя милый принятьи,
 Ты бо еси моя радость о сем изволь знати:
 Назвала бы тя мой милый соколом ясненьким,
 Или паче во удоли цвѣточком красненким:
 Но краснѣйши паче цвѣта есть твоя природа,
 Весь бо еси преизряден и честнаго рода:
 Возрастом своим предивным зрак увеселяеш,
 Словом сладким и уклонным себе почитаеш:
 Зриш пречудно оченками сердечно милѣе,
 Душа горит сердце болит красная лилѣя:

¹ У зб. Муз. 2137 — «мою».

² Цей фрагмент (від *) відсутній в найдавнішому зб. Тит. 4487 (к. 17 в.).

Прийди ко мне ополночи двери ти отверсты,
Да рученки лобызаю и златыя перстни ³:

Утѣшь потѣшь не даждь болши сердечнѣ тошнѣти ⁴,
Мимо тебя я не хочу иного имети ⁵:

О, розкошная Венера, де нині гобзуєш?
Ти, сердешний Купідине, чаю, глас мій чуєш?
Прийди ко мні воскорі, утіши смутненьку,
Розвесели смутну тугу во моім серденьку!
Тужу зіло і вздыхаю — ах мні умираю! —
Когда мила не видаю, жива бить не чаю.
Ність бо [даже] в вертограді такого цвіта
Красотою, добротою сред самого літа,
Яко друг мой прелюбезный, в нім же свою душу
Полагаю і за нього [ч]ай умерти мушу.
Сердечнії мої мислі, претворіте [сь] в слова
І скажіте миленькому: серце мі готово!
Готово ест сердце мое тя, милый, принять,

Ти бо еси моя радость, о сем ізволь знати!
Назвала би ты, мой милый, соколом ясненьким,
Ілі паче во удал[л]і цвіточком красненьким,
Но краснійше паче цвіта єсть твоя природа,
Весь бо еси преізряден і чесного рода.
Возрастом своїм предивним зрак увеселяєш,
Словом сладким і уклонним мене почитаєш,
Зриш пречудно оченьками, [аж серденько мліє],
Душа горить, сердце болит, красная леліє.
Прийди ко мні опівночі, двері ті отверсті,
Да рученьки лобизаю і златії персні.
Утіш, потіш, не даждь больше сердешне тошніти —
Мимо тебе я не хочу иного іміти.

ОХ ЖАЛЬ ЖЕ МНІ СЕБЕ, І СЕРДЕНЬКУ НУДНО

Ох жаль же мнѣ се_бе и серден_ку нуд_но   Мнѣ мо_ло_дой без ми_ло_го жить на свѣ_тѣ труд_но   2
Ох жаль же мні се_бе, і сердень_ку нуд_но,   мні, мо_ло_дой, без ми_ло_го жить на сві_ті труд_но.   2

³ «Персты» (Тит. 4487).

⁴ «Серденку тыснути» (Тит. 4487).

⁵ «Иные любить» (Тит. 4487).

#Мнѣ молодой без милого жить на свѣтѣ трудно: 2:
 Не маю ж радости я ни вдень ни вночи
 #Уж я свои выплакала ясненкіе очи: 2:
 Как бы я имѣла соколины крила

О ты мой намилши где ся теперь маеш
 #Чій мене споминаеш чій ты мене лаеш: 2:
 Вспоминай же мене як свою родину
 #За се прийм(а)еш здѣ на свѣтѣ щастливу годину: 2:

Ох жаль же мні себе, і серденьку нудно,
 Мні, молодой, без милого жить на світі трудно. (2)
 Не маю ж радості я ні вдень, ні вночі,
 Юж я свої виплакала ясненькіі очі. (2)
 Як би я іміла соколині крила,

Я б зараз же на пустиню отсель полетіла. (2)
 — О ти мій наймильший, де ся тепер маеш,
 Чи [ти] мене споминаеш, чи ти мене лаеш? (2)
 Вспоминай же мене, як свою родину,
 За се приймеш зді на світі щасливу годину. (2)

ОХ НЕСНОСНИМ ЖАЛЕМ СЕРЦЕ МІ СТИСНЕНО

Ох не_снос_ным жа_лем серд_це ми стис_нен_ко, # Где зоблеб_ло Ук_ра_и_ни ме_не за_ не_сен_ко: 2:
 Ох не_снос_ным жа_лем серд_це ми стис_не_но, # [що да_ле_ко з] Ук_ра_ї_ни ме_не за_ не_се_но. 2

Ох неслосным жалем сердце ми стиснено,
 #Где зоблебло Украины мене занесенко: 2:
 Не по моей воли счастье послужило,
 #Отнявши мя от милого нелюбу вручило: 2:
 И с которым трудно на сем свѣтѣ жити,
 #Лутче бы мнѣ в гробовые пороги вступить: 2:

Бо и там щоденне сердцем умираю,
 #В маложенском дѣлѣ кату отрады не маю: 2:
 Лежит як колода гнилая у бока,
 #Лутче я бы скончал[а] вѣк свой не доживши рока: 2:
 То бы я повторѣ на свѣт ся зродила,
 #Я бы вѣк той мысли моей с милесенким жила: 2:

А тепер щоденне серцем зневолюю,
#Біленке лице своє слезами вливаю: 2:

Черненькіє очі от слез не перестають,
#Бо в том щастю и вороги нехай не зостають: 2:

Ох нестерпим жалем серце мі стиснено,
[Що далеко з] України мене занесено. (2)
Не по моїй волі щастє послужило —
Однявши мя од милого, нелюбу вручило. (2)
Із котрим трудно на сем світі жити —
Лучше би мні в гробовії пороги вступити! (2)
Бо і так щоденне серцем умираю,
В маложеньськом [делікаті?] одради не маю: (2)

Лежить, як колода гнилая, у бока —
Лучше я б скончала вік свій, не доживши рока, (2)
То би я повторе на світ ся зродила,
Я би вік свій в мислі моїй з милесеньким жила! (2)
А тепер щоденне серцем зневолюю,
Біленьке лице своє сльозами вливаю, (2)
Чорненькіі очі од сльоз не перестають,
Бо в том щастю і вороги нехай не зостають. (2)

ПЕРЕПЕЛИЧЕНЬКА Я НЕВЕЛИЧЕНЬКА

* **)

Пе _ ре _ пе _ ли _ чен _ ка я не _ ве _ ли _ чен _ ка
Пе _ ре _ пе _ ли _ чень _ ка я не _ ве _ ли _ чень _ ка,

***)

* В оригіналі верхній голос записано у сопрановому ключі. Розшифровка показала, що його вжито помилково (мелодія дисонує з іншими голосами). Мабуть тут повинен бути альтовий ключ.

По по_лю лѣ_та_ла со_ко_ла шу_ка_ла со_ко_ла шу_ка_ла
 по по_лю лі_та_ла, со_ко_ла шу_ка_ла, со_ко_ла шу_ка_ла

** Одноголосний варіант канта за збірником Син. 316:

*** Тут і далі (в аналогічному випадку) в партії баса логічніше повторення ритму двох верхніх голосів.

Перепеличенка я невеличенка
 По полю лѣтала # сокола шукала 2
 Соколонку пташе мой миленьки душе
 Чим ты гордишь мною # не берешь с собою 2
 Оставил в чужинѣ при лихой годинѣ
 Мене молодую мене хорошую и чернобровую

Я тебе шукаю за тебе вмираю
 Люблю тебе велце # болит мое сердце ¹ 2
 А що ж мнѣ сталося я ошукалася
 Неровню влюбила # бѣды захотѣла 2
 Погулявши побуявши да стану гадати
 Чи любити тебе соколонку чи уже перестати ²

Перепеличенька я невеличенька,
 По полю літала, сокола шукала. (2)
 — Соколоньку, пташе, мой миленький
 друже,

Чом ти гордиш мною, не береш з собою? (2)
 Оставив в чужині при лихій годині
 Мене молодую, мене хорошую
 і чорнобровую!

¹ У варіанті цієї пісні із зб. Син. 316 після цих слів вставка:
 «Волила б умерти нѣж тебе не мѣти,
 Бо есте гречный # и рыцер безпечный» 2

² У зб. Син. 316; «Чи любити сокола,
 чи вже перестати».

Я тебе шукаю, за тебе вмираю,
Люблю тебе вельце, болить моє серце. (2)
А що ж мні сталося — я ошукалася:

В неровню влюбила, біди захотіла. (2)
Погулявши, побуявши, да стану гадати,
Чи любити тебе, соколонуку, чи вже перестати.

ПОЩО, ДІВОНЬКО, МЕНЕ ОСТАВЛЯЄШ

По - что дѣ - вон - ка ме - не ос - тав - ля - еш, По - что на сер - це, тяш - ку скорбь за - да - еш:
По - що, ді - вонь - ко, ме - не ос - тав - ля - еш, по - що на сер - це, тяж - ку скорбь за - да - еш,
А что у - бо, зло су - гу - бо, со - тво - ря - еш и сне - да - еш: мне сер - це:
по - що у - бо зло су - гу - бо со - тво - ря - еш і мні сер - це сні - да - еш?

Пощо дівонька мене оставляєш,
Пощо на серці, тяжку скорбь задаєш:
А что убо, зло сугубо, сотворяєш и снедаєш:

мне сердце:

Не могу спать без тебе миленькая,
Ох мое сердце ты веселенькая:
Запалила, сокрушила, все мнѣ тѣло, захотѣло:

любитись:

Для чего мила, мене оставляеш,
Тяжкой печали, мене провождаеш:
Отчего мнѣ, скорбно зѣлнѣ,
Весь так таю, пропадаю: по тебѣ:

Не знаю как бы, тебя получитьи,
Тѣм мое сердце, вѣрно взвеселити:
Взвеселившись, потѣшившись, покой дати, на кровати:
всю ночь спати:

Пощо, дівонько, мене оставляєш,
Пощо на серце тяжку скорб задаєш,
Пощо убо зло сугубо
Сотвориєш і мні серце снідаєш?

Пощо, мила, мене оставляєш,
В тяжкій печалі мене проводжаєш?
Од того мні скорбно зільно,
Весь так таю, пропадаю по тобі!

Не могу спать без тебе, миленькая!
Ох, мое сердце, ти веселенькая,
Запалила, сокрушила,
Все мні тіло любитися захотіло!

Не знаю, як би тебе получити,
Тим мое сердце вірно звеселити,
Взвеселившись, потішившись,
Покой мати, на кроваті всю ніч спати.

РВАЛА КАСЯ ВІШНЄ У ЗЕЛЬОНИМ САДКУ

Рва-ла Ка-ся вѣш-ніє у зє-лє-ні-м сад-ку, Нїє вїє-дзя-ла, нїє сли-ха-ла о сво-ім приш-пад-ку:
Рва-ла Ка-ся вїш-ніє у зе-льо-ні-м сад-ку, не вєд-зя-ла, не сли-ха-ла о сво-ім приш-пад-ку:

Рвала Кася вѣшніє у зіеліоним садку,
Ніє вїєдзяла, ніє слыхала о своим пршипадку:
Млодій пахалѣчек носѣл кошелѣчек за нію,

У малюскіей фильце учинѣл іо панію.
До іздебки впадла, за столе [ч] кем сядла,
Пита сіє ей панѣ matka: «Чемусь, Касю, збядла?»

¹ По садечку (м) ходзѣла, трши вянечки вѣла:
Еден собіе, другій тобіе, тршець увіесѣла,
Увіесѣлам цѣ го в сінях наде држвямѣ,
Цо сіе поіржы панѣ матка — залѣе сіе лзамѣ.
— Моя мѣла панѣ матко, ніе жалуй же тего:
Ядлась, пѣлась, уживалась за піеніонжки его,

Рвала Кася вішне у зельоним сáдку,
Не ведзяла, не слыхала о своїм пршипáдку:
Млодий пахалечек носіл кошелечек за ньом,
У малюцей фильце учиніл йон паньон.
До іздебкі впадла, за столечкем сядла,
Пита сен ей пані матка: «Чемусь, Касю, зблядла?»
По садечку ходзіла, трши вянечки віла:
Еден себе, другій тебе, тршеці увесіла,
Увесілам его в сенях наде джвямі.

Ходзѣла по сіенѣ, мовѣла: «Хце мѣ сіе!
Ой дай же мѣ, мой коханій, цо маш у кишенѣ!»
А о[н] цѣ іо дал дал, вніольши с кѣшенѣ,
Паре грушек и яблушек, тршець коралюшек.
А она цѣ му потим хусточке зе злотем:
— Не повідай, мой коханій, ніевѣ матка о ти[м]!

Цо сен поіржи пані матка — залее сен лзамі.
— Моя міла пані матко, не жалуй же тего:
Ядлась, пілась, уживалась за пеньонжки его,
Ходзіла по сені, мовіла: «Хце мі сен!
Ой дай же мі, мой коханій, цо маш у кішені!»
А о[н] мі і подал, виньолши с кішені,
Парен грушек і яблушек, тршеці коралюшек.
А я му подала хусточкен зе злотем:
— Не повядай, мой коханій, не ве матка о тим!

СЕРЦЕ МОЄ, НАДЕЖЕНЬКО МОЯ

Серд_ це мо_ е на_ де_ жен_ ка мо_ я   К че_ му ра_ но воз[с]та_ ва_ еш   К че_ му ра_ но воз[с]та_ ва_ еш
— Сер_ це мо_ с, на_ де_ жен_ ко мо_ я,   чо_ му ра_ но воз_ ста_ ва_ еш,   чо_ му ра_ но воз_ ста_ ва_ еш?

¹ У зб. ЦДАДА 1019 цей кант починається зі слів:
«Во гродечку была, три веночки вила:
Един собѣ, другий тобѣ, третій завѣсила,

А завесилась в сѣнях над дверями,
А цо вниде пани матко облѣ селзами».

Серце мое надженка моя
 #К чему рано воз[с]таваеш 2
 Серце¹...
 #Окошечко укрываешь 2
 Серце...
 #Бѣлого свѣту жадаеш 2
 Серце...
 #На конюшен двор взираеш 2
 Серце ...
 #Доброго коня сѣдлаеш 2
 Серце ...
 #З двора долой соезжаешь 2
 Серце ...
 #А далече ты друг ѣдеш 2
 Серце ...

А скоро ты друг мой будеш 2
 Серце ...
 # Недалече я друг ѣду 2
 Серце ...
 # А нескоро я друг буду 2
 Серце ...
 # А возми меня с собою 2
 Серце ...
 # А лошадушка маленька 2
 Серце ...
 # А седелцо невеличко 2
 Серце ...
 # А я пѣша за тобою 2
 Серце ...
 # А кунью шубу замораеш 2

— Серце моє, надженько моя,
 Чому рано возставаєш? (2)
 Серце моє, надженько моя,
 Окошечко одкриваєш? (2)
 Серце моє, надженько моя,
 Білого світу жадаєш? (2)
 Серце моє, надженько моя,
 На конюшен двір взираєш? (2)
 Серце моє, надженько моя,
 Доброго коня сідлаєш? (2)
 Серце моє, надженько моя,
 Із двора геть соїзжаєш? (2)
 Серце моє, надженько моя,
 Чи далеко, друже, їдеш? (2)
 Серце моє, надженько моя,

Чи скоро, друже мій, будеш? (2)
 — Серце моє, надженько моя,
 Недалечко, друже, їду. (2)
 Серце моє, надженько моя,
 А нескоро, друже, буду. (2)
 — Серце моє, надженько моя,
 А візьми мене з собою! (2)
 — Серце моє, надженько моя,
 А лошадушка маленька. (2)
 Серце моє, надженько моя,
 А сідельце невеличке. (2)
 — Серце моє, надженько моя,
 А я пішо за тобою! (2)
 — Серце моє, надженько моя,
 Кунню шубу замараєш. (2)

¹ Тут і далі повторюється перший рядок.

СИЗИИ ГОЛУБОЧКУ, СИДИШ НА ДУБОЧКУ

Си-зы го-лу-боч-ку си-дит на ду-боч-ку, # Он гур-ка-ет он гур-ка-ет го-люб-ки шу-ка-ет: 2:
 — Си-зий го-лу-боч-ку, си-диш на ду-боч-ку, # ти гур-ка-еш, ти гур-ка-еш, го-люб-ки шу-ка-еш: 2

Сизы голубочку сидит на дубочку,
 # Он гуркает он гуркает голубки szukaет ¹: 2:
 Твоя голубочка ходит за водами,
 # Утирает черны очи русыми косами: 2:
 Твоя голубочка сама полетѣла,
 # За собою голубкови летѣть не велѣла: 2:
 Прилетѣла пава на подворье пала,
 # Ой не маеш и не знаеш кого я жадала: 2:
 Чѣ я тебѣ будто да и лихо мстила,
 # Что я тебѣ за собою летѣть не велѣла: 2:
 По саду ходила рученки ломила,
 # Ой не маеш и не будет кого я любила: 2:

Лихо бо тому кто голубки не мает
 # Горе тому кто знаючись з нею ся не мает: 2:
 Вы орлята соколята скинте по перечку,
 # Принесите вы до мене мою голубочку: 2:
 От востоку до западу вѣтрец повѣвает,
 # Голубочик там летает голубку szukaет: 2:
 Прилетѣл соколец а крыльца кованны,
 # Есть же и прилетѣв милый любезный коханный: 2:
 Ходит над водами и над берегами,
 # Протирает ясны очи шелковым платами: 2:
 Перестанте вѣтры и быстрыя рѣки,
 # Коли будет голубочка до мене летѣти: 2:

¹ У зб. Тит. 4487 і Тит. 4272:
 «Сивы голубонко сидиш на дубонку
 Сам гуркаеш сам буркаеш голубки szukaеш».

— Сизий голубочку, сидиш на дубочку,
 Ти гуркаєш, ти гуркаєш, голубки шукаєш. (2)
 Твоя голубочка ходить за водами,
 Утирає чорні очі русими косами. (2)
 Твоя голубочка сама полетіла,
 За собою голубкові летить не веліла. (2)

Прилетіла пава, на подвор'є впала:
 — Ой не маєш і не знаєш, кого я жадала! (2)
 Чи я тобі будто да і лихо мстила,
 Що я тобі за собою летить не веліла? (2)
 По саду ходила, рученьки ломила:
 — Ой немає і не буде, кого я любила! (2)

Лихо бо тому, хто голубки не має,
 Горе тому, хто знаючись, з нею ся не має. (2)
 — Ви, орлята-соколята, скиньте по перо́чку,
 Принесіте ви до мене мою голубочку! (2)
 Од востоку до западу вітрець повіває,
 Голубочок там літає, голубку шукає. (2)

Прилетів соколець, а крильця ковані,
 [Прилетів хороший], любезний, коханий. (2)
 Ходить над водами і над берегами,
 Протирає ясні очі шовками-платами. (2)
 — Перестаньте, вітри і бистрії ріки,
 Коли буде голубочка до мене летіти! (2)

СКАЖИ НИНІ, СОЛОВЕЙКУ, ПРАВДУ

Ска_жи ны_ не со_ло_вей_ ку прав_ ду   #Гдѣ я сво_ю ми_лен_ ку_ю знай_ ду 2
 — Ска_жи ни_ ні, со_ло_вей_ ку, прав_ ду,   # де я сво_ю ми_лень_ ку_ю знай_ ду? 2

Скажи ныне ¹ соловейку правду
Гдѣ я свою миленькую знайду ²
Чи на горѣ чи на долинонцѣ
Чи на бѣлой своей постеленце ²
Ой сама ж сплю смачненко
Не буди ж мене з вечера серденко ²
Приди ко мнѣ о самой полночи

Если хочешь видѣть мои очи ²
Поговорим на тот час с тобою
Як маємо ж вѣрне ³ жить со мною ²
Хоть голосно будем размовляти
Никто то не будет слыхати ²
Бо на тот час сон зможе каждого
И учинит з мовного нѣмаго ²

— Скажи нині, соловейку, правду,
Де я свою миленькую знайду? (2)
Чи на горі, чи на долиноньці,
Чи на білій своїй постілоньці? (2)
— Ой сама ж я сплю смачненько,
Не буди ж мене з вечора, серденько, (2)
Прийди ко мні о самій півночі,

Если хочешь видіть мої очі. (2)
Поговорим на той час з тобою,
Як маємо вірне жить з собою. (2)
Хоть голосно будем розмовляти,
Ніхто того не буде слихати, (2)
Бо на той час сон зможе кождого
І учинить з мовного німого. (2)

¹ В усіх інших варіантах пісні (Синод. 316, Тит. 4487 та ін.) — «минѣ».

² У збірнику Синод. 316 — «з вечера раненко».

³ Там же — «далей».

ТЕЧЕ ВОДА ПО ДОЛИНІ

Те_чет во_да по до_ли_нї,
ши_ро_кий лист на я_ли_нї,
Те_че во_да по до_ли_нї,
ши_ро_кий лист на я_ли_нї,

нї́, С ким люблю_ся о_бой_му_ся, до сер_ден_ка при_гор_ну_ся;
нї́, з ким люблю_ся, о_бий_му_ся, до сер_день_ка при_гор_ну_ся.

Течет вода по долинь, широкий лист на ялинь¹,
С ким люблюся обоймуся, до серденка пригорнуся:
Прихилюся к миленкому, и к личенку б'їленкому,
За р'їками за водами, п'єт мой милы с казаками:
Ой п'єт же он подпивает, миленькую вспоминает,
Запрягайте кони в санки, поїдемо до коханки:
Запрягайте кони враны, поїдемо мы до грани,
Прїїхали пред ворота, вышла мила краше злота:
Прїїхали пред болови, вышла мила для розмови,

Ой гд'ї живеш, перебуваєш, свою милу забываєш:
Ой я живу край Дунаю, тебе сердце вспоминаю,
Ходи милая за мною, будем мы жити с тобою:
Не пойду я и с тобою, пьян серденко аж не встою,
Ты козаче заволоко, люби ж мене як нароко:
Пустил еси туман густы, хочеш мене з ума звести,
Ой не звездеш ты небоже, и бог тебе не поможе:
Ой звезду я не убого, у мене есть грошей много,
Твои гроши як полова, я девчина чорноброва.

¹ На думку В. Гнатюка закінчення рядка
слід читати: — «на калині».

Тече вода по долині, широкий лист на ялині,
 З ким люблюся, обіймуся, до серденька пригорнуся.
 Прихилюся к миленькому, ік личеньку біленькому!
 За ріками, за водами п'є мій милий з козаками.
 Ой п'є ж бо він, підпиває, миленькую вспоминає:
 — Запрягайте коні в санки, поїдемо до коханки!
 Запрягайте коні врані, поїдемо ми до [пані]!
 Приїхали пред ворота, вийшла мила краща злота,
 Приїхали пред болови, вийшла мила до розмови.

— Ой де живеш, пробуваєш, свою милу забуваєш?
 — Ой я живу край Дунаю, тебе, серце, вспоминаю.
 Ходи, милая, зо мною, будем жити ми з тобою!
 — Не піду я із тобою, [п'яна, серце, аж не встою].
 Ти, козаче-заволоко, любиш мене ненароком,
 Пустив еси туман густий, хочеш мене з ума звести.
 Ой не зведеш ти, небоже, і бог тобі не допоможе!
 — Ой звезду [тебе, небого], єсть у мене грошей много!
 — Твої гроші, як полова, я ж дівчина чорноброва!

ТУЖИВ, ГУКАВ ЖАЛОСЛИВЕ ГОЛУБ НА БУЧИНІ

Ту_ жив гу_ кав жа_ лост_ ли_ ве го_ лубь на бу_ чи_ нї, Чи_ ся жу_ риш мой ми_ лен_ ки
 За_ жу_ рив_ ся мой ми_ лен_ ки по сво_ ей дїв_ чи_ нї, Чи_ се_ бї дїв_ чи_ нен_ ку
 Ту_ жив, гу_ кав, жа_ лос_ ли_ ве го_ луб на бу_ чи_ нї — Чом_ ся жу_ риш, мій ми_ лень_ кий,
 за_ жу_ рив_ ся мій ми_ лень_ кий по сво_ їй дїв_ чи_ нї. Чи_ [ти] со_ бі дїв_ чи_ нонь_ ку

Тужив гукав жалостливе голубь на бучинь,
 Зажурився мой миленьки по своей дѣвчинь,
 Чи ся журиш мой миленьки к чему ся клопочеш,
 Чи себѣ дѣвчиненку иншую взятъ хочеш:
 Як же ся мнѣ велми не журити и як не тужити,
 Же любилем красну дѣвчиненку з нею мнѣ не жити¹:
 Ох так же мнѣ жаль строптива и болѣзнь сердечна,
 Же любилем дѣвчиненку оставлю конечно,
 Для чого же мой миленьки мене оставляєш,
 Жаль и плач серденьку на вся дни задаєш:
 Бо от тебе моя миленькая далече отхожу,
 Кому ж мене мой милый вручаєш дѣвчину пригожу:
 Вручаю тебѣ дѣвчину всещедрому богу,
 Поклон тебѣ отдаючи низенький до ногу,
 Будь здорова дѣвчиненка бывай же здорова,
 А о мнѣ не забывай дѣвчина черноброва:
 Я также моя миленькая тебе не забуду,
 Лягаючи альбо вставаючи вспоминати буду:

Сядь зо мною дѣвчиненко сядем мы обое,
 Нехай те раз на(ш) останне потѣшимся двое,
 Дай же мне моя миленька рученку нелестно,
 Юж Днепром поплыву за быстрюю Десну:
 Чи скоро ж ли до мене прибудеш як бог даст не знаю,
 Тераз тебя моя миленькая любезно желаю:
 Чи же ты мене жєлаєш дѣвчину коханну,
 Так любила и кохала тебе безпрестанно,
 А тепер уж от мене Днепром хочеш плыти,
 Присылай до мене мой миленький листы:
 Пришлю альбо и сам к тебѣ буду бог даст на Покрову,
 Есть² хочеш возму миленькая тебе черноброву³:
 Во печали перебуваю что ты покидаю,
 Невольное разлученье быти признаваю,
 Приспѣ ж мнѣ разлученье с тобою любезна;
 Не сладка, но горка всегда будеш слезна:
 Невѣм како сего мнѣ избыти чтоб с тобой изжити,
 Сию злую меж нами фортуна от нас отлучити.

¹ В оригіналі — «лежати». Виправлено за більшістю наявних варіантів.

² В інших варіантах — «єсть ли».

³ На цьому в зб. Твер. 152 та Увар. 689 пісня закінчується.

Тужив, гукав жалосливе голуб на бучині —
 Зажурився мій миленький по своїй дівчині.
 — Чом ся журиш, мій миленький, чому ся клопочеш,
 Чи [ти] собі дівчиноньку іншую взять хочеш?
 — Як же ся мні не журитись і як не тужити,
 Же любилем красну дівчиноньку — з нею мні не жити.
 Ох также мні жаль строптивий і болізн̄ь сердечна,
 Же любиму дівчиноньку оставлю конечно.
 — Для чого ж бо, мій миленький, мене оставляєш,
 Жаль і плач мому серденьку на всі дні задаєш?
 — Бо од тебе, моя мила, далеко одхожу.
 — Кому ж мене, мій миленький, вручаєш, пригожу?
 — Вручаю тя, дівчинонько, всещедрому богу,
 Поклон тобі оддаючи низенький до ногу.
 Будь здорова, дівчинонько, бувай же здорова,
 І мене не забувай, дівко чорноброва!
 А я теж, моя миленька, тебе не забуду,
 Легаючи й вставаючи, вспоминати буду.
 Сядь зо мною, дівчинонько, сядемо обоє,
 Нехай ще раз наостаннє потішимось двоє.

Дай же мні, моя миленька, рученьку нелесно —
 Юж Дніпром [я одпливаю] за биструю Дєсну.
 — Чи скоро ж ти [знов] до мене, [милий мій],
 прибудеш,
 [А чи мене на чужині з іншою забудеш?]
 — Як бог дасть, [моя миленька], — [того] я не знаю,
 Тераз тебе, [дівчинонько], любезно желяю!
 — [Так то] ти мене желяєш, дівчину кохану —
 [Я] любила і кохала тебе безпрестанно,
 А ти вже тепер од мене Дніпром хочеш плисти!
 Присилай [хоча б] до мене, мій миленький, листи!
 — Пришлю, альбо і сам к тобі буду на Покрову,
 Если хочеш, возьму, мила, тебе, чорноброву.
 Во печалі пробуваю, що тя покидаю,
 Невольноє розлученнє бути признаваю.
 Приспіло ж мні розлученнє з тобою, любезна,
 Не солодко, але гірко всегда будеш слезна.
 Не вім, як сього мні збути, щоб з тобою жити,
 Сію нашу злу фортуна од нас одлучити.

ТЯЖКАЯ МОЯ БІДОНЬКА, ПОБИЛА МЕНЕ МАТОНЬКА

Тяж _ ка _ я мо _ я бе _ дон _ ка по _ би _ ла
 Тяж _ ка _ я мо _ я бі _ донь _ ка по _ би _ ла

ме_ не ма_ тон_ ка   Как при_дет_ся мне у_ те_ чи   от сво_ей ма_ те_ рі вно_ чи   к сер_ ден_ ку
 ме_ не ма_ тонь_ ка,   як прийде_ть_ся ми́ні у_ те_ чи   од сво_єї ма_ те_ рі вно_ чи   к сер_ день_ ку,

Тяжкая моя бедонка побила мене матонка
Как придется мне утечі от своей матері вночи
к серденку
Дружечик мене боронит и от матери хоронит
Чтоб она меня не била за то что я преступіла матонцы

Скоро матонька заснула,   я до дружочка кивнула.
Дружочок барзо хороший,   зараз несе ко мні гроши,
   щоб дала.
[А ти ж мене научала],   щоб даром я не давала,
А давала б я за гроші,   просить дружочок хороший,
   обнявши.

ХОЖУ, ЯК БЛУДНИЙ, ПОСЕРЕД НОЧІ

Хо- жу як блуд - ний по- се - ред но- чи
 Хо- жу, як блуд - ний, по- се - ред но- чи, # Не сплю я і сам не спят мо- и о - чи 2
 # не сплю я і сам, не сплять мої о - чи. 2

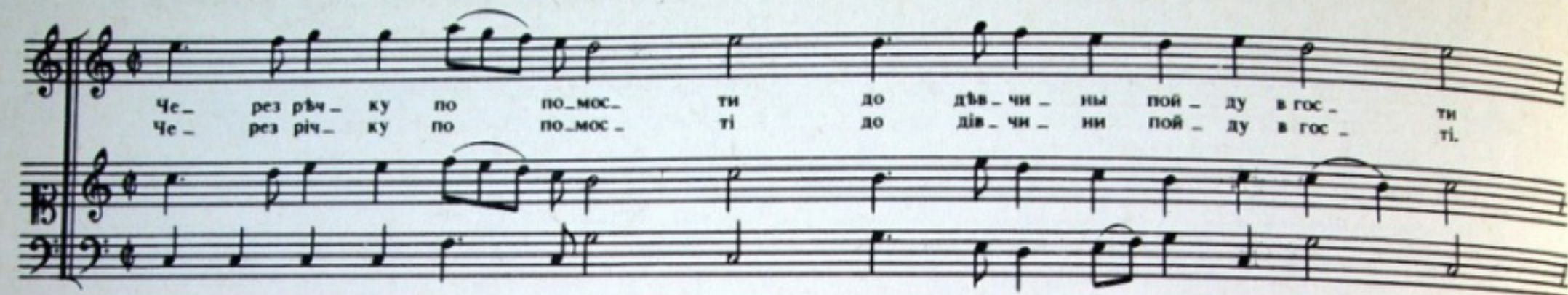
Хожу як блудний посеред ночі	# Милой милой дапытуется 2
# Не сплю я і сам не спят мои очи 2	Либон ты милая з иншого краю
Серденку тяжко тяжко и нудно	# Чему ж я тебѣ серденко не знаю 2
# Очицы видят розмовляти трудно 2	Если ты хочеш мене добре знати
В неделю рано на море гляну	# Приди до мене ночку ночевати 2
# Я ж тебе сердце мое часто згадаю 2	Лишь не ложися ко мне плечима
На мори човнок выхитуется	# Заплата тебе будет черными очима 2

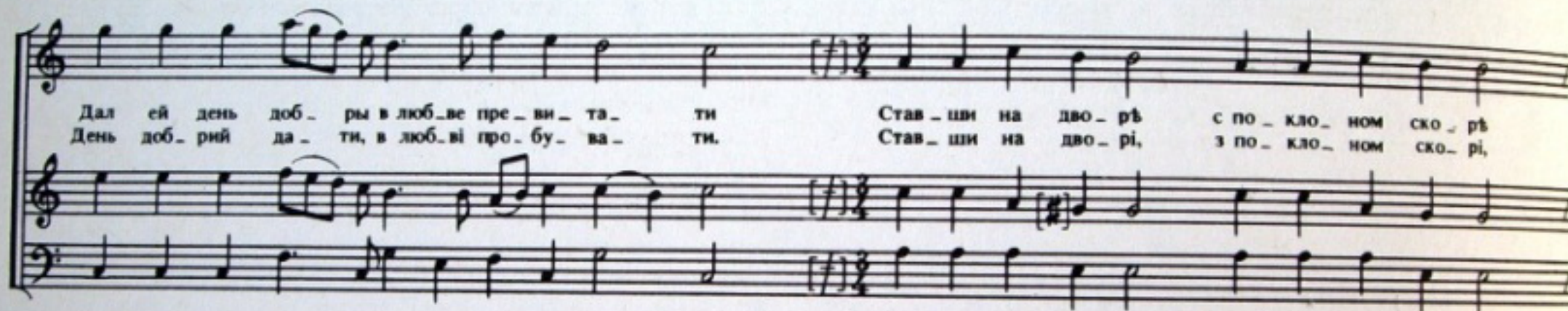
Хожу, як блудний, посеред ночі,	Милой моєй допитується: (2)
Не сплю я і сам, не сплять мої очі. (2)	— Либонь ти, милая, з іншого краю,
Серденьку тяжко, тяжко і нудно,	Чому ж я тебе, серденько, не знаю? (2)
Очиці видять, розмовляти трудно. (2)	— Если ти хочеш мене добре знати,
В неділю рано на море гляну,	Прийди до мене нічку ночувати. (2)
Я ж тебе, серце, часто пригадаю. (2)	Лиш не ложися ко мні плечима,
На морі човник вихитується,	Заплачу тобі чорними очима. (2)

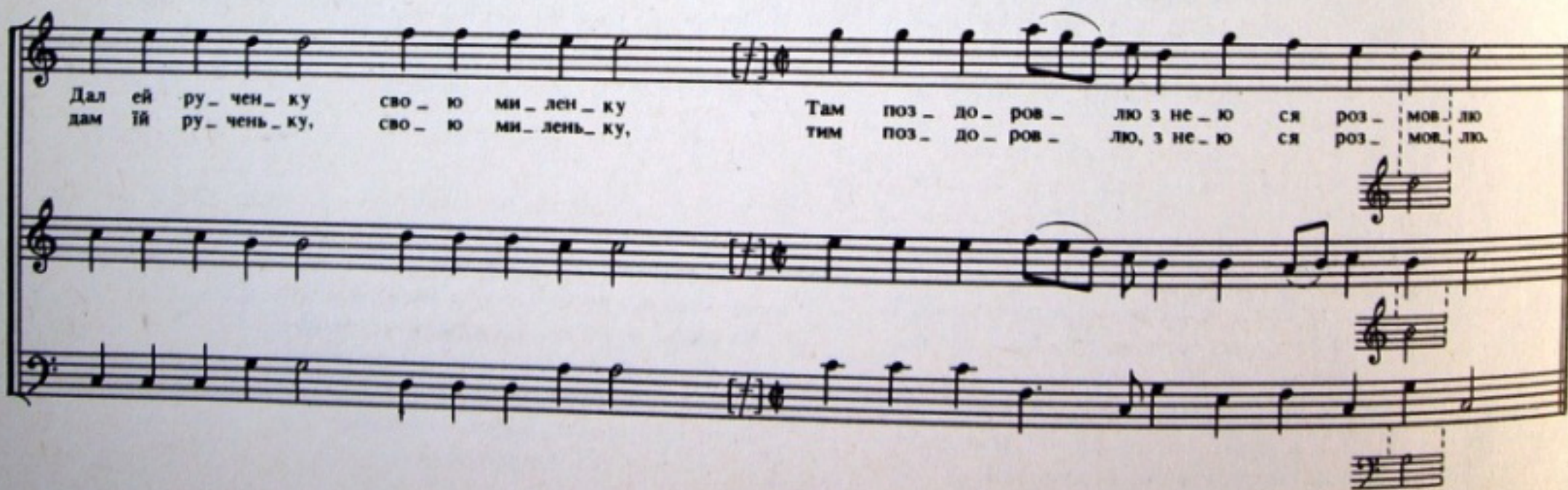
ЧЕРЕЗ РІЧКУ ПО ПОМОСТІ ДО ДІВЧИНИ ПОЙДУ В ГОСТІ

Че_ рез річ_ ку по по_мос_ ти до дів_чи_ни пой_ду в гос_ ти
 Че_ рез річ_ ку по по_мос_ ті до дів_чи_ни пой_ду в гос_ ті.

Дал ей день доб_ры влюб_ве пре_ви_та_ ти Став_ши на дво_р'ї с по_кло_ном ско_р'ї
 День доб_рий да_ти, влюб_ві про_бу_ва_ ти. Став_ши на дво_рі, з по_кло_ном ско_рі,

Дал ей ру_чен_ку сво_ю ми_лен_ку Там поз_до_ров_лю з не_ю ся роз_мов_лю
 дам їй ру_чень_ку, сво_ю ми_лень_ку, тим поз_до_ров_лю, з не_ю ся роз_мов_лю.

Через рѣчку по помості до дѣвчини пойду в гости
 Дал ей день добры в любви превитати
 Ставши на дворѣ с поклоном скорѣ
 Дал ей рученку свою миленку
 Там поздоровлю з нею ся розмовлю,
 Вѣжжаючи я в ворота поставлю коня у плота
 А сам скоренко в хату поспешаю
 Там же и matka моя коханка
 Мене встрѣчает щирѣ витаєт
 Ручки мнѣ обѣ просит к собѣ
 Прошу сердце до покою побѣседуем с тобою
 Чем ты не ласкав же давно не бывал
 Приди в мясопуст также в сыропуст
 В неделю сырну радость всемирну
 Милы хоч в велики пост вѣзя[ч]ны мнѣ гость
 Сердце вниди в мою хату буду рада яко брату
 Жем ся коханну свою не видилем
 Сядь же коханче мой ты братанче

По конец стола и я весела
 С тобою сяду розмовлять порядку
 Сядь же девчиненко блиско поклонюся тебѣ ниско
 Нех ся утѣшу с черных твоих очей
 Красна дѣвчина бѣла рыбчина
 Дай же мнѣ пива ты чернобрива
 З твоей рученки напиіся миленки
 Выпивай полны стаканы за здоровье своей панны
 Нех ся дознаю твоей зычливости
 А я в вѣночку мой коханочку
 С тобою танец пойду в шквадранец
 Нех музыканты заиграю[т] куранты
 Выпивай же и остатки за здоровье пани матки
 За доче братья, за вся приятели
 Мы на отходѣ при доброй згодѣ
 Потанцуемо погуляемо
 Мой коханочку напьемся медочку

Через річку по помості до дівчини пойду в гості.
 День добрий дати, в любові пробувати.
 Ставши на дворі, з поклоном скорі,
 Дам їй рученьку, свою миленьку,
 Тим поздоровлю, з нею ся розмовлю.
 В'їжджаючи я в ворота, поставлю коня у плота,
 А сам скоренько в хату поспішаю (попсовано)¹.
 Там же і matka моя коханка (попсовано).
 Мене встрічає, щире вітає,
 Ручки мні обі просить ку собі:

— Прошу, сердце, до покою, побесідуєм з тобою!
 Чом ти не ласкав, же давно не бував?
 Прийди в м'ясопуст, также в сыропуст,
 В неділю сирну, радість всемирну.
 Милий, хоч в великий піст, вдячний мні гість.

— Серце, внійди в мою хату, буду рада, яко бра
 Же-м ся кохану свою не видів-єм (попсовано).

— Сядь же, коханче, мой ти братанче,
 По кінець столá, і я весьолá,
 З тобою сяду розмóвлять порядку.

¹ Тут і далі ремарка «попсовано» означає відсутність внутрішньої рими.

— Сядь же, дівчинонько, близько,
 Поклонюся тобі низько,
 Нех ся утішу з чорних твоїх очей (попсовано).
 Красна дівчино, біла рибчино,
 Дай же мні пива, ти, чорнобрива,
 З твоєї рученьки нап'ється миленький!

— Випивай повні стакани за здоров'є своєї панни.
 Нех ся дознаю твоєї зичливості (попсовано).

А я в віночку, мой коханочку,
 З тобою в танець пійду в шквадранець,
 Нех музиканти заграють куранти.

Випивай же і остатки за здоров'є пані матки,
 За сестри й браття, за вся прияття.
 Ми на отході при доброй згоді
 Потанцюємо, погуляємо,
 Мій коханочку, нап'ємся медочку.

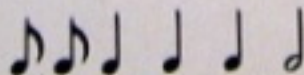
ЧИ ТВОЄ НЕЩАСТЕ, ЧИ МОЯ НЕДОЛЯ

*)

Чи твоє нещасте чи моя доля
 Був же я у тебе да не застав до ма
 — Чи твоє нещасте, чи моя доля.
 був же я у тебе, да не застав до ма,

Про здоров'є твоє спросив як ся обреш
 Да сидів я в добрих людях там мя споминаеш
 Про здоров'є твоє спросив, як ся обреш
 да сидів я в добрих людях, [чи] мя споминаеш?

* При репризному повторенні змінюється ритм у двох верхніх голосах:

Чи твое нещастье чи моя недоля
Був же я у тебя да не застав дома
Про здоровье твое спросив як ся обрѣтаеш
Да сидел я в добрых людех там мя споминаеш
Ой коли же любиш, да не забывай же
Коли же не любиш ты не споминай же
Не так тяжко будет сердцу моему терпети
Коли ж мене не люблячи не будеш мыслити
Немаш на свѣцѣ ничего горшого

— Чи твое нещастье, чи моя недоля,
Був же я у тебе, да не застав дома,
Про здоров'є твое спросив, як ся обрѣтаєш,
Да сидів я в добрих людех, [чи] мя споминаєш?
— Ой коли ж бо любиш, да не забувай же,
А коли не любиш, то не споминай же!
Не так тяжко буде серцю мойому терпіти,
Коли ж мене, не люблячи, не будеш мислити.
Немаш на світі нічого гіршого,

Под сходом солнца ничего тяжкого¹
Коли кажут нелюбого сердечне любити
Волила б во пустыни з диким зверем жити
Там албо умру, албо жива буду
А с ним живучи як голубка буду...²
Коли я імела орловія крыла щоб вид него
зараз полѣтѣла³
Куды очи мои глянут то серденко мило
Дай бог мого нелюбого⁴ на свѣцѣ не было

Під сходом сонця нічого тяжшого,
Коли кажуть нелюбого сердечне любити —
Воліла б я во пустині з диким звірем жити!
Там альбо умру, альбо жива буду,
А з ним живучи, як голубка буду...
Коли [б] я імела орловії крила, то б від нього
зараз полетіла,
Куди очі мої глянуть, то [серцю не мило],
Дай бог мого нелюбого на світі не било!

¹ У зб. Син. 316 — «тяжшего».

² Далі в оригіналі строфа нерозбірлива.
У зб. Син. 316 іде такий текст: «Где
я розум нещастная на той час подѣла що старого и шпетного будто
полюбила».

³ У зб. Син. 316 — «Давно б я отсель
у пустыню полетѣла».

⁴ У зб. Тит. 4487 — «Бодай моих вороженков».

ЧИ Я БУЛА ЧИ НЕ КРАСНАЯ

Чи я бы_ла чи не крас_на_я
 чи не бы_ла чи не вдзячна_я
 Чи я бу_ла чи не крас_на_я,
 чи я бу_ла чи не вдяч_на_я?

Змѣ_ни_ла_ся за не_лю_бых ох не_сча_стье мо_е
 Ут_ра_ти_ла мо_ло_дос_ти и здо_ро_вье сво_е Жаль си бо_же
 Змі_ни_ла_ся за не_лю_бом, — ох не_щас_те мо_є! — Жаль си, бо_же!
 Ут_ра_ти_ла мо_ло_дість і здо_ро_в'є сво_є!

Чи я была чи не красная чи не была чи не вдзячная.
 Змѣнилася за нелюбых¹ ох несчастье мое
 Утратила молодости и здоровье свое жаль си боже
 А тепер я сама не знаю, что чинити млада маю
 Приправила б себе крыльца на край свет летела
 В чем бы я могла своего нелюба позбыти

тяжко сердцу
 Чи не имѣла б я красче² кого кто б пристал
 до сердца моего
 С кѣм бы было коротати молодые лѣта
 Жаживаючи утѣхи с милым другом свѣта сама винна

И другой боль в серденку маю кого люблю,

ах не выдаю

Когда придет на час малой смуток забываю
 Только то я сиротонка и утѣхи маю своего любка
 Прошу тебя мое серденко приходи ж ты

ко мнѣ позденко

Не допускай нелюбова тѣлом обладати
 Волила б я тѣло звѣрем на корм отдати
 Прошу тебя и повторнѣе, прошу ж сердце и покорнѣе
 Люби ж мене молоденку ширѣ и зычливе
 А я тебя люблю як бы свою душу в теле незра [д] ливе

¹ У зб. «Куранты» — «за нелюбым».

² Там же — «кращего».

Хоть было б сердце каменное растопится як восковое
Оченьками зранил сердце як острой стрѣлою
Рученками примеш миле бесѣдуй со мною
любе мнѣ милый

Хоть бы кто мнѣ мог говорити
не можна ж нелюба любити
Бо не пристал до серденьку як маю любити
А своего мила люблего как я буду жити³ аж до смерти

Чи я була чи не красная,
Чи я була чи не вдячная?
Змѣнилася за нелюбом, — ох нещастє мое! —
Утратила молодість і здоров'є своє!
Жаль си, боже!

А тепер я сама не знаю,
Що чинити, молода, маю.
Приправила б собі крильця на край світа летіти,
Аби я могла свого нелюба позбити.
—Тяжко серцю!

Чи не міла б кращого ко́го,
Хто б пристав до серця мойого,
З ким було би коротати молодії літа,
Заживаючи утіхи з милим другом світа?
Сама винна!

І другий боль у серденьку маю,
Кого люблю, — ах! — не видаю,
Когда прийде на час малий, смуток забуваю,
Тільки то я, сиротонька, і утіхи маю —
свого любка!

Прошу тебе, моє серденько,
Приходь же ти ко мні пізненько,
Не допускай нелюбого тілом обладати,
Воліла б я тіло своє звірам на корм дати.
Прошу тебе і повторне,
Прошу ж, серце, і покорне!

Хоть було б сердце камінноє,
Розтопиться, як восковоє.
Люби мене, молоденьку, щиро і зичливо,
А я тебе [любитиму вірно], незрадливо,
як би свою душу в тілі.

Оченьками зранив сердце, як острой стрілою,
Рученьками приймеш миле, бесідує з мною,
.....
.....
любо мні милий.

Хоть би хто мені мав говорить,
Що можна нелюба любити,
Як не пристав до серденька, чи ж можу любити,
Без своего миленького як я буду жити
аж до смерти?

³ У зб. «Куранты» — «А милеого свого люблю
як на свѣте буду жити».

ЧИ Я Ж ТОБІ ВИНОВЕН, ЩО ТАК УЧИНИЛА

Чи я ж те_бѣ ви_но_вен   что так у_чи_ни_ла   По_ки_нув_ши пер_ва_го   ин_ша_го взлю_би_ла
 Чи я ж то_бі ви_но_вен,   що так у_чи_ни_ла —   по_ки_нув_ши пер_во_го,   ці_ю_го взлю_би_ла?

Чи я ж тебѣ виновен что так учинила
 Покинувши первого¹ иншаго взлюбила
 Чи я ж тебѣ завинил что не взглянеш оком
 Я до тебе сердцем ты ж от мене боком
 Вспомни себѣ на тое егда як давала
 Словом на то что в любви постоянно² стала
 Гдѣ подѣлися забавы где в любви размова

Нѣту нужды в першем друге когда сердцы³ нова⁴
 День и всю ночь не скучно было размовляти
 Очи очем были милы не хотѣли спати
 Будь же ты здорова я о том не дбаю
 Что взлюбила ты другаго я о том не знаю⁵
 Люби ж себѣ кого хочешь довольно мне того
 Что я в першем в любви был а после мне много⁶

Чи я ж тобі виновен, що так учинила —
 Покинувши первого, іншого взлюбила?
 Чи я ж тобі завинив, що не взглянеш оком —

Я до тебе сердцем, ти ж од мене боком?
 Вспомни собі на тое, егда як давала
 Слово на то, що в любові постоянно стала!

¹ У зб. Муз. 3134 — «покинувши вѣрна друга».

² У зб. Муз. 3134 — «постоянна».

³ У зб. Увар. 689 — «в сердце новы».

⁴ Після цього у варіанті із зб. Муз. 3134
 нова строфа:

«Гей девонка, девонка, чи не жаль же тебѣ
 Як я служив вѣрно тебѣ гей гей спомни себѣ».

⁵ У зб. Муз. 3134 — «я сам добре знаю».

⁶ Увар. 689 — «Что я первым был в любви
 после мене много».

Де поділися забави, де в любові розмова? —
 Ніту нужди в першій другу, коли в серці новий.
 День і всю ніч не скучно було розмовляти,
 Очі очам були милі, не хотіли спати.

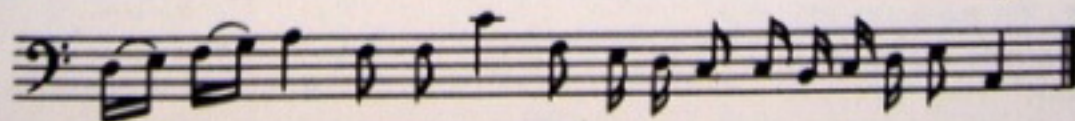
Будь же ти [собі] здорова, я о том не дбаю,
 Що взлюбила ти другого — я о том не знаю.
 Люби ж собі кого хочеш, доволно мні того,
 Що я першим в любові був, послі ж мене — много.

ЧОМУ Ж ТИ, СЕРДЕНЬКО, ПО САДУ СМУТНЕНЬКО ДА ХОДИЛА

Че - му ж ты сер - ден - ко по са - ду смут - нен - ка да хо - ди - ла,
 Для че - го лю - ба - су сво - и - ми ру - чень - ки да ло - ми - ла,
 — Чо - му ж ти, сер - день - ко, по са - ду смут - нень - ко да хо - ди - ла,
 для чо - го лю - бень - ка, сво - і ру - чень - ки да ло - ми - ла?

*)
 Хо - ди - ла смут - нен - ка, для те - бя сер - ден - ко, же тя у се - бе не и - м'я - ла: 2
 Хо - ди - ла смут - нень - ко для те - бе, сер - день - ко, же тя у се - бе не и - мі - ла. 2

* Варіант басового галосу за збірником Муз. 2929:

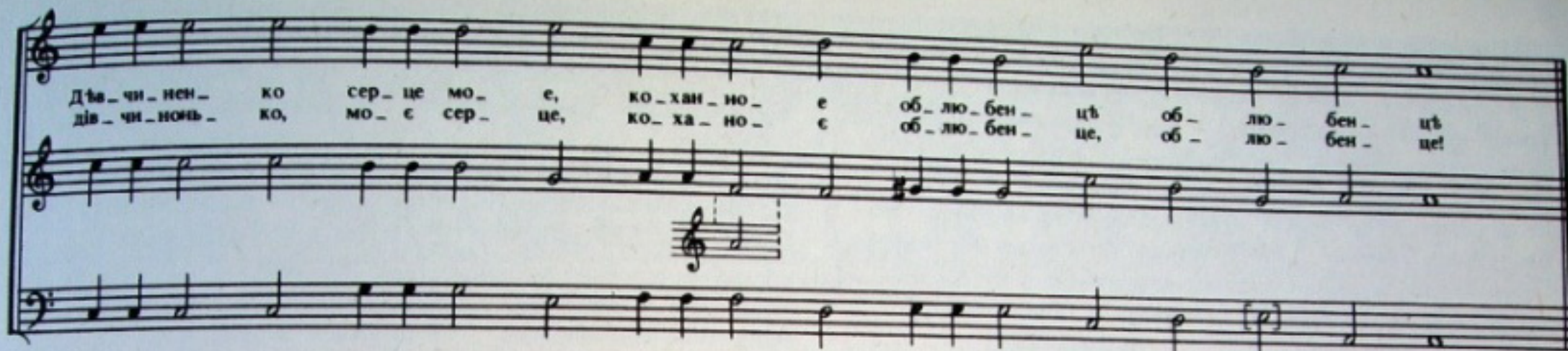

Приходи мой милый, что зовиши то чини,
будеш тем веселый у мене: 2

Придешь ты до мене будешь ты лежати со мною,
 Просплю ж я ноченку на подушечках да с тобою,
 # Приходи мой милый, дам тебѣ доволи,
 во своем власном покою: 2

Щирим сердцем и любиле¹, и до тебе приходилем
 Дівчиненко серце моє, коханне # облюбенце²
 Тяжко нужно² мнѣ без тебе, гдѣ я не очуя³ тебе
 Есть и пити не озмуся, слезами ся # облиюся²
 Пойду я серце до тебе, погляну же я не тебе
 Свое серце угамую, и с тобою # пожартую²
 Обойму ты серце моє, утѣшу я серце свое
 Возму тебе за рученку, и стисну я # помаленку²
 Любив и кохав я тебе, дівчиненко серце моє
 Приходив часто до тебе, не видаючи я тебе чи здорова
 А тепер я отхожу, и в дорогу прихожу
 Оставайся ты здорова, дівчиненко # черноброва²

Жаль мнѣ тяшки отходячи, с тобою ся же знаючи
 Слезами ся обливаю, лице свое утираю ах смутное
 А плачучи промовляю, и сам себе проклиная
 Волен бых ся утопити, нежли тебя # не любити²
 Будь здорова дівчиненко, будь здорова ты серденко
 Все я тебе покидаю, господеві # поручаю²
 Нехай тебе поздоровить, и во всем ты благословит
 Дівчиненко серце моє, сивенка # голубенко²
 Бо я тебе не забуду, естли даст бог здоров буду
 Буду тебе вспоминати, и здоровья # засылати⁴²
 Спамен(а)тавши я о тебе, заплати⁵ мушу себе
 Что любивши да покину⁶, дівчиненку # черноброву²

¹ В інших варіантах — «да любилем».

² У зб. Муз. 3134 — «нудно».

³ У зб. Муз. 3134 — «обачу».

⁴ У зб. Муз. 3134 — «доброго».

⁵ «Заплакати» (?). В інших варіантах — «заплакавши».

⁶ У зб. Муз. 3134 — «покину».

Щирим серцем і любилем, і до тебе приходилем,
Дівчинонько, моє серце, кохане облюбенце,
облюбенце!
Тяжко, нудно мені без тебе, гди я не очую тебе.
Їсти-пити не озьмуся, сльозами ся обіллюся,
обіллюся!
Пійду, серце, я до тебе, [подивлюся] я на тебе,
Своє серце угамую і з тобою пожартую, пожартую!
Обійму тя, серце моє, втішу серденько я своє,
Возьму тебе за рученьку і стисну я помаленьку,
помаленьку!
Любив-кохав [тебе щиро], дівчинонько, серце моє,
Приходив часто до тебе, не видаючи я тебе,
чи здорова.
[Любив-кохав тебе дуже, дівчинонько, красна руже,
Не бачучи тебе знову, не відав я, чи здорова,
чи здорова!]
А тепер я отхожу і в дорогу [вже] вихожу,
Оставайся ти здорова, дівчинонько чорноброва,
чорноброва.
Жаль мені тяжкий, одходячи, з тобою ся же знаючи,
Сльозами ся обливаю, лице смутне утираю, утираю.

А плачучи, промовляю і сам себе проклинаю.
Волів би-х ся утопити, аніж тебе не любити,
не любити!
Будь здорова, дівчинонько, будь здорова ти,
серденько,
Вже я тебе покидаю, господові поручаю, поручаю.
Нехай тебе поздоровить і у всім тя благословить,
Серце моє, дівчинонько, сивенькая голубонько,
голубонько!
Бо я тебе не забуду, если, дасть бог, здоров буду,
Буду тебе вспоминати і здоров'я засилати,
засилати!
Спам'ятавши я о тобі, заплакати мушу собі,
Що, любивши, да покинув дівчиноньку чорнобриву,
чорнобриву!

ЖАРТІВЛИВІ КАНТИ

БУЛО В ЛИТВИНКИ ЧОТИРИ ДОЧКИ

Музична партитура для голосів та фортепіано. Партитура складається з двох систем. Перша система має три голосні лінії (сопрано, альт, тенор/бас) та ліричний супровід на фортепіано. Друга система має дві голосні лінії (сопрано, альт/тенор/бас) та фортепіано. Текст пісні українською мовою розташований під відповідними голосними лініями.

Был в Литвинки, был в Литвинки, четыре доч-ки,
Бу- ло в Лит- вин- ки, бу- ло в Лит- вин- ки, чо- ти- ри доч- ки,

че- ты- ре доч- ки Трай рю-му рю-му рю-му да вти-хи да в смѣ-хи Ра- дос-ти ве-се-лос-ти мо-е-я
чо- ти- ри доч- ки. Трай рю-му, рю-му, рю-му, да вті-хи да смі-хи ра- дос-ті, ве-се-лос-ті мо-є-я.

Было в литвинкѣ 2 четыре дочки 2
 Трай рюму рюму рюму да втихи да в смѣхи
 Радости веселости моея ¹
 Першую отдав 2 за хлѣбничка за пекарничка
 Трай рюму рюму рюму...
 Другую отдав 2 за дудничка за гудошничка
 Трай рюму рюму рюму...
 Третію отдав 2 за чепничка чеботарничка
 Трай рюму рюму рюму...
 Четвертую отдав 2 за книжничка за паперничка
 Трай рюму рюму рюму...
 Первый зять їдет 2 воз хлебов везет 2
 Трай рюму рюму рюму...
 Батькови хлѣбец матери хлѣбец

Сестрице студен да и тот дурен ²
 Другій зять їдет 2 воз дудок везет 2
 Трай рюму рюму рюму...
 Батькови дудка матери дудка
 Сестрице вучки бери в обе ручки ³
 Третій зять їдет 2 воз чебот везет 2
 Трай рюму рюму рюму...
 Батькови чебот матери чебот
 Сестрице черевик да и тот невелик ⁴
 Четвертый зять їдет 2 воз книжек везет 2
 Трай рюму рюму рюму...
 Батькови ермолой матери трафолой
 Сестрице актай куды хош туды пхай ⁵

Було в литвинки (2) чотири дочки (2).
 Трай рюму, рюму, рюму, да втихи да сміхи
 Радості, веселості моєя.
 Першу оддала (2) за хлібничка, за пекарничка.
 Трай рюму, рюму, рюму...
 Другу оддала (2) за дудничка, за гудошничка.
 Трай рюму, рюму, рюму...
 Третю оддала (2) за чепничка, чоботарничка.
 Трай рюму, рюму, рюму...
 Четверту оддала (2) за книжничка, за паперничка.
 Трай рюму, рюму, рюму...
 Первый зять їде (2), віз хлібів везе (2).
 Трай рюму, рюму, рюму...
 Батькові хлібець, матері хлібець,
 Сестриці студен, да й той дурен.
 [Трай рюму, рюму, рюму...]

Другий зять їде (2), віз дудок везе (2).
 [Трай рюму, рюму, рюму...]
 Батькові дудка, матері дудка,
 Сестриці в[г]учки, бери в обі ручки.
 [Трай рюму, рюму, рюму...]
 Третій зять їде (2), віз чобіт везе (2).
 Трай рюму, рюму, рюму...
 Батькові чобіт, матері чобіт,
 Сестриці черевик, да й той невелик.
 [Трай рюму, рюму, рюму...]
 Четвертий зять їде (2), віз книжок везе (2).
 Трай рюму, рюму, рюму...
 Батькові ермолой, матері трафолой,
 Сестриці октай, куди хоч, туди пхай.
 [Трай рюму, рюму, рюму...]

¹ Останні два рядки об'єднані в приспів, який надалі подається скорочено.

2—5 Далі, виходячи з музики, їде приспів

БУВ У МЕНЕ ОДИН ВІЛ, А У ТОГО ВОЛА ОДИН РІГ

Был у ме - не о - дин вол, а у то - го во - ла о - дин рог
 Був у ме - не о - дин віл, а у то - го во - ла о - дин рог.

Мак - сим Мак - сим Мак - си - мен - ко мо - є сер - ден - ко
 Мак - сим, Мак - сим, Мак - си - мен - ко, мо - є сер - ден - ко

* Варіант баса за збірником Твер. 157:

Был у мене один вол, а у того вола один рог
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Изору ж я нивонку в чистом полѣ в запѣчку
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Посѣю я рѣпонку в чистом полѣ в запѣчку
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Да вродись моя рѣпонка хоч невеличка солоденка
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Да внадится тещенка и моя родная свестенка

Максим Максим Максименко мое серденко
 Поставлю я сѣточку в чистом полѣ в запѣчку
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Да уловлю ж я тещенку и свою родную свестенку
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Привяжу ж я до столпа а сам пойду до попа
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Да благослови ж ты мнѣ отченку повалити тещенку
 Максим Максим Максименко мое серденко

— Максим, Максим, Максименько, моє серденько!
Поставлю я сіточку в чистом полі, в запічку.

— Максим, Максим, Максименько, моє серденько!
Да уловлю ж я тещеньку і свою рідную свестеньку.

— Максим, Максим, Максименько, моє серденько!
Прив'яжу ж я до стовпа, а сам пійду до попа.

— Максим, Максим, Максименько, моє серденько!
Да благослови ж ти мене, отченьку,
повалити тещеньку.

— Максим, Максим, Максименько, моє серденько!

Музыкальный фрагмент из нотного издания. Видны ноты на пятилинейных системах (тремоло, альт, тенор) и русские тексты песни. Текст песни: Ве-лѣ-ла мнѣ ма-ти, зе-лен яч-мень жа-ти. Жни жни мо-я ду-нень-ко, Жни жни мо-я сер-деч-ко. Ве-лѣ-ла мнѣ ма-ти, зе-лен яч-мѣнь жа-ти. — Жни, жни, мо-я Ду-нень-ко, жни, жни, мо-е сер-деч-ко!

The first measure of the bass line for 'The Rose Tree' is written in bass clef. It contains the notes G2, A2, B2, C3, D3, and E3, which correspond to the lyrics 'The rose tree'.

74

Давай моя серденко
Шелеха не взяла, седм раз даром дала

Давай моя дуненько,
Давай моя серденко

Веліла мні мати зелен ячмінь жати.
— Жни, жни, моя донéнько,
Жни, жни, моє серденько!

Ячменное зерно укололо в стегно.
— Терпи, моя донéнько,
Терпи, моє серденько!

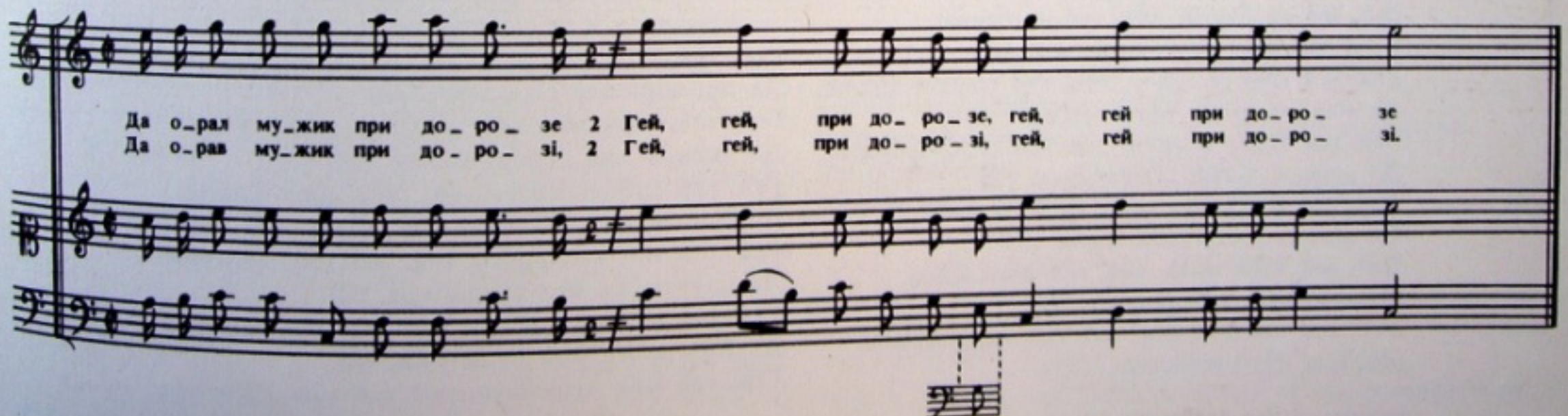
Ячменю не жала, меж межі лежала.
— Лежи, моя донéнько,
Лежи, моє серденько!

Веліла мні мати за шелех раз дати.
— Давай, моя доненько,
Давай, моє серденько!

Снопочок нажала, к серденьку
прижала.
— Жми, жми, моя донéнько,
Жми, жми, моє серденько!

Шелеха не взяла, седм раз даром дала.
— Давай, моя доненько,
Давай, моє серденько!

ДА ОРАВ МУЖИК ПРИ ДОРОЗІ

Музична партитура для пісні «Да орав мужик при дорозі». Вона складається з трьох систем. Перша система містить верхній та середній голоси. Друга система містить середній та нижній голоси. Третя система містить лише нижній голос. Під першою системою наведено дві лінії тексту: перша лінія є основним текстом пісні, а друга лінія є варіантом тексту з іншими словами. Музичні ноты розташовані на п'ятилінійних скрипкових та басових скрипках. В кінці партитури є невеликий додатковий фрагмент нот на басовій скрипці.

Да о-рал му-жик при до-ро-зе 2 Гей, гей, при до-ро-зе, гей, гей при до-ро-зе
Да о-рав му-жик при до-ро-зі, 2 Гей, гей, при до-ро-зі, гей, гей при до-ро-зі.

Да ора́л мужик при доро́зе 2
 Гей, гей при доро́зе, гей, гей при доро́зе
 # Да повѣсил торбу на березе 2
 Гей, гей на березе, гей, гей на березе
 # Да й там дѣвки грибки брали 2
 Гей, гей грибки брали, гей, гей грибки брали
 # Да они ж суки торбу скрали 2
 Гей, гей торбу скрали, гей, гей торбу скрали
 # Да една ж дѣвчина Катерина 2
 Гей, гей Катерина, гей, гей Катерина
 # По конец брегу ноги мыла 2
 Гей, гей ноги мыла, гей, гей ноги мыла
 # В семинарию заблукалась 2
 Гей, гей заблукалась, гей, гей заблукалась
 # Да ея ж мати питалась 2

Гей, гей питалась, гей, гей питалась
 # Да й где ты ночи ночевала 2
 Гей, гей ночевала, гей, гей ночевала
 # Ночевала ж я с школярами 2
 Гей, гей с школярами, гей, гей с школярами
 # Да под черными соболями 2
 Гей, гей соболями, гей, гей соболями
 # Да дали ж мне, соболи знати 2
 Гей, гей соболи знати, гей, гей соболи знати
 # Да й там было мне тепленко 2
 Гей, гей мне тепленко, гей, гей мне тепленко
 # Да болит же мое й серденко 2
 Гей, гей мое й серденко, гей, гей мое й серденко
 # Да горит же моя душенка 2
 Гей, гей моя душенка, гей, гей моя душенка

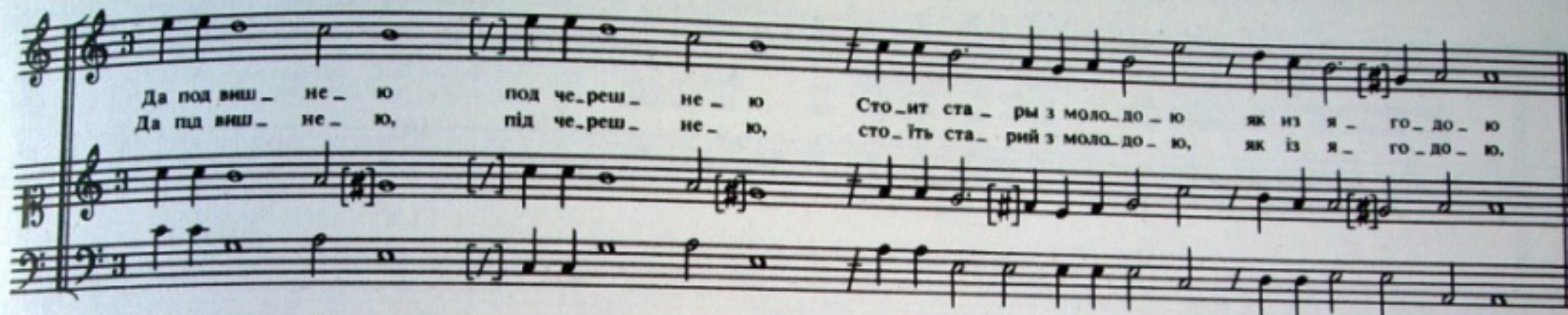

Да орав мужик при доро́зі, (2)
 Гей, гей при доро́зі, гей, гей при доро́зі,
 Да повісив торбу на березі, (2)
 Гей, гей на березі, гей, гей на березі.
 Да й там дівки грибки брали, (2)
 Гей, гей грибки брали, гей, гей грибки брали,
 Да вони ж, суки, торбу вкрали, (2)
 Гей, гей торбу вкрали, гей, гей торбу вкрали.
 Да една ж дівчина Катерина, (2)
 Гей, гей Катерина, гей, гей Катерина,
 По кінець брегу ноги мила. (2)
 Гей, гей ноги мила, гей, гей ноги мила,
 В семинарію заблукалась, (2)
 Гей, гей заблукалась, гей, гей заблукалась.
 Да її ж мати питалась, (2)

Гей, гей питалась, гей, гей питалась:
 — Да й де ти ночі ночувала, (2)
 Гей, гей ночувала, гей, гей ночувала? —
 — Ночувала ж я з школярами, (2)
 Гей, гей з школярами, гей, гей з школярами,
 Да під чорними соболями, (2)
 Гей, гей соболями, гей, гей соболями.
 Да дали ж мні соболі знати, (2)
 Гей, гей соболі знати, гей, гей соболі знати,
 Да було мені там тепленько, (2)
 Гей, гей мні тепленько, гей, гей мні тепленько.
 Да болить же моє серденько, (2)
 Гей, гей моє серденько, гей, гей моє серденько,
 Да горить же моя душенька, (2)
 Гей, гей моя душенька, гей, гей моя душенька.

ДА ПІД ВИШНЕЮ, ПІД ЧЕРЕШНЕЮ

Да под вишнею под черешнею
Стоит стары з молодую як из ягодою
Да й просілася да й молилася
Пусти ж мене мой старенки дойти до батенки
Не пушу ж тебе бо зрадиш мене

Хочеш мене старенкого покинуть одного¹
Ой умри умри старья кости
Жаль се боже мнѣ в юности моей молодости
Ой не вмираеш не пропадаеш
Толко мене молоденку да не забавляеш

Да під вишнею, під черешнею,
Стоїть старий з молодую, як із ягодою.
Да й просилася, да й молилася:
— Пусти ж мене, мій старенький, дойти до батенька!
— Не пушу я тебе, бо ти зрадиш мене,

Хочеш мене старенького покинуть одного.
— Ой умри, умри, старії кості,
Зжалься, боже, мні в юності з моєю молодості!
Ой не вмираєш, не пропадаєш,
Тільки мене молоденьку да не забавляєш!

¹ У збірниках Муз. 2583 і Тит. 4487
після цих слів іде така вставка:

Ой не кидай любко не кидай голубко
На чужой стороні при лихой годині 2

Куплю тебе хатку еще синожатку
И ставок и млинок и вишневенкий садок 2
Я не хочу хатки ани синожатки
Ни ставка ни млинка ни вишневого садка 2

ДВА КАПЛУНА-ХОРОБРУНА ЖИТО МОЛОТИЛИ

*)

Два каплю_на, хо_робру_на, жи_то мо_ло_ти_ли, Двѣ ко_ку_ши, ми_мо хо_жи, то до_мой но_си_ли
 Два каглу_на, хо_робру_на жи_то мо_ло_ти_ли, дві ко_ко_ші, ми_мо_хо_жі до мли_на но_си_ли.

**)

* Фрагмент канта за збірником Муз. 2473:

** Друга частина канта може повторюватись (як у збірнику Муз. 2473).

Два каплуна¹, хоробруна, жито молотили,
 Двѣ кокуши, мимо хожи, то домой носили:
 Козел мелет, пожирает², коза посypает,
 Два барана, як два брата, тут же подгребали:
 Двѣ лисицы, на полицѣ, оченцами хлоп хлоп,
 Коростеля, на постелѣ, ноженцами топ топ:

¹ У зб. Муз. 2473, виданому Т. Ливановою —
 «Два каплуна».

² Там же — «позирает».

Щука рыбку, продавала, свинья покупала,
 А лисица, аки птица, деньги обирала:
 Двѣ совицы, однолицы, шли вязку вязати,
 Залупивши, хвосты своя, да ж... казати:
 Медвѣдь сидя, на колодѣ, рукавицы кроет,
 Свалившись, с колоды, да на бабу лает³:

³ Там же — «Свалившись с колодицы
 да на бабу лает».

Два каплуна-хорубруна жито молотили,
 Дві кокоші-мимохожі до млина носили.
 Козли мелють, позирають, кози засипають,
 Два барани, як два брати, тут же підгрібають.
 Дві лисиці на полиці оченьками хлоп-хлоп,
 Коростелі на постелі ніженьками топ-топ.

Шука рибку продавала, свиня купувала,
 А лисиця, яко птиця, гроші збирала.
 Дві совиці однолиці йшли в'язку в'язати,
 Залупивши хвости свої, да ж... казати.
 Медвідь, сидя на колоді, рукавиці крає,
 Обвалився із колоди, да на бабу лає.

НАШІ КОНОПЕЛЬКИ В ЗИМІ ЗЕЛЕНЕНЬКІ

The musical score is written on three staves. The top staff is for the vocal melody, the middle for the alto part, and the bottom for the bass part. The lyrics are written below the vocal staff. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 2/4. The score includes a repeat sign at the end of the first line of music.

На_ ши ко_ но_ пел_ ки
 в зи_ мѣ зе_ ле_ нен_ ки,
 На_ ші ко_ но_ пель_ ки
 в зи_ мі зе_ ле_ нень_ кі,

♯ Са_ ми о_ ни не бе_ рут_ ся а нам не да_ ют_ ся: 2:
 ♯ са_ мі о_ ні не бе_ руть_ ся, а нам не да_ ють_ ся. 2

Наші конопелки в зимѣ зелененки,
 ♯ Сами они не берутся а нам не даются: 2:
 Ай бѣда ж на меня да не сосѣд соль ми,

♯ Жену его фа соль ля соль на кровать ми ре ут: 2:
 А ты старый соль ми дай же покой фа ут,
 ♯ А я еѣ не фа соль ми, коли она ля ре: 2:

Наші конопельки в зимі зелененькі,
 Самі оні не беруться а нам не даються, (2)
 Ой біда ж на мене, да не сусід соль мі

Жону його фа соль ля соль, на кровать мі ре ут, (2)
 А ти, старий соль мі, дай же покой фа ут,
 А я її не фа соль мі, коли она ля ре. (2)

ПІД ДУБОМ, ПІД ДУБОМ, ПІД ДУБИНОЮ

Музична партитура для трьох голосів (сопрано, альт, тенор/бас) з українськими ліричними текстами. Партитура складається з трьох систем, кожна з яких має три ноти (сопрано, альт, тенор/бас). Лірика написана українською мовою.

Система 1:

Під ду-бом під ду-бом під ду- би-но-ю 2 Ко- ва-ли ку- ють, ко- ва- ли ку- ють
 Під ду-бом, під ду-бом, під ду- би-но-ю 2 ко- ва-лі ку- ють, ко- ва- лі ку- ють.

Система 2:

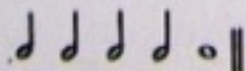
Ко- ва- лю ко- ва- лю о- куй же ми я- е 2 О- куй же ми о- б'ї за- пла- чю то- б'ї
 Ко- ва- лю, ко- ва- лю, о- куй же ми я- ї, 2 О- куй же ми о- бі, за- пла- чу то- бі

Система 3:

Па- нень- ко го- лу- бен- ко же- ляз- но бен- зе { 2 } Трам трам трам трам трам трам же- ляз- но бен- зе { 2 }
 — Па- нонь- ку, го- лу- бонь- ку, же- ляз- но бен- зе, { 2 } трам, трам, трам, трам, трам, трам же- ляз- но бен- зе. { 2 }

* В збірнику «Куранти» вписано лише мелодію і бас. Середній голос реконструйований упорядником.

** Мабуть ритм у всіх голосах повинен бути таким:

- Под дубом под дубом под дубиною 2
 Ковали кують [2]
 Ковалю ковалю окуй же ми яє 2
 Окуй же мі обѣ заплачу тобѣ
 # Паненько голубенко желязно бензе 2
 Трам [6] желязно бензе 2
 Под вязем под вязем под вязиною 2
 Токарі точать [2]
 Токарю токарю уточь же ми яє 2
 Уточь же мі обѣ заплачу тобѣ.
 # Паненко голубенко точало бензе 2
 Фари дин [2] дон [2] точало бензе 2
 Под дубом... 2
 Шевчіки шїють [2]
 Шевчику шевчику ушей же ми яє 2
 Ушей же мі обѣ заплачу тобѣ

Під дубом, під дубом, під дубиною (2)
 Ковалі кують. (2)
 — Ковалю, ковалю, окуй же мі яї, (2)
 Окуй же мі обі, заплачу тобі!
 — Паноньку, голубоньку, желязно бензе, (2)
 Трам (6), желязно бензе. (2)
 Під вязом, під вязом, під вязиною (2)
 Токарі точать. (2)
 — Токарю, токарю, уточь же мі яї, (2)
 Уточь же мі обі, заплачу тобі!
 — Паноньку, голубоньку, точено бензе (2)
 Фари дин, (2) дон, (2) точено бензе. (2)
 Під дубом... (2)
 Шевчики шиють. (2)
 — Шевчику, шевчику, уший же мі яї, (2)

Паненко голубенко сукняно бензе 2
 Трам [6] сукняно бензе 2
 Под вязем... 2
 Маляры малюют [2]
 Маляру маляру умалюй ми яє 2
 Умалюй мі обѣ заплачу тобѣ
 # Паненко голубенко малевано бензе 2
 Фари дин [2] дон [2] малевано бензе 2
 Под дубом... 2
 Златікі¹ злотят [2]
 Златічку златічку позлоть ми яє 2
 Позлоть же мі обѣ заплачу тобѣ
 # Паненко голубенко злочано бензе. 2
 Ха-ха [6] злочано бензе
 Хи-хи [6] злочано бензе

Уший же мі обі, заплачу тобі!
 — Паноньку, голубоньку, сукняно бензе (2)
 Трам, (6) сукняно бензе. (2)
 Під вязом... (2)
 Малярі малюють. (2)
 — Маляру, маляру, змалюй мі яї, (2)
 Змалюй мі обі, заплачу тобі.
 — Паноньку, голубоньку, мальовано бензе (2)
 Фари дин, (2) дон, (2) мальовано бензе. (2)
 Під дубом... (2)
 Златники злотять. (2)
 — Златничку, златничку, позолоть мі яї (2)
 Позлоть мі обі, заплачу тобі!
 — Паноньку, голубоньку, злочано бензе. (2)
 Ха-ха (6), злочано бензе!
 Хи-хи, (6) злочано бензе!

¹ У вар. Тит. 4285 — «златнички».

ПІШЛА КУМА ГОРЕВАТЬ, ДА НА НИВУ ЗАЖИНАТЬ

^{*)}

Пош_ла ку_ма го_ре_ вать да на ни_ ву за_ жи_ нать Ой хав хав_ ки да на ни_ ву за_ жи_ нать
 Піш_ла ку_ма го_ре_ вать, да на ни_ ву за_ жи_ нать. Ой, хав, хав_ ки, да на ни_ ву за_ жи_ нать!

* Мелодія за збірником Тит. 4070:

Пошла кума горевать да на ниву зажинать
 Ой хав хавки да на ниву зажинать
 Да нажала снопик, да нажала и другой
 Ой хав хавки да нажала и другой
 Ой кум до кумы да межею прилез¹
 Ой хав хавки да межею прилез
 Стал кум кумѣ догадать², чѣм куму даровать

Ой хав хавки чѣм куму даровать
 Даровал бы я куму тѣми сапогами.
 Ой хав хавки тѣми сапогами
 Тѣми сапогами, тѣми сафьянными³
 Ой хав хавки тѣми сафьянными
 Стала кума обувать, стала ногу задирать
 Ой хав хавки стала ногу задирать

¹ У зб. Тит. 4070 — «перелѣз».

² У зб. Тит. 4070 — «загадать».

³ Там же — «московскими».

Кум кумъ здивовал, чево сроду не видал
Ой хав хавки чево сроду не видал
Чи ты куме дурень, чи ты неразумен
Ой хав хавки чи ты неразумен
Чи ты в лѣсѣ не бывал, чи ты зверя не видал
Ой хав хавки чи ты зверя не видал

Ой коли б барсук, то б согнувся в сук
Ой хав хавки то б согнувся в сук
Ой коли б порося, то би шерсть хороша
Ой хав хавки то би шерсть хороша
Ой коли б лиска, то б шерсть слиска⁴
Ой хав хавки то б шерсть слиска

Пішла кума горевать, да на ниву зажинать.
Ой хав, хавки, да на ниву зажинать!

Да нажала снопик, да нажала й другий.
Ой хав, хавки, да нажала й другий!

Ой кум до куми да межею переліз.
Ой хав, хавки, да межею переліз!

Став кум кумі догоджать, чим куму дарувать.
Ой хав, хавки, чим куму дарувать!

— Дарував би я куму тими сапогами.
Ой хав, хавки, тими сапогами!

Тими сапогами, тими саф'янними.
Ой хав, хавки, тими саф'янними!

Стала кума обувать, стала ногу задирать.
Ой хав, хавки, стала ногу задирать!

Кум кумі здивував, чого зроду не видав.
Ой хав, хавки, чого зроду не видав!

— Чи ти, куме, дурень, чи ти нерозумен?
Ой хав, хавки, чи ти нерозумен?

Чи ти в лісі не бував, чи ти звіря не видав?
Ой хав, хавки, чи ти звіря не видав?

— Ой коли б барсук, то б зогнувся в сук.
Ой хав, хавки, то б зогнувся в сук!

Ой коли б порося, то би шерсть хороша.
Ой хав, хавки, то би шерсть хороша!

Ой коли б лиска, то б шерсть [була] слизька.
Ой хав, хавки, то б шерсть [була] слизька!

⁴ У зб. Тит. 4070 — «слизска».

ПОРОДИЛА ЧЕЧИТОЧКА СЕМЕРО ДІТОК

*)

По_ро_ди_ла че_че_точ_ка се_ме_ро де_ток Ея_до_сю
 По_ро_ди_ла че_чі_точ_ка се_ме_ро ді_ток: Єв_до_сю,

**)

Фе_до_сю Бар_ба_ри_ну Ка_те_ри_ну Аг_ри_пи_ну Ма_ри_ну На_ста_сю сво_ю
 Фе_до_сю, Бар_ба_ри_ну, Ка_те_ри_ну, Аг_ри_пи_ну, Ма_ри_ну, Нас_та_сю сво_ю.

* В оригіналі верхній голос записано у сопрановому ключі, але розшифровка показала, що цей ключ записано помилково (мелодія диктує з іншими голосами). Мабуть тут повинен бути альтівний ключ. Подібна ситуація спостерігалась і у канті «Перепеличенька і невеличенька» з того ж збірника (Твер. 153), що дозволяє нам вважати це загальною помилкою даного пісенника.

** В деяких варіантах цього канта перша частина повторюється.

Породила чечеточка семеро деток
Евдосью Федосью Барбарину¹ Катерину Агрипину
Марину Настасью свою
Воскормивши своих дѣток, замуж отдаєт
За Захара Евдосью за Макара Федосью
За Стефана Барбарину за Ивана Катерину
За Демида Агрипину за Андрея Марину Настасью свою
Были гости хорошіє и далекіє
Из Кракова пан Стецко изе Лвова пан Мицко
Из Кієва пан Грицко и со паньями²
Стройно гойно гучно бучно прїїзжали

Породила чечіточка семеро діток:
Євдосю, Федосю, Барбарину, Катерину, Агрипину,
Марину, Настасю свою.
Воскормивши своїх діток, замуж оддає:
За Захара — Євдосю, за Макара — Федосю,
За Стефана — Барбарину, за Івана — Катерину,
За Демида — Агрипину, за Андрея — Марину,
Настасю свою.
Були гості хорошії і далекії:
Из Кракова — пан Стецько, изе Львова — пан Мицько,
Из Києва — пан Грицько, из панями.
Стройно, гойно, гучно, бучно прїїзжали:

Всѣ в соболих кавтанах и в золотых поясах
И в червонных чеботах и в пуховых колпаках
и в фerezеях³
Были панны малодицы и удовицы
Гася Маса Маруса Зася Вося⁴ Настуся Маргарета
До колечка к огороду увивалися
Скакали плясали танцевали играли
Мед горелку подпивали упивалися⁵
Першій гостю пане Костю потешай всех нас
Господину чечету за такую охоту
Зятем и гостем и прїїзжимо людем и женѣ его⁶

Всі в соболих каптанáх і в золотих поясах,
І в червоних чоботáх, і в пухóвих ковпаках,
і в фerezіях.
Були панни, молодиці й удовиці:
Гася, Маса, Маруса, Зося, Вося, Настуся,
Маргарета.
До колечка к огороду увивалися,
Скакали, плясали, танцювали, іграли,
Мед-горілку підпивали, упивалися.
— Перший гостю, пане Костю, потішай всіх нас!
— Господину чечóту за такую охоту,
Зятем і гостем, і прїїзжим людем і жені його!

¹ В інших варіантах пісні — «Варварину».

² У зб. Чулкова — «пан Грицкой, Смецкой, Куцай и Бублейко из Кієва, Кракова, Полтави и Лубен».

³ В інших варіантах — «Всѣ в собольих колпаках и в червонных чеботах, и в золотых поясах, и в фerezіях».

⁴ У зб. Тит. 4070 — «Гося».

⁵ Там же: «Вкруг полечка короводцом увивалися Скакали плясали танцевали играли Мед и пиво подпивали и вином ся охмѣляли из горѣлкою».

⁶ У зб. Тит. 4070 кінцівка дещо інша: «Дай всем же тем гостям и прїїзжим всем людем потом веселю».

СИДИТЬ СОВА НА ПЕЧІ, КРИЛЕЧКАМИ ТРЕПУЧИ

Си-дит со-ва на пе-чі, кры-льш-ка-ми тре-пу-чи,
 Си-дять со-ва на пе-чі, кри-леч-ка-ми тре-пу-чи,

О-чен-ца-ми хлоп, хлоп, хлоп, Но-жен-ца-ми топ, топ, топ. Бил ме-ня муж, мой муж му-жи-чек:
 О-чень-ка-ми хлоп, хлоп, хлоп, ні-жень-ка-ми топ, топ, топ. Бив ме-не муж, мій муж, му-жи-чок,

На-вя-зав ни-точ-ку на со-ло-ми-ноч-ку, Кость пе-ре-бил, пе-ре-бил, пе-ре-бил:
 На-в'я-зав ни-точ-ку на со-ло-ми-ноч-ку, кість пе-ре-бив, пе-ре-бив, пе-ре-бив.

Сидит сова на печи крылышками трепучи,
 Оченцами хлоп, хлоп, хлоп,
 Ноженцами топ, топ, топ¹.
 Бил меня муж, мой муж мужичек:
 Навязав ниточку на соломиночку,
 Кость перебил, перебил, перебил:
 Сидит сова на печи крылышками трепучи,
 Оченцами хлоп, хлоп, хлоп,
 Ноженцами топ, топ, топ:
 Бил меня муж два раза вдруг:
 Тоненким прутиком з веничка хлыстичком:
 Чик, чик, чик, чик, чик, чик:

Сидит сова на печи крылышками трепучи,
 Оченцами хлоп, хлоп, хлоп,
 Ноженцами топ, топ, топ:
 Я ж с того зла, млада спать легла²:
 Встала раненко, умылась беленко:
 После дала и позавтракала й пожаловала:
 Сидит сова на печи крылышками трепучи,
 Оченцами хлоп, хлоп, хлоп,
 Ноженцами топ, топ, топ:
 Съела я вола, и два барана,
 Семдесят поросят, осмеро гусят:
 Три горшка каши,³ еще голодна:

Сидить сова на печі, крилечками трепучи,
 Оченьками хлоп, хлоп, хлоп,
 Ніженьками топ, топ, топ.

Бив мене муж, мій муж, мужичок,
 Нав'язав ниточку на соломиночку,
 Кість перебив, перебив, перебив.

Сидить сова на печі, крилечками трепучи,
 Оченьками хлоп, хлоп, хлоп,
 Ніженьками топ, топ, топ.

Бив мене муж два рази вдруге,
 Тоненьким прутиком з віничка хлистичком
 Чик, чик, чик, чик, чик, чик,

Сидить сова на печі, крилечками трепучи,
 Оченьками хлоп, хлоп, хлоп,
 Ніженьками топ, топ, топ.

Я із того зла спатоньки лягла,
 Встала ранесенько, вмилась білесенько,
 Поснідала і позавтракала.

Сидить сова на печі, крилечками трепучи,
 Оченьками хлоп, хлоп, хлоп,
 Ніженьками топ, топ, топ.

З'їла я вола і два барана,
 Сімдесят поросят, осьмеро гусенят,
 Три горшка кашки, а ще голодна.

¹ У зб. Тит. 4487 — «Оченками луп луп луп
 Ноженками туп туп туп»

² Там же — «Я же с того зла спатонки лягла»

³ Там же — «Зъела я вола и два барана
 Съмдесят поросят осьмеро гусен
 Четыре качечки».

СТУКНУЛО, ГРЯКНУЛО В ЛІСІ, КОМАР ІЗ ДУБА ЗВАЛИВСЯ

Стук - ну - ло грюк - ну - ло в лі - сї, ко - мар із ду - ба зва - лив - ся. І стра - фил на ко - ре - ни - ще збив до - го - ла пле - чи - ще. На - тра - фив на ко - ре - ни - ще, збив до - го - ла пле - чи - ще.

Стукнуло грюкнуло в лісі комар з дубу звалився¹
 І страфил на коренище збив догола плечище
 От того стуку і грому шум по дубровому дону
 Слетались мухи горюхи великіє громатухи
 Тяшко от сердца вздыхали к комару припадали
 Ой ты наш комару, жаль тебе непомалу
 Как будешь ты умирати гдѣ тебе поховати

Поховайте мене в полі на широком раздолі
 Поминайте мене в дуброві при путі при дорогі
 Почто далече в дуброві а не к річці в дуброві
 Тамо казаки бувають горілку испивають
 Там на війну виїзджають комара поминають
 Тут дѣ лежить комарище славний наш козачище
 Тото дѣ наш т(ѣ)я боярин всьому лісу хазяїн

Стукнуло, грюкнуло в лісі, комар із дуба звалився
 Натрафив на коренище, збив догола плечище.
 Од того стуку і грому шум по дубровому дону.
 Злітались мухи-горюхи, великії громатухи,
 Тяжко од серця вздыхали, до комара припадали:
 — Ой ти, наш [друзе] комару,
 Як будеш ти умирати, жаль [нам] тебе непомалу,
 де [нам] тебе поховати?

— Поховайте мене в полі, на широкому раздолі,
 Поховайте мене у діброві, при путі, при дорогі.
 — Пощо далеко в діброві, а не к річці в діброві?
 — Тамо казаки бувають, горілку ізпивають,
 Там на війну виїзджають, комара поминають:
 — Тут бо лежить комарище, славний наш козачище,
 Той бо наш є боярин, всьому лісу хазяїн.

¹ Кожен рядок тексту повторюється двічі.

ЧИ ТО НЕ ДИВО, ЯК ТА МОЛОДИЦЯ

То ли не диво я кто молодица
 Сама лежит на печи ноги не полице
 А во поли во удоли церковка стояла
 Там попадья добра была людей избирала
 Сходилися во церковку Богу ся молити
 Попа в церкви не засталі ушел пива пити
 Хвалилася попадья село запалити

Что некому попадью в селѣ повалити
 Изобрався селянин и попадью повалил...
 Оженився де гончар полны пор[т]ки он намчал
 Не прогнева[й]сь моя мила всё то будет глина
 Омывайся не мочась ходи ко мне по ночам
 Ково любиш ково знаеш всегда приходити

Чи то не диво, як та молодиця —
 Сама лежить на печі, ноги — на полиці?
 А во полі на удолі церковка стояла,
 Там попаддя добра була, людей ізбирала.
 Сходилися у церковку богу ся молити,
 Попа в церкві не застали, пішов пива пити.
 Хвалилася попаддя село запалити,
 Що нікому попаддю в селі повалити.

Ізібрався селянин і попаддю повалив...
 Оженився де гончар, повні пор[т]ки он намітав.
 — Не прогнівайсь, моя мила, все то буде
 глина!
 — Омивайся, не мочась, ходи ко мні по
 ночам!
 Кого любиш, кого знаєш, завжди приходити.

ЩИГОЛЬ ТУГУ МАЄ, ПОРОДУ ЗБИРАЄ

*)

Щи - голь ту - гу ма - ет по - ро - ду зби - ра - ет,
 Щи - голь ту - гу ма - є, по - ро - ду зби - ра - є,

Не хо - шет є - дин м'яш - ка - ти же - ни - ти - ся ма - ет:
 не хо - ще є - дин меш - ка - ти, же - ни - ти - ся ма - є.

2:
2

* В інших варіантах цього канта початкова послівка дещо інша:

Щиголь тугу маєт породу збираєт,
 # Не хоцет єдин мѣшкати женитися маєт: 2:
 Полюбил синицу врабеву сестрицу,
 # Полстивую изячную и пенкную птицу: 2:
 Раненко он вставши поязд избираєт,
 # Соловейко с снигирями в бояры сѣдаєт: 2:
 А зазула свашка сорока свѣтилка,
 # А гусак в [к]обзу играєт пенкная музыка: 2:
 А хрустов возница бо і он як птица,
 # Бо єму тьотка родна младає синица: 2:
 А скворец извощик, перепел придверщик,

Єдин їздит други стрежєт
 как прибудєт вѣстник: 2:
 Воробейко друшка да и галка клушка,
 # Бо і она пришла тут жо хороша стряпушка: 2:
 А на коростелю звалили постелю,
 # Да отвєзєт пока їздит поязд до костелю: 2:
 Чижик провожаєт а стрижики вєстрѣчаєт,
 # А зябелка в купѣ с ними вдячнѣ поздравляєт: 2:
 Здравствуй бачко с мачкой щиголь ис синичкой,
 # И со вѣм своим прибраннєм вот вам
 поклон ниской: 2:

Щиголь тугу має, породу збирає,
 Не хоцє єдин мешкати, женитися має. (2)
 Полюбив синицю, врабїову сестрицю,
 Полстивую, изячную і пенкную птицю. (2)
 Ранєнько он вставши, поязд їзбирає:
 Соловейко з снїгирями в бояри сїдає, (2)
 А зозуля — свашка, сорока — свїтилка,
 А гусак в кобзу грає — пенкная музыка; (2)
 А хрущ — [за] возницю, бо і он, як птиця,
 Бо їому рїдна тїтка молода синиця; (2)
 А скворець — извощик, перепел — придвїрщик —
 Єдин їздить, другий стрєжє, як прибудє вїсник; (2)
 Воробейко — дружка, да і галка — клушка,
 Бо і она прийшла тут жє — хороша стряпушка; (2)

А на коростелю звалили постелю,
 Да отвєзє поки їздить поязд до костелю; (2)
 Чижик провожає, а стрижики стрїчає,
 А зябелка вкупі з ними вдячнє поздравляє: (2)
 — Здрастуй, бачко з мачкой, щиголь із синичкой,
 І зо вїм своїм прибраннєм,
 от вам поклон низькой! (2)

КАНТИ СОЦІАЛЬНІ, МОРАЛІСТИЧНІ ТА ІНШІ

БИЛА ПАННА МНІШКА ВО КЛЯШТОРУ

Музыкальная партитура для вокального ансамбля. Песня «Била панна мнішка во кляштору» (Была панна мнішка во кляштору). Партитура написана на трех системах: верхняя — мелодия, средняя — аккомпанемент в правой руке, нижняя — аккомпанемент в левой руке. В центре нотного текста размещены слова песни. Музыкальная запись включает ноты, знаки октавы (2, 3), динамические и темповые обозначения (f, 2).

Бы_ ла пан_ на мнішка во кляш_ те_ ру
И му_ ро_ ва_ ла_ ся во ко_ мор_ зу
Би_ ла пан_ на мнішка во кляш_ то_ ру
і му_ ро_ ва_ ла_ ся во ко_ мо_ ру

Для све_ го для ми_ ле_ го ду_ шев_ но_ го по_ ці_ ще_ ня 2
Для све_ го для ми_ ле_ го ду_ шев_ но_ го по_ ці_ щен_ ня. 2

Была панна мнишка во кляштеру
 И муровалася во коморзу
 # Для свего для милого душевного поціщеня 2
 Был же там един ксеонж Бартломей
 И спущался оконечком до ней

Для свего для милого душевного поціщеня 2
 Узрила панна мнишка что сирота
 Дала доткнуть до свего живота
 # Для свего для милого душевного поціщеня 2

Би́ла панна мні́шка во кляштору
 І муровалася во комору
 Для свёго для милёго душевного поці́шення. (2)
 Бил же там єдин ксьонж Бартоломей
 І спущался оконечком до ней

Для свёго для милёго
 душевного поці́шення. (2)
 Взі́вши панна мні́шка, що сирóта,
 Дала доткнуть до свёго живóта
 Для свёго для милёго душевного поці́шення. (2)

ДВА БРАТА МИЛІ СІНО КОСИЛИ

Два бра_ та ми_ лы сѣ_ но ко_ си_ ли Да там при до_ ли_ нѣ
 Два бра_ та ми_ лі сі_ но ко_ си_ ли, да там при до_ ли_ ні,

The musical score consists of three staves. The top staff is a treble clef with a key signature of one sharp (F#). The middle staff is a treble clef with a key signature of one sharp (F#). The bottom staff is a bass clef. The melody is written on the top two staves, and the bass line is on the bottom staff. The lyrics are written below the top staff.

*)

Тре-тя-я сест-ра ку-ша-нье нес-ла Да там при зѣ-лѣ-ной 2
 тре-тя-я сест-ра ку-шан-ье нес-ла, да там при зе-ле-ній 2

* Фрагмент другої половини канта за збірником Тит. 4070:

Два брата милы сѣно косили
 Да там при долинь
 Третяя сестра кушанье несла
 Да там при зѣлѣной 2
 Встрѣтили ея два дворянина
 Да там при долинь
 Дали Ануся коня держати
 Да там при зѣлѣной 2
 А сами сѣли кушанье съели
 Да там при долинь
 Видя Ануся что они жартуют
 Да там при зѣлѣной 2

Пустила кони¹ в чистое полѣ
 Да там при долинь
 Сама просилась² в Черное море
 Да там при зѣлѣной 2
 Нѣх мое тѣло рыбки съели
 Да там при долинь
 Нѣх мои руки не стерпят муки
 Да там при зѣлѣной 2
 Нѣх мои очи песочик сточи
 Ой там при долинь
 Русые косы вода позносит
 Ой там при зѣлѣной 2

¹ У зб. Тит. 4070 — «коня».

² У зб. Тит. 4070 — «бросилась».

Два брата милі сіно косили,
 Да там при долині,
 Третяя сестра кушання несла,
 Да там при зеленій. (2)
 Стрітили її два дворянина,
 Да там при долині,
 Дали Аннусі коні держати,
 Да там при зеленій. (2)
 А самі сіли, кушання з'їли,
 Да там при долині.
 Видя Аннуса, що він жартують,
 Да там при зеленій. (2)

Пустила коні в чистое поле,
 Да там при долині,
 Сама бросилась в Чорное море,
 Да там при зеленій. (2)
 — Нех моє тіло рибоньки з'їли,
 Да там при долині,
 Нех мої руки не стерплять муки,
 Да там при зеленій. (2)
 Нех мої очі пісочок сточить,
 Ой там при долині,
 Русії коси вода поносить,
 Ой там при зеленій! (2)

ЖУРАВЕЛЬ

Ой за-жу-рив-ся слав-на-я пти-ця жу-ра-вель жу-ра-вель жа-лю мой нестерп-ли-вий,
 Що ж маю чи-ни-ти, нїт-ся де дї-ти, Жа-лю мой, жа-лю мой, Фра-сун-ку мой плачли-вий,
 Ой за-жу-рив-ся слав-на-я пти-ця жу-ра-вель, жу-ра-вель: Жаль мій не-стер-пи-мий,
 — Що мні чи-ни-ти, ні-где ся по-ді-ти? Жаль мій, жаль мій! фра-сун-ку мій плачли-вий,

То ж я не щас-ли-вий,   # Щас-ли-вы-є пти-ци ма-ли-є
а що ж я не щас-ли-вий?   # Щас-ли-ві-ї пти-ці ма-лі-ї

си-ни-ще: О-ни жы-ют [в] мѣ-ре, а не и-дут [в] вѣ-рѣй, Ах, ест див-но   2
си-ни-ці — жи-вуть со-бі в ми-рі, а не ле-тять в ви-рїй, то ест див-но   2

Ой зажурився славная птица#журавель 2
Що ж маю чинити, нѣт ся де дѣти#жалю мой 2
Жалю мой, нестерпливий,
Фрасунку мой плачливый,
Тож я нещасливий,
Щасливые птицы малые синицы:
Они жыют [в] мѣри, а не идут [в] вѣрѣй,
Ах, ест дивно¹ 2

¹ На цьому текст основного варіанта закінчується, продовження взято

Красная весна цвѣты поднесла#красно ест [2]
.....
Красно ест, где гуляти,
На цвѣты поглядати.
Жал ми их покидати.
Пустыны прекрасно цвѣтами так ясным
Жал ми покидати, яко дѣти мати,
Гди во гроб идет! 2

з варіанта опублікованого В. Перетцем.
— Див.: — Примітки.

Що ж то за диво, лїто любиво
 Всякому, всякому.
 Вся єму служат, нї в чом не тужит,
 Хоц хто гол. [2]
 Сонце з неба парує, всякому услугує,
 А бог всїм керує.
 # Зима неужита голым працювата,
 Хиба кожух має, о зимі не дбає,
 Хоц в дорогу идет. 2

Сут такіє люде, хоц зима буде,
 Просто идет. 2
 .....
 Он на то не дбає, лем плечима стискає
 и до бога волає:
 # Боже справедливый, долготерпеливый,
 Не дай погибати, а навѣки [спати]
 От морозу. 2

Ой зажурился славная птиця журавель, журавель:
 — Що мні чинити, нігде ся подіти?
 Жаль мій, жаль мій!
 Жаль мій нестерпимий,
 фрасунку мій плачливий,
 А що ж я нещасливий?
 Щасливії птиці малії синиці —
 Живуть собі в мирі, а не летять у вирій, | Двічі
 То єст дивно!

Що ж то за диво, літо любиво
 Всякому, всякому.
 Всі єму служать, ні в чім не тужать,
 Хоч хто [і] гол. [2]
 Сонце з неба парує, всякому услугує,
 А бог всім керує.
 Зима неужита голим працювата,
 Хто кожух має, о зимі не дбає,
 Хоч в дорогу іде! | Двічі

Красная весна цвіти піднесла,
 Красно єст, [2]
 .....
 Красно єст де гуляти,
 На цвіти поглядати,
 Жаль мі їх покидати.
 Пустині прекрасні цвітами так рясні
 Жаль мі покидати, яко діти мати,
 Гди во гріб іде!

Суть такії люде, хоч зима буде,
 Просто іде, (2)
 .....
 Он на то не дбає, лем плечима стискає,
 і до бога волає:
 — Боже справедливий, долготерпеливый,
 Не дай погибати а навіки [спати]
 Од морозу! | Двічі

Двічі

Двічі

ОХ ЖАЛЮ НЕСНОСНИЙ, ДЕ ЗЛАТІЇ ЛІТА

Ох жа-лю не-снос-ний, гдѣ зла-ты-е лѣ-та О-чи ко-то-ры-е о-чи ко-то-ры-е
 Ох жа-лю не-снос-ний, де зла-ті-ї лі-та, о-чі, ко-то-рі-ї, о-чі, ко-то-рі-ї

за- жи- ва-ють сві-та О-ти-ди- те в окрест-ны- я стра-ны
 за- жи- ва-ють сві-та? Бол-шим жа- лем не чи-ни- те бра-ни
 О-тній-ді- те в ок-рес-ні- ї стра-ни,
 боль-шим жа- лем не чи-ні- те бра-ни

* В збірнику Q. XIV. 141 вписано лише два верхніх голоси канта. Партія баса реконструйована упорядником.

Ох жалю несносный гдѣ златые лѣта
 Очи которые 2 заживают свѣта
 Отидите в окрестныя страны
 Большим жалем не чините брани
 Чи тож не жах тяжкій утратити зраки
 Дабы ся вернули 2 во обитель паки

Кто ж бы не рад таковой години
 Кто ж бы зѣло не втѣшится нынѣ
 О смерти незбожна же й на гетмана
 Подносиш рог свой 2 на всякого пана
 Нынѣ толко и прина мнѣ змилуйся
 А о моей смерти угамуйся...

Ох жалю несносний, де златії літа,
 Очі, которії (2) заживають світа?
 Отийдіте в окреснії страни,
 Большим жалем не чиніте брани!
 Чи тож не жаль тяжкий утратити зраки,
 Даби ся вернути (2) во обитель паки?

Хто ж би не рад таковой години,
 Хто ж би зіло не втішиться нині?
 О смерте незбожна, же й на гетьмана
 Підносиш [ти] ріг свій (2), на всякого пана,
 Нині тільки ж принаймні змилуйся,
 А о моїй смерті угамуйся...

САМ Я НЕ ЗНАЮ, ЯК НА СВІТІ ЖИТИ

Сам я не зна _ ю як на све _ цѣ жи _ ти   Быв _ ши с тѣлом на   свѣ _ те   бо _ гу не грѣ _ ши _ ти
 Сам я не зна _ ю, як на сві _ ті жи _ ти,   був _ ши з ті _ лом, на   сві _ ті   бо _ гу не грі _ ши _ ти?

Сам¹ я не знаю як на свецѣ жити
 Бывши с тѣлом на свѣте² богу не грѣшити
 Я хочу жити і еще грѣшити³
 А тут кажут умерти и во гробѣ гнити
 А я о смерти не помышляю
 О покуте не мышлю ани теж ся каю
 Скоро солнце зайде зараз⁴ положуся
 О покуте не мышлю ани теж очнуся
 Зоря зорьет ледве я очнуся
 И спо[м]нивши на грѣх свой слезами зальюся
 Ангелу пытае й под бок торкае
 Страшным судом вѣчносцю душу ми лѣкае
 Подобно он знае же мя торкае⁵
 Же страшная смерти на мя косу закладае

Сам я не знаю, як на світі жити,
 Бувши з тілом, на світі богу не грішити?
 Я хочу жити і еще грішити,
 А тут кажуть умерти і во гробі гнити.
 А я о смерті і не помишляю,
 О покуті не мишлю ані теж ся каю.
 Скоро сонце зайде, зараз положуся,
 О покуті не мишлю ані теж очнуся.
 Зоря зоряє, ледве я очнуся
 І, спомнивши на гріх свой, сліозами заллюся.
 Ангел мя питає і під бік торкає,
 Страшним судом, [вічним огнем] душу мі лякає.
 Podobно он знає, же мя торкає,
 Же страшная смерть на мя косу закладає:

Постеляют в трунѣ тѣсное ми ложе
 Душа страху наберется о бѣда нѣ боже⁶
 Ой бѣда бѣда що ж маем чинити
 До кого мы маемо прозбы приносити
 До пречистыя девы й царицы
 И пренасвятѣйшей Марїи богородицы
 Ей ратуй панно в грѣхах упадлого
 Вырви мѣ ис пекла и огня вѣчнаго
 Бо ты можная царица во небѣ
 Грѣшных призовеши на похвалу себѣ
 Радуйся невѣсто неневи́стная
 А' бы спѣвала пѣснь ти прекрасную⁷
 А я еще живу межи панами
 С подѣва смѣти скарб непребраны

— Постеляють в труні тісне тє ложе,
 Душа страху набереться, о біда, небоже!
 — Ой біда, біда, що ж маєм чинити,
 До кого ми маємо прозьби приносити?
 — До пречистої діви й [матері]-цариці,
 Найсвятішої Марії богородиці!
 — Ей ратуй, панно, в гріхах упадлого,
 Вирви мя із пекла і огня вічного,
 Бо ти, можная царица во небі,
 Грішних призовеши на похвалу собі!
 Радуйся, невісто неневи́стная,
 Аби співалась піснь ті прекрасная.
 А я еще [по]живу межи панами,
 Сподіваюсь міти скарб непребраний.

¹ У зб. Твер. 152 — «Сама»

² У зб. Леб. 824 (ЦНБ УРСР) — «на земли».

³ Там же — цей рядок має інший зміст: «Я хочу жити як бы не грѣшити».

⁴ Там же — «спать».

⁵ У зб. Тит. 4487 — «пытает».

⁶ Там же — тут вміщена строфа, якої немає в інших варіантах:

«Там навезут дров из темного лесу,
 Распаливши огонь жарить дадут душу бѣсу».

⁷ У зб. Муз. 1938 — «прекрасная».

ГОЙ, ГОЙ, СЯДЬМО В КОЛО

Гой гой, ся-дем в ко-ло и ве-се-ло вы-пи-вай-мо, Раз-мов-ляй-мо,
 Гой гой, ся-дем в ко-ло и ве-се-ло вы-пи-вай-мо, роз-мов-ляй-мо,
 Гой гой, ся-дем в ко-ло и ве-се-ло вы-пи-вай-мо,
 па-но-ве су-сь-дзѣ, нех нам доб-рѣ бу-дзѣ,
 па-но-ве су-сь-ли, хай нам доб-ре бу-де!
 Раз-мов-ляй-мо, па-но-ве су-сь-дзѣ, нех нам доб-рѣ бу-дзѣ,
 роз-мов-ляй-мо, па-но-ве су-сь-ли, хай нам доб-ре бу-де!
 вы-пи-вай-мо, Раз-мов-ляй-мо, па-но-ве су-сь-дзѣ, нех нам доб-рѣ бу-дзѣ,
 ви-пи-вай-мо, роз-мов-ляй-мо, па-но-ве су-сь-ли, хай нам доб-ре бу-де!

Гой гой сядем в коло и весело выпиваймо
Размовляймо панове сусѣдзѣ нех нам добръ будзѣ
Гой гой чему бавиш мой товарищ
Хочеш пити только ся стыдиши попросити
бо гроши не маеш
Гой гой я за правду люблю жажду яко матку

Юб в достатку не маю на брагу загасити згаду
 Гой гой торгуй рыхло мысли мих мо перестати
 Торговати коли в ку[х]ли пиво ж ево живо
 Гой гой Исусъ да нехай бѣда отдатъ
 [нынѣ як вѣтр] згинѣ
 Пиймо пиво ныне в часливой годзинѣ.

— Гой, гой, сядьмо в коло
і весьоло
випиваймо,
розмовляймо,
панове сусіди,
хай нам добре буде!

— Гой, гой, чому бавиш,
мій товариш?
Хочеш пити,
тільки ся стидиши попросити,
бо гроші не маєш!

— Гой, гой, я заправду
люблю жажду,
яко матку,
люб в достатку
не маю на брагу
загасити згагу!

— Гой, гой, торгуй рихло,
мислими-хмо
перестати
торгувати,
коли в кухлі пиво
(кипітима) живо.

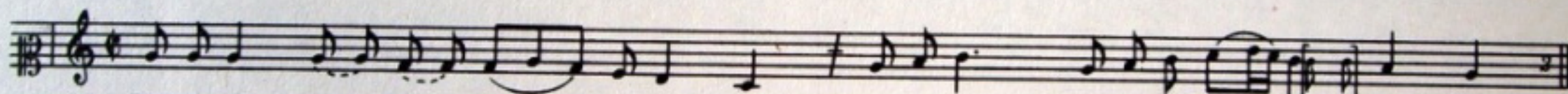
— Гой, гой, Ісусе,
да нехай біда од нас нині,
як вітр, згине!
Пиймо пиво нині
в щасливой годині!

ОДНОГОЛОСНІ ПІСНІ (КАНТИ)

ВИЙШЛА ДІВЧИНА ДО ДНІПРА ПО ВОДУ

Вийшла дів_чи_на к Днєп_ру по во_ду а гля_ну_ла на быст_ру ре_ку во_ду
 О_бо_ як_ла ко_за_ка грѣш_на_го а що ж при_став до сер_ця мо_є_го
 Вийшла дів_чи_на до Дніп_ра по во_ду, за_ди_ви_лась в бистру річ_ку на вро_ду
 о_ба_чи_ла ко_за_ка крас_но_го що при_став їй до сер_ця гріш_но_го

Вийшла дівчина к Днепру по воду аглянула
 на бистру реку воду.
 Обоякла козака грѣшнаго а що ж пристав
 до сердца моего
 # Плыви ж 2 козаче до мене нехай сяду
 у челвен до тебе
 Стала дівчина у челвен вступати й над Днепром
 хотя и вступати

Як буду в Днепрѣ утопати да хто ж мене
 будет распевати
 Остался челвен воды наливати стала дівчина
 козака прошати:
 Ратуй меня козаченко ратуй дам я тебе великую плату
 Не хочу ж я великія платы хочу тебя за себя поняти
 А не топися душа затопишь ой вѣнчайся
 коли меня любишь

Вийшла дівчина до Дніпра по воду, задивилась
в бистру річку на вроду,
Обачила козака красного, що пристав їй до серця
грішного.
— Пливи ж, пливи, козаче, до мене, нехай сяду
у човен до тебе!
Стала дівчина у човен вступати, почав човен
у Дніпрі утопати.
— Як буду я в Дніпрі утопати, да хто ж мене
буде рятувати?

Стала в човен вода наливатись, стала дівчина
козака питатись:
— Ратуй мене, козаченьку, ратуй, дам я тобі
великую плату.
— Не хочу ж я великої плати, хочу тебе
за себе поняти.
— Не топися, душе, не топися, коли мене любиш,
то женися.

ОЙ БІДА, БІДА МНІ, ЧАЙЦІ-НЕБОЗІ

Ой бѣ_ да бѣ_ да мнѣ чайцѣ не_ бо_ зѣ
Ой бѣ_ да, бѣ_ да мні, чайці- не_ бо_ зі,
Що вы_ ве_ ла дѣ_ ти
шо ви_ ве_ ла ді_ ти

при са_ мой до_ ро_ зѣ
при са_ мій до_ ро_ зі,
Е_ ще в зе_ ле_ нен_ ком жи_ тѣ
с_ ще в зе_ ле_ нень_ ком жи_ ті!
Где ми_ нѣ дѣ_ ти по_ дѣ_ ти
Де ж ме_ ні ді_ ти по_ ді_ ти?

Ой бѣда бѣда мнѣ чайцѣ небозѣ
Що вивела дѣти при самой дорозѣ
Еще в зелененком житѣ.
Где минѣ дѣти подѣти
Призовет журавля к себѣ на пораду:
Брату журавлю дай мне пораду
Где ж минѣ дѣти подѣти

Придется прочь полетѣти
Як приспѣет жито треба дати мыто
Где ж я маю взяти дѣти будут брати.
Где ж минѣ дѣти подѣти.
Придется прочь полетѣти
Не журися моя сестра любимая
За ним то приспѣе бог старане мѣе

Же твои малые дѣти будут яко орлы летѣти
 Где ж минѣ дѣти подѣти
 Придется прочь полетѣти
 Ах вже приспѣвает мне жалю додает
 Еще ж мои дѣти не могут летѣти.
 Где ж минѣ дѣти подѣти

Придется прочь полетѣти
 Ах вже пожовтѣло подобно приспѣло
 Зараз будут жати дѣти забирати
 Где ж минѣ дѣти подѣти
 Придется прочь полетѣти

Ой біда, біда мні, чайці-небозі,
 Що вивела діти при самій дорозі,
 Єще в зелененьком житі!
 Де ж мені діти подіти?
 Призову журавля к собі на пораду:
 — Брате журавлю, дай мні пораду,
 Де мені діти подіти?
 Прийдеться проч полетіти!
 Як приспіє жито, треба дати мито.
 Де ж я маю взяти? Діти будуть брати!
 Де ж мені діти подіти?
 Прийдеться проч полетіти!
 — Не журися, моя сестро любимая,

Заним то приспіє, бог старанне міє,
 Же твої малії діти будуть, яко орли, летіти.
 — Де ж мені діти подіти?
 Прийдеться проч полетіти!
 Ах, вже приспіває, мні жалю додає —
 Єще ж мої діти не можуть летіти!
 Де ж мені діти подіти?
 Прийдеться проч полетіти!
 Ах, вже пожовтіло, подобно приспіло,
 Зараз будуть жати, діти забирати!
 Де ж мені діти подіти?
 Прийдеться проч полетіти!

ОЙ САМ Я НЕ ЗНАЮ, ЧОМУ МНІ НУДНЕНЬКО

Ой сам я не зна_ю че_му мне нуд_нен_ко Ох чи не спит ис ким ин_шим ах мо_є сер_ден_ко
 Ой сам я не зна_ю, чо_му мні нуд_нень_ко, ох чи не спиш із ким ін_шим, ах мо_є сер_день_ко?

Ой сам я не знаю чему мне нудненко
 Ох чи не спит ис ким иншим ах мое серденко
 Болить¹ мене острым мечем проразити²
 Анг же³ ли б хто инший оную любити
 Бог дай тые зори нигды не свѣтили
 Если мою миленкую з иншим положити⁴
 Тепер досконале ваш нестаток (не) знаю
 А на стан свой малѣженсти⁵ цале нарѣкаю

Гды ж одного мене любить обязала
 Нащо ж менѣ и рученку бѣленкую дала
 А где ж тые слова коханаая моя
 И что была наединѣ розмова твоя
 Кто вашим змышленным словам даст⁶ вѣру
 Тот будет простаком великим без мѣры
 Змышленные слова силя⁷ твою присяги
 Нехай болше юж⁸ на мѣют на свѣтъ поваги.

Ой сам я не знаю, чому мні нудненько,
 Ох чи не спиш із ким іншим, ах моє серденько?
 Волиш мене острим мечем поразити,
 Аніж би хто інший [тебе мав] любити!
 Бог дай, тії зорі нігди не світили,
 Єсли мою миленькую з іншим положили!
 Тепер досконале ваш нестаток знаю,
 А на стан свой малженський цале нарікаю,

Гди ж одного мене любить об'язала,
 На що ж мені і рученьку біленькую дала.
 А де ж тії слова, коханаая моя,
 А що була наєдині [та] розмова твоя?
 Хто вашим змишленим словам дає віри,
 Той буде простаком великим без міри.
 Змишленні слова вашої присяги
 Нехай більше аж не міють на світі поваги.

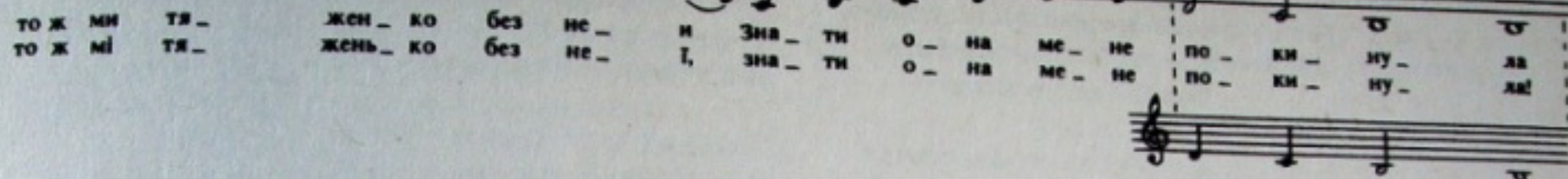
ОД НЕЩАСНОЙ ДОЛІ ГОЛОВОЙКА В МЕНЕ БОЛИТЬ

От не-щас-ной до-ль го-ло-вой-ка в ме-не бо-лит Що не зи-ру ми-лен-ко-и
 Од не-щас-ной до-лі го-ло-вой-ка в ме-не бо-леть, що не зрю я ми-лень-ко-ї,

¹ У Перетца — «волить».
² У Перетца — «поразити».
³ У Перетца — «Ане же ли б».
⁴ У Перетца — «положили».

⁵ У Перетца — «малѣженскій».
⁶ У Перетца — «даєт»
⁷ У Перетца — «скля».
⁸ У Перетца — «юж».

От нещасной долѣ головойка в мене болит
Що не зиру ¹ миленкой тож ми тяженко без неї
Знати она мене покинула
Выходив я вси дороженки вытоптав вси
стеженки
Не знайшов я миленькой где ходили ножки еї
Знати она мене покинула
Соловейко малесенкий не досыпает ноченьки
Поднесися под небеса выведь мене с темна лѣса
Злучи мене из милоу
А ты орле буяючи в чистом поле гуляючи
Додай крылец до позночи ² полѣтѣти на всѣ noci

Миленкой шукаючи
А ты, гора з долиною злучи мене из милою
Не шумите быстры воды злучитесь тихи скалы
Перевезът мене здорового
Переплыв же я рѣчку моя мила на бережоньку
Бѣлы ручки умывае чорни очи протирае
Миленкого споминае
Хвала ж тебѣ господу богу що знайшов
я свою небогу
Присунься же близесенько мое милое серденко
Тепер я тебе оглядаю

Од нещасної долі
Головойка в мене бóлить,
Що не зрю миленької,
То ж мі тяженько без неї,
Знати óна мене покинула!

Віходив я всі доріжбоньки,
Витоптав [я] всі стежбоньки,

Не знайшов я миленької,
Де ходили ножки сі,
Знати óна мене покинула!

Соловейку милесенький,
Не доспавши ноченьки,
Піднесися під небеса,
Вивесть мене з темна ліса,
Злучи мене із милою!

¹ У розшифровці В. Перетца — «не вижу».

² У Перетца — «позмочи».

А ти, орле, буяючи,
В чистом полі гуляючи,
Додай крилець до помічі
Полетіти на всі ночі,
Миленької шукаючи!

Переплів же я річоньку —
Моя мила не бережоньку,
Білі ручки умиває,
Чорні очки протирає,
Миленького споминає!

А ти, гора з долиною,
Злучить мене із милою!
Не шуміте, бистрі води,
Злучітеся, тихі скали,
Перевезіть мене здорового!

Хвала ж тобі, господу богу,
Що знайшов я свою небогу!
Присунься ж бо близенько,
Моє миле серденько —
Тепер я тебе оглядаю!

ХОДИТЬ КУМА ЛЬОДОМ, А КУМ ОГОРОДОМ

Хо- дит ку- ма ле- дом
Хо- дить ку- ма льс- дом,
а кум о- го- ро- дом
а кум о- го- ро- дом:
Зый- ди- мо- ся до ку- поч- ки чи не бу- дем ро- дом
— Зій- ді- мо- ся до ку- поч- ки — чи не бу- дем ро- дом!

Ходит кума ледом, а кум огородам
Зыйдимосся до купочки чи не будем родом
Ой сама ж я сама пшениченку жала
Ой прийду ж я до кумонка нема ш мого пана.
Нема пана дома слуги нипочому
Ой дала б я бѣлу ручку да не знаю кому
Ой текут рѣченки с крыниц(а) до озера

Чемусь моя миленька смутна невесела
А як же маю веселенка бути
Ой кого ж(е) я вѣрне люблю с тым миѣ не жити
А я его люблю он тое знаєт
Бог дай тому тяжко было хто нас разлучаєт
А ни разлучай же а ни он разлучит
Хто нас в любовь совокупил тот нас и утѣшит

Ходить кума льодом, а кум огородом:

— Зійдімося до купочки — чи не будем родом!

— Ой сама ж я, сама, пшениченьку жала,

Ой прийду ж я до кумонька, немаш мого пана!

Нема пана дома, слуги ніпочому,

Ой дала б я білу ручку, да не знаю кóму.

— Ой течуть річєньки з криниць до озера —

Чомусь моя миленькая смутна, невесела.

— А як же [я] маю веселенька бити —

Ой, кого ж я вірне люблю, з тим мені не жити.

А я його люблю, [і] він тоє знає.

Бог дай тому тяжко було, хто нас розлучає!

А ні розлучай же, а ні он розлучить,

Хто нас в любов совокупів, той нас і утішить.

ВЗИРАЙ З ПРИЛІЖАНІЄМ, ТЛІННИЙ ЧОЛОВІЧЕ

Взира́й с при_лѣ_ жа_ ні_ см, тлѣ_ нный че_ ло_ ві_ че, Ка_ ко вѣ_к твой прехо_ дит, и смерть не_ да_ ле_ че;
 Взира́й з при_лі_ жа_ ні_ см, тлі_ нний чо_ ло_ ві_ че, я_ ко ві_к твій прохо_ дить і смерть не_ да_ лі_ че,

* Варіант баса за збірником Лен. конс. № 21:

Взира́й с прилѣ_жанієм, тлѣ_нний чело_віче,
 Како вѣ_к твой пре_ходит, и смерть не_далече:
 Гото_вися на всяк час, ры_дай со слеза_ми,
 Я_ко смерть_тя по_хитит, с твои_ми дела_ми:
 Ангел же твой х_ранитель тебѣ_извѣ_ствует,
 Крат_кость жи_зни твоей пер_стом по_ка_зует:
 Теку_т вре_мена лѣ_та во мгно_веніи ока,

Сол_нце скоро шес_твует к за_паду с восто_ка:
 Со_держай меч м_щенія во сво_ей дес_ниці,
 Увѣ_щает_тя все_гда и гла_голет си_це:
 У_бойся се_го ме_ча от_сель по_ка_йся,
 Да не по_сѣ_чет те_бе зѣ_ло ужа_сайся:
 При_їдите лю_діе в вѣ_рѣ_ просвѣ_щенни,
 Те_цете¹ во свя_тый хра_м крот_цы и сми_ренни²:

ГРЯДИТЕ

Взира́й з прилі_жанієм, тлі_нний чо_ловіче,
 Я_ко ві_к твій про_ходить і смерть не_далі_че,
 Гото_вися по всяк час, ри_дай зо сль_оза_ми,

Я_ко смерть_тя по_хитить з твої_ми ді_лами.
 Ангел же, твій х_ранитель, то_бі_ізвѣ_ствует,
 Крат_кость жи_зні тво_єї пер_стом по_ка_зует.

¹ У зб. ЦДАДА 1012 — «Грядите».

² У зб. ЦДАДА 1012 псалма на цьому не закінчується, у неї є цікаве продовження (див. додаток № 18).

Текуть времені літа в мгновенії ока,
Сонце скоро шествует к западу з востока.
Содержай меч мщенія во своєї десниці
Увіщаєт тя всегда і глаголет сице:

— Убойся сего меча, отсели покайся,
Да не посічет тебе, зіло ужасайся!
Приїдіте, людіе, в вірі просвіщенні,
Теціте во святий храм, кротці і смиренні!

ВОПЛЮ К БОГУ В БІДІ МОЇЙ, ДА МЯ ОН УСЛИШИТЬ

Воп_лю к Бо_гу в бѣ_дѣ мо_ей да мя он услы_шит ^{**)} И в ве_ли_цѣй скорби мо_ей ве_се_ло у_тѣ_шит
Воп_лю к Бо_гу в бі_ді мо_їй, да мя он услы_шить і в ве_ли_кій скорбі мо_їй, ве_се_ло у_ті_шить...

* Виконання з «соль #» чи без нього залежить від бажання виконавців.

Музична партитура, що складається з трьох систем (голос, альт, бас) у нотному записі.

** Друга половина канта за збірником Q. XIV. 25:

Воплю к Богу в бѣдѣ моей да мя он услышит
 И в велицѣй скорби моей весело утѣшит
 Обратит мой плач в веселье и в радость предложит
 Тяшкое ж ми злочученство во благо приводит
 Невѣм откуда вѣтр взвѣет в сладостной охладѣ
 Уже падаю отвсюду сущи на свободѣ
 Надежда мя утверждает мысль ми направляет
 Указует тещи к Богу кій все устрояет
 Еще бы под землю скрылся и там мя обрящет
 Еще б в камень заключился и там мя досяжет
 Но аз стоя издалека прикладом грѣшнаго
 Реку Боже почто мя оставил страстнаго

Воплю к Богу в біді моїй, да мя он услишить
 І в велицїй скорбі моїй весело утішить
 Обратить мій плач в веселіє і в радость предложить,
 Тяжкое мні злочучество во благо приводит.
 Не вим, откуда вітр возвієт в сладосной охлоді,—
 Уже падаю отвсюду, сущи на свободі.
 Надежда мя утверждает, мисль мі направляет,
 Указует тещи к Богу, кій все устрояет.
 Еще би під землю скрився, і там мя обрашет,
 Еще б в камінь заключився, і там мя досяжет.
 Но аз, стоя іздалеча, прикладом грішнаго
 Реку: «О Боже, почто мя оставив, страснаго?

Приспѣ время исправленья живота моего
 Из младых лѣт в жизни моей дѣях много злаго
 Помилуй мя ты грѣшнаго о мой вѣчный Боже
 Во уши твоя святы прими мой вопль уже
 И подаждь ми терпѣніе всем страдани моем
 Управи мя якож вѣси духом святым твоим
 Аще волиш наказати буди воля твоя
 Токмо да спасется душа милостивно моя
 Весь день всю ночь восклицаю ¹ Господи мой к тебѣ
 Услыши молитву мою и прими ю к себѣ
 И подаждь же милость свою избави от муки
 Понеже весь аз отпадох чрез гнѣв твои руки ²

Приспі врем'я ісправлення живото моего,
 Из младих літ в жизни моїй діях много злого.
 Помилуй мя ти, грішнаго, о мой вічний Боже,
 Во уши твоя святія прими мой вопль уже!..
 І подаждь мі терпеніє всіх страданій моїх,
 Управи мя, яко ж віси, духом святим твоїм.
 Аще волиш наказати, буди воля твоя,
 Токмо да спасеться душа милостиво моя.
 Весь день, всю ночь восклицаю, Господи мой, к тобі,
 Услыши молитву мою і прими ю к собі,
 Подаждь же [мі] милость своєю, избави од муки,
 Понеже весь аз одпадох чрез гнів в твої руки!»

¹ У зб. ЦДАДА 1021 — «рыдаю».

² У зб. Муз. 1743 — «твоей руки».

ГОСПОДИ МІЙ, ЯРОСТЬ ТВОЮ НЕ ПОКАЖИ НАДО МНОЮ

Гос - по - ди мой я - рость Тво - ю, не по - ка - жи на - до мно - ю;
 Гос - по - ди мій, я - рость Тво - ю не по - ка - жи на - до мно - ю,

О жес - то - ком гнѣ - вѣ Тво - ем, не су - ди мя в грѣ - сѣ мо - ем.
 О жес - то - ком гні - ві Тво - ем не су - ди мя в грі - сі мо - ем!

* Виконання з «до #» тут і далі необов'язкове.

Господи мой ярость Твою, не покажи надо мною:
 О жестоком гнѣвѣ Твоем, не суди мя в грѣсѣ моем.
 Господи мой стрѣлы Твоя, поразиша сердце мое:

Всяк час на мнѣ рука Твоя, обетшаша кости моя.
 Нѣсть бо мира в костѣх моих, от ярости очес Твоих:
 Грѣх мой видѣх предо мною, превосходящ главу мою.

О тяготъ на мнѣ грѣх мой, яко видѣх Боже гнев Твой:
Озлоблен бых и смирихся, ко нищетѣ преложихся.
Возлюбило сердце мое, на всякий час творя злое:
В нутри моем полно злаго, не видимо что есть благо.

И сотворих многу злобу, Господи мой пред Тобою:
Прости Боже грѣхи моя, что сотворих пред Тобою.
Не остави мене Боже, но всегда буди со мною:
Господи мой и спасе мой, Ты ми вонми в помощ мою.

Господи мій, ярость Твою не покажи надо мною,
О жестоком гніві Твоєм не суди мя в грісі моєм!
Господи мій, стріли Твоя поразиша серце моє,
Всяк час на мні рука Твоя обетшаша кості моя —
Ність бо мира в костіх моїх од ярості очес Твоїх.
Гріх мій видіх предо мною, превосходящ главу мою,
Отяготи на мні гріх мій, яко видіх, Боже, гнів Твій.

Озлоблен бих і смирихся, ко нищеті преложихся.
Возлюбило серце моє на всякий час творя злоє,
В нутрі моєм повно злаго, не видімо, що єст благо,
І сотворих много злобу, Господи мій, пред Тобою.
Прости, Боже, гріхи моя, що сотворих пред Тобою,
Не остави мене, Боже, но всегда буди со мною.
Господи мій і спасе мій, ти мі вонми в помощ мою!

ДОБРОГО ВОЯ ЦАРЕВІ ІЗБРАННА

Доб_ра_го во_ я ца_ре_ви из_бран_на,
Ии_су_су Хрис_ту вра_гов не_поп_ран_на;
Доб_ро_го во_ я ца_ре_ви из_бран_на, Му_че_ник сла_ву
І_су_су Хрис_ту, вра_гом не_поп_ран_на, му_че_ник сла_ву

Ди-мит-рі-а чте-мо,   И пѣс-ней вѣ-нец е-му со-пле-тѣ-мо;
 Ди-мит-рі-я чті-мо,   піс-не-ю ві-нец є-му со-пле-ті-мо!

Доброго воя цареві избранна,
 Иисусу Христу врагов непопранна;
 Мученик славу Димитрія чтемо,
 И пѣсней вѣнец ему соплетѣмо;
 Тріумфуй вѣчнѣ над врагом соборы,
 Радуйся между ангельскія хоры;
 Иисусе яко сладка возлюбивий,
 И за честь его душу положивий;
 .....
 Чашу спил смертну в любовь ражденный,
 Агнец за агнца умер заколенный;
 Ребра копіям любезно предавый,

Христу с любовію славно сострадавый
 .....
 Не отрини нас воине избранный,
 От полков идѣ же еси сочетанный;
 Врагом всем мирѣ ты сотеры главу,
 Господа твоего пришедый в славу
 .....
 Стани в помощь всегда вооруженный,
 Копіем крестом стани возлюбленный;
 Іменосцу ту долго здравствует,
 И вѣчнѣ в небѣ с Христом да царствует.

Доброго воя цареві избранна,
 Ісусу Христу, врагом непопранна,
 Мученик славу Димитрія чтімо,
 Піснею вінець ему соплетімо!
 Тріумфуй вічне над врагов собори,

Радуйся между ангельскія хоры,
 Ісуса, яко сладка, возлюбивий
 І за честь его душу положивий.
 .....
 Чашу спив смертну, в любов рожденный,

Агнецъ за агнця умер, заколений,
 Ребра копіям любезно предавий,
 Христу з любов'ю славно сострадавий.
 .....
 Не отрини нас, воїне ізбранный,
 Од полков іди, же еси сочтанний,
 Врагом в сем мирі ти сотери главу,

Господу твоєму пришедий во славу.
 .....
 Стани в помощ всегда, вооруженный
 Копієм, крестом стани возлюбленный
 Іменосцю, да довго здравствує
 І вічне в небі з Христом да царствує.

ЗРЯЩИ СИНА, ПОНОСНОЙ СМЕРТІ СУЖДЕННА

The musical score is written for three parts: Soprano (top staff), Alto (middle staff), and Bass (bottom staff). The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The lyrics are in Ukrainian and are aligned with the notes. There are some musical markings like [b] and [B] indicating key changes or specific notes.

Зря_ щи сы_ на по_ нос_ ной смер_ ти суж_ ден_ на: От ближ_ них и зна_ е_ мых вес_ ма
 Зря_ щи си_ на, по_ нос_ ной смер_ ті суж_ ден_ на, од ближ_ ніх і зна_ с_ мих весь_ ма

ос_ тав_ лен_ на, *) Зря_ щи сы_ на сво_ е_ го в ла_ ни_ ты бі_ е_ ма,
 ос_ тав_ лен_ на, зря_ щи си_ на сво_ є_ го, в ла_ ни_ ти бі_ є_ ма,

Музична партитура з трьох голосів (сопрано, альт, тенор/бас) з українськими підписами. Партитура складається з трьох систем. Підписи: По по, ли-ли, цю, ру-ру, га-га, с-с, ма-ма, и і, за-за, пле-пле, ва-ва, с-с, ма-ма, ма-ма.

• Фрагмент псалми за збірником Твер. 152:

Музична партитура з трьох голосів (сопрано, альт, тенор/бас) без підписів. Партитура складається з трьох систем. Включено акордовий знак [B].

•• Закінчення псалми за збірником Твер. 152:

Музична партитура з трьох голосів (сопрано, альт, тенор/бас) без підписів. Партитура складається з трьох систем. Включено акордовий знак [B].

Зрящи сына поносной смерти сужденна¹:
 От ближних и знаемых весьма оставленна,
 Зрящи сына своего в ланиты бѣема,
 По лицу ругаема и заплеваема
 Пребысть во многих слезах Марія едина:
 Зрящи тяжки болѣзни² страждущаго сына
 Воскорѣ узрѣ на крест сына возложенна,
 Острыми гвоздми в руцѣ, нозѣ прободенна
 .....
 — О сыну познай мать без мѣры плачевну:
 Твоих ради страданій сердцем уязвленну.
 О смерти пресладкая воскорѣ прибуди.
 Утѣши мя, плачевну, не тщи твори труды.
 .....

Зрящи сина, поносной смерті сужденна,
 Од ближніх і знаємих весьма оставленна,
 Зрящи сина свого, в ланити бѣема,
 По лицю ругаєма і заплеваєма,
 Пребисть во многих слезах Марія едина,
 Зрящи тяжки болізни страждущаго сина.
 Воскорі узрі на крест сина возложенна,
 Острыми гвоздми в руці, нозі прободенна.
 .....
 — О сину, познай матер, без міри плачевну,
 Твоїх ради страданій сердцем уязвленну!
 О смерти пресладкая, воскорі прибуди,
 Утіши мя, плачевну, не тщи твори труды!
 .....

Желаю купно с сыном живот умертвити:
 Сладко есть с ним умерети горко не с ним жити.
 Воспримут мать сына его же убисте.
 Ни единой пощады со мною имѣсте.
 .....
 Не пріемши от людей мати прошенія:
 Простирает прилѣжно к сыну моленія,
 — О сыну умершвленны вся можеш творити,
 Аще с тобою нынѣ возмогу умерети,
 .....
 Испусти глас любезны к матери плачевной:
 При крестѣ мнѣ стоящей от всѣх оставленной.
 Да вселиши мя в крови с тобою вовѣки,
 В радости пр[и]сносущнѣй сына тебе зрѣти.

Желаю купно з сином живот умертвити,
 Сладко ест з ним умерети, горко не з ним жити!
 Восприимить матер сина, его же убисте,
 Ні єдиной пощади зо мною імісте.
 .....
 Не пріємши од людей мати прошенія,
 Простирает приліжно к сину моленія:
 — О сину умерщвлений, вся можеш творити,
 Аще з тобою нині возмогу умеріти,
 .....
 Іспусти глас любезний к матері плачевной,
 При кресті мні стоящей, од всіх оставленной,
 Да вселиши мя в крові з тобою вовіки,
 В радості присносущній сина, тебе, зріти!

¹ У зб. Твер. 152 — «осужденна».

² Там же — «болѣсти».

ІМАМ АЗ СВОЄГО ІСУСА МОЄГО

Імам аз сво-є-го   Іи-су-са мо-є-го   Не творил бо єсмь бла-га-го   люб-ве ра-ди є-го
 Імам аз сво-є-го   Іі-су-са мо-є-го,   не творил бо єсмь бла-га-го   люб-ве ра-ди є-го.

* Партія баса за збірником Лен. конс № 19:

Імам аз свого Іисуса моего
 Не творил бо єсмь благаго любве ради
 его
 Егда б аз возрасл и руць бых вознес
 Дажь ми Господи Ісусе,
 да бы аз лѣт дошел

А егда лѣт дойду в монастыр аз пойду
 Тако ми благій Ісусе і монахом буду
 Буду тя хвалити и сердцем блажити
 Господа превисокого царя небеснаго
 .....

Імам аз свого   Іісуса моего,
 Не творил бо єсмь благаго   любве ради его.
 Егда б аз возрасл   і руці бих вознесл,
 Дажь мі, Господи Ісусе,   да би аз
 літ дошел.

А егда літ дойду,   в монастир аз пойду,
 Тако мі, благий Ісусе,   і монахом буду.
 Буду тя хвалити   і серцем блажити,
 Господа превисокого, царя небесного.
 .....

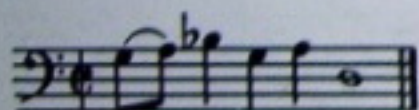

ІСУСЕ МІЙ ПРЕЛЮБЕЗНИЙ, СЕРЦЮ СЛАДОСТЕ

Исусе мій прелюбезний, серцю сладосте
 Ісусе мій прелюбезний, серцю сладосте,
 Едина в скорбях утїхо моя радости 2
 Едина в скорбях утїхо, моєму я радости 2
 дос-ти 2
 дос-те, 2

* Тут і далі (крім каданса) виконання «до#» не обов'язкове.

** У збірнику Муз. 1743:

Исусе мій прелюбезный сердцу сладости
 # Едина в скорбях утѣхо моя радости 2
 Рцы души моей твое есмь аз спасеніе
 # Очищеніе грѣхов и в рай вселеніе 2
 Миѣ же тебѣ Богу благо прилѣпятся
 # На тебе милосердія надѣяться 2
 Никто же миѣ в моих бѣдах многих поможе,
 # Аще не ты о преблагіи Иисусе Боже 2

Хотеніє миѣ единому с тобою быти
 # Дажь ми тебе Христа в сердцу імѣти 2
 Изволь во миѣ обитати благ миѣ являйся
 # Мною грѣшным недостойным не возгнушайся 2
 Исчезе в болѣзни живот без тебе Бога.
 # Ты не крѣпость ты здравіє, ты слава моя¹ 2
 Радуюся аз о тебѣ и веселюся
 # И тобою во вся вѣки Боже хвалюся 2

¹ «Многа» (Муз. № 3134).

Ісусе мій прелюбезний, серцю сладосте,
 Єдина в скорбіх утіхо, моя радосте, (2)
 Рци душі моїй: «Твоє єсмь аз спасеніє,
 Очищеніє гріхов і в рай вселеніє!» (2)
 Мні же тобі, Богу, благо приліплятися,
 На твоя милосердія надіятися. (2)
 Нікто же мні в моїх бідах многих [не] поможе,
 Аще не ти, о преблагий Ісусе-Боже. (2)
 Хотеніє мні єдино з тобою бити,

Дажь мі тебе, Христа, в серцю іміти, (2)
 Изволь во мні обитати, благ мні являйся,
 Мною, грішним, недостойним, не
 возгнушайся! (2)
 Ісчезе в болізни живот без тебе, Бога,
 Ти же кріпость, ти здоровіє, ти слава моя
 многа. (2)
 Радуюся аз о тобі і веселюся
 І тобою во вся віки, Боже [мой], хвалюся. (2)

МАТИ МИЛОСЕРДА, ТИ ЄСИ ОГРАДА

Ma - ти ми - ло - сер - да, ты е - си о - гра - да: # От лю - та - го вра - га зла - го, храниши мя всег - да: 2
 Ma - ти ми - ло - сер - да, ты е - си о - гра - да, # од лю - та - го вра - га зла - го храниши мя всег - да: 2

Мати милосерда, ты еси огорода:
 # От лютого врага злаго, храниши мя всегда: 2:
 Он лютый рыкает, бѣдна мя хищает;
 # Скоро скоро твоя помощь, от того збавляет: 2:
 На всякій час зову, в немощи воз'зову;
 # Воплем крепким тебе мати, чиста дѣво молю: 2:
 Невѣм аз кончину, дне того годину;

К тебѣ к тебѣ всѣх царице, очи мои выну: 2:
 Прошу тя прещедру, матерь милосерду;
 # Глас услыши мой плач внуши, молю тя всещедру: 2:
 Руцѣ да воздѣну, ко твоему сыну;
 # Мати мати преблагая, ходатайствуй к нему: 2:
 Тебе дево, молю, воплем крепким зову;
 # Душу сердце в воздыханіи, преклоняя главу: 2:

Мати милосерда, ти єси ограда,
 Од лютаго врага злаго храниши мя всегда. (2)
 Он, лютий, рикає, бідна мя хищає,
 Скоро, скоро твоя помощ од того збавляє. (2)
 На всякий час зову, в немощі воззову,
 Воплем кріпким, мати, тебе, чиста діво, молю. (2)
 Не вім аз кончину, дня того годину,

К тобі, к тобі, всіх царице, очі мої вину. (2)
 Прошу тя, прещедру, матер милосерду,
 Глас услиши мой, плач внуши, молю тя, всещедру, (2)
 Руці да воздіну ко твоєму сину.
 Мати, мати преблагая, ходатайствуй к нему! (2)
 Тебе, діво, молю, воплем кріпким зову,
 Душой серцем воздыхаю, преклоняя голову. (2)

НАДЕЖДУ МОЮ В БОЗІ ПОЛАГАЮ

*)

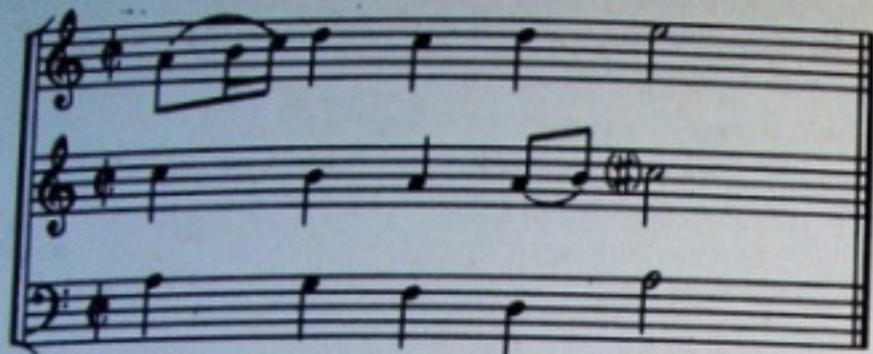
На_деж_ду мо_ю в бо_зе по_ла_га_ю;   § Про_мыс_лу то_го весь се_
 На_деж_ду мо_ю в бо_зі по_ла_га_ю,   § про_мыс_лу то_го весь се_
 **)

***)

-бе от_да_ю 2   Як он вос_хо_щет   та — ко мнѣ уст_ро_ит:
 -бе од_да_ю, 2   А є_го во_ли   ни — кто не пре_стро_ит
                          Як он во_схо_щет,   та — ко мні уст_ро_їть,
                          а є_го во_лі   ні — кто не пре_стро_їть.

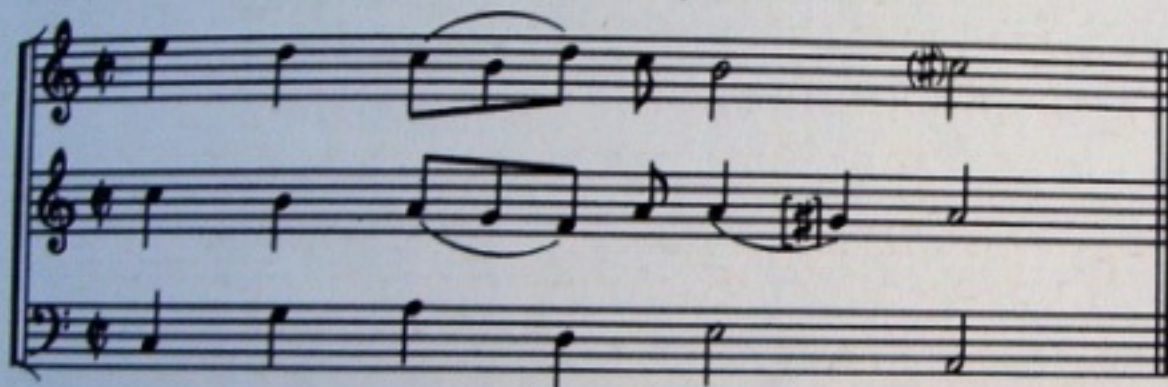

• Фрагмент канта за збірником Лен. конс № 21:

** Виконання нот «до» та «соль» з # не обов'язкове.

*** Варіант закінчення за збірником Лен. конс. № 21:

Надежду мою в Бозе полагаю:
 # Промыслу того весь себе отдаю 2
 Як он восхощет тако мнѣ устроит:
 # А его воли никто не престоит 2
 Судбы господня есть то бездна многа:
 # Втайных совѣтах кто постигнет Бога 2
 Аще что кому он восхощет дати:
 # Людская зависть не может препяти 2
 Кому бо в него что предуставленно:
 # То непременно будет исполнено 2

Убо надежда моя буди к Богу:
 # Удивит на мнѣ милость свою многу 2
 Не надѣюся на князя и люди:
 # В тѣ [х] уповаю постыжден есть всюды 2
 Часть моя еси ты едины Боже:
 # Твоя десница во всем мнѣ поможет 2
 Десница твоя та сотворит силу:
 # Исцѣлит душу даст здравіе тѣлу 2
 Та и вся блага аще их не ¹ требѣ:
 # Вскорѣ дать может и потом жить в нѣбе 2

¹ У зб. ЦДАДА 1020 — «есть».

Надежду мою в Бозі полагаю,
 Промислу того весь себе оддаю. (2)
 Як он восхоцет, тако мні устроїть,
 А его волі нікто не престоїть. (2)
 Судьби господня ест то бездна многа.
 В тайних совітах кто постигнет Бога? (2)
 Аще что кому он восхоцет дати,
 Людська зависть не может преп'яти. (2)
 Кому бо в него что предуставленно,
 То непременно будет ісполнено. (2)
 Убо надежда моя буди к Богу,

Удивить на мні милость свою многу. (2)
 Не надіюсь я на князя і люди,
 В ти[х] уповаю, постижден єсмь
 всюди. (2)
 Часть моя еси ти, [мой] єдиний Боже,
 Твоя десница во всем мні поможе! (2)
 Десница твоя [д]а сотворить силу,
 Ісцїлить душу, дасть здравіє тілу, (2)
 [Д]а і вся блага, аще іх не требї,
 Вскорї дати может і потом жить в небї. (2)

НАС ДІЛЯ РАСП'ЯТАГО МАРІЯ ВИДЯЩИ

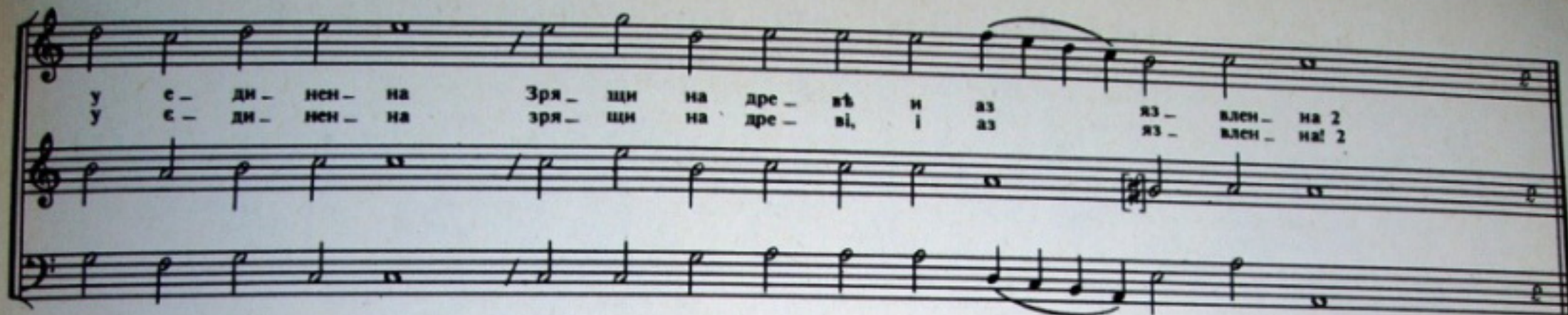
Нас діля расп'ятого Марія видящи

Нас діля расп'ятого Марія видящи

Ах у-вы ча-до мо-е во-пі-ет сле-зя-щи Тя бо-лѣз-нен-на

Ах, у-ви, ча-до мо-е, во-пі-ет, сле-зя-щи, тя, бо-лѣз-нен-на

Нас дѣля распятаго Марія видящи:
 Ах увы чадо мое вопієт слезящи
 # Тя болѣзненна уединенна
 Зрящи на деревъ и аз язвленна 2
 Сердце ми от болѣзни сронзѣ омлѣвает:
 И во меч страстей твоих сіе прободаєт
 # Уврачуй раны за мир скаранны
 Бог спасти міра з неба призванны 2
 Утѣш мя матеръ твою востанієм своим:

Да прочее мнѣ не знойне горит утроба
 # Юже в рождестве соблюдѣ в дѣвствѣ
 Сохранив целу и по рождествѣ 2
 И нынѣ подаждь радость печальному сердцу:
 Да не вянет лѣпота в девическом вѣнцу
 # Прекрасны крине слове едине
 На радость міра воскресни сыне 2
 . . . . .

Нас діля расп'ятаго Марія видящи:
 — Ах, уви, чадо моє,— вопієт, слезящи,—
 Тя, болізнєнна уєдинєнна
 Зрящи на дереві, і аз язвленна! Двічі
 Серце мі од болізни сродзі омліває,
 І о меч страстей твоїх сіє прободає.
 Уврачуй рани, за мир скаранний,
 Бог, спасти мира з неба призванний, Двічі

Утіш мя, матер твою, востанієм своїм,
 Да прочеє мні не знойне горить утроба,
 Юже в рождестві соблюди в дівстві, Двічі
 Сохранив цілу і по рождєстві,
 І нині подаждь радость печальному сердцу,
 Да не в'янет ліпота в дівчєськом вїнцю.
 Прекрасний крине, слове єдине, Двічі
 На радость мира воскресни, сине!
 . . . . .

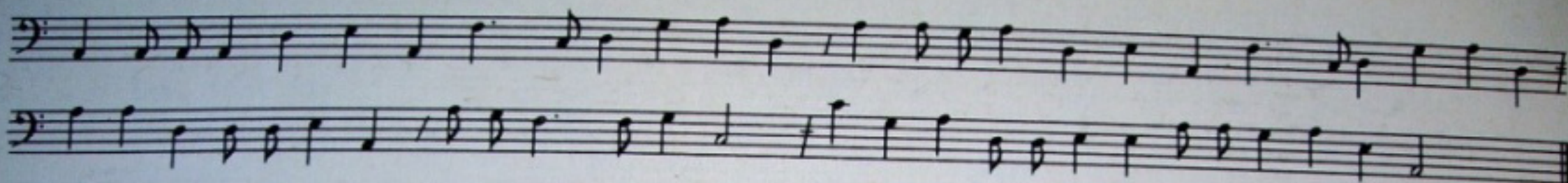
О ВОЗЛЮБЛЕННИЙ СИНЕ, ЧТО СІЄ СОТВОРИВ

— О возлюбленныи Сыне, что сіє со-твори: Сѣ-то-ва-ні є
— О возлюбленныи Си-не, что сіє со-твори? — Сі-то-ва-ні є

в радость Ма-те-ре прет-во-рил. Рцы, пре-слав-ки Ин-су-се
в радость Ма-те-рі прет-во-рил! Рцы, пре-слав-ный І-су-се,

Сы-не воз-люблен-не: Яз-вен-ны без ми-лос-ти и от всѣх заб-вен-не,
Си-не воз-люблен-ный, яз-вен-ный без ми-лос-ті і од всіх заб-вен-ный,

О возлюбленны¹ Сыне, что сіє (е) сотворил:
 Съетованіє в радость² Матере претворил.
 Рцы пресладки Иисусе Сыне возлюбленне:
 Язвенны без милости и от всѣх забвенне.
 Живот души моей что не глядеши:
 И единого слова почто не речеши.
 Лишенна есмь утѣхи лишенна отрады:
 Ни единой имѣю во слезах прохлады.

.....

Изволила под крестом ты дево стояти:
 Благоволи милость на под свой кров прїяти.
 Произобилны слезы ты дево изліяла:
 Егда со Иосифом Христа погребали.
 Хошу слезы изліять бес тебе не могу:
 Помози ми Марїє простри руцѣ к Богу.
 С твоим сыном Марїє хошу воскреснути:
 Буди со мною дево дажд в мїрѣ уснути.

— О возлюбленный Сыне, что сіє сотворив? —
 Сїтованіє в радость Матері претворив!
 Рци, пресладкий Іісусе, Сыне, возлюблѣнный,
 Язвенный без милості і од всїх забвѣнный,
 Живот души моеї, что [ти] не глядеши
 І единого слова почто не речеши?
 Лишенна есмь утїхи, лишенна отради.
 Ні единой імію во слїзах прохлады.

.....

— Изволила под крестом ти, діво, стояти —
 Благоволи милость мя под свой кров прїяти,
 Проізобильні слези ти, діво, ізліяла,
 Егда со Іосифом Христа погребала.
 Хошу слези ізліять, без тебе не мѡгу,
 Помози мї, Марїє, простри руці к Богу!
 З твоїм сином, Марїє, хошу воскреснїти,
 Буди зо мною, діво, дажд в мирї уснути!

¹ У зб. Твер. № 152 — «возлюбленный».

² Там же — «в сїтованіє радость».

О ГОРЕ МНІ, ГРІШНИКУ СУЩУ

О го-ре миѣ грѣш- ни- ку су- шу
 Го-ре бла-гих дѣл не и- му- шу
 О го-ре мні, гріш- ни- ку су- шу,
 го-ре, бла-гих дѣл не і- му- шу!

Ка- ко пред суд
 Ка- ко пред суд

Бо- жий яв-лю-ся Ка-ко со свя-ты-ми воз- ве-се-лю-ся
 Бо- жий яв-лю-ся, ка-ко зо- свя-ти-ми воз- ве-се-лю-ся?

О горе миѣ грѣшнику сущу.
 Горе благих дѣл неимущу
 Како пред суд божий явлюся
 Како со святыми возвеселюся
 Отступих от Бога злобою
 Грѣх возлюбих сам съ собою.
 Темность паче свѣта кохаю
 А о славу вѣчной не дбаю

.....
 Временное предпочитаю
 А о славе вѣчной не дбаю
 Что ж услышу стражду навѣки
 Ах бѣда миѣ жаль превелики
 Восплачу ся горко слезами
 Но не будет милости з нами
 Что имам бѣдны сотворити

Когда прійдет Господь судити
Пойду прежде дне сего судна
Явлю вся дѣла моя студна

Пойду пред отцем умилюся
Да его пищи не лишуся
.....

О горе мні, грішнику сущу,
Горе, благих діл неімущу!
Како пред суд божий явлюся,
Како зо святыми возвеселюся?
Одступих од Бога злобою,
Гріх возлюбих сам со собою,
Темность паче світа кохаю,
А о славі вічної не дбаю.
.....
Временное предпочитаю,
А о славі вічної не дбаю.

Что ж услышу? Стражду навѣки!
Ах біда мні, жаль превеликий!
Восплачу ся горко слезами,
Же не будет милости з нами.
Что імам, бідний, сотворити,
Когда прійдет Господь судити?
Пойду прежде дня сего судна,
Явлю вся діла моя студна,
Пойду пред отцем умилюся,
Да его пищі не лишуся.
.....

О ДУШЕ КАЖДАЯ ВІРНА, КО БОГУ НЕ ЛИЦЕМІРНА

О ду-ше каж-да-я вір-на, ко Бо-гу не ли-це-мѣр-на.
О ду-ше каж-да-я вір-на, ко Бо-гу не ли-це-мѣр-на.

При_зри_ на Хрис_ та є_ ди_ на, Бо_ га пре_ вѣч_ на_ го сы_ на, 2
 # при_зри_ на Хрис_ та є_ ди_ на, Бо_ га пре_ вѣч_ на_ го си_ на, 2

В

О душе каждая вѣрна, ко Богу не лицемѣрна.
 # Призри на Христа едина, Бога превѣчнаго сына, 2
 Смотри на крестъ распята, немилосердно пропята.
 # Без милости уязвленна, и всего окровавленна. 2
 Присмотрися приклоненной, главѣ вѣнцем уязвленной
 # От острых остей терновых, и ударени суровых 2
 Очи кровію залиша, з жажды уста смажны быша.
 # Вся жилы в нем растерзаша, святую кровь ізліяша 2

О душе каждая вірна, ко Богу не лицемірна,
 Призри на Христа едина, Бога превічнаго сина, (2)
 Смотри на кресті розп'ята, немилосердно проп'ята,
 Без милості уязвленна, і всего окровавленна, (2)
 Присмотрися приклоненной главі, вѣнцем уязвленной,
 Од острих остей тернових і удареній сурових (2)
 Очі кровію залиша, з жажди уста смажні биша,
 Вся жили в нем разтерзаша, святую кров ізліяша. (2)

¹ У зб. Тит. № 2540 — «як нам недовго».

.....
 Смотри душе якою, куплена еси цѣною.
 # Бог все сокровище свое дал за спасеніе твое 2
 Должен всяк человек зрѣти, яко недолго ¹ здѣ жити.
 # Тысяща лѣт не долгота противу вѣчна живота 2
 Тем же грѣхов ся хранимо, Христа Иисуса любимо
 # Он нам даст здѣ смерть чистую, а по смерти
 жизнь вѣчную ² 2

.....
 Смотри, душе, якою куплена еси ціною:
 Бог все сокровище своє дав за спасеніе твоє. (2)
 Должен всяк чоловік зріти, яко недовго зді жити:
 Тисяща літ не довгота противу вічна живота. (2)
 Тим же гріхов ся хранимо, Христа Ісуса любимо —
 Он нам дасть зді смерть чистую, а по смерті
 жизнь вічну. (2)

² Там же — «Он даст нам здѣ смерть честную, по смерти в небѣ жизнь вѣчную».

ПОХВАЛУ ПРИНЕСУ СЛАДКОМУ ІСУСУ

По-хва-лу при-не-су слад-ко-му Ии-су-су, Бо той мо-я сла-ва
 По-хва-лу при-не-су слад-ко-му І-су-су, бо той мо-я сла-ва

слад-ко-му Ии-су-су, Бо той мо-я сла-ва
 слад-ко-му І-су-су, бо той мо-я сла-ва

слад-ко-му Ии-су-су, Бо той мо-я сла-ва
 слад-ко-му І-су-су, бо той мо-я сла-ва

и і всѣ есть по-хва-ла Ии-су-се пре-крас-ный
 і всім єст по-хва-ла І-су-се пре-крас-ний

и і всѣ есть по-хва-ла
 і всім єст по-хва-ла,

и і всѣ есть по-хва-ла
 і всім єст по-хва-ла

ПРЕВЗИДОХ МІРУ, О МОЙ ВІЧНИЙ БОЖЕ

Прев_зы_дох мѣ_ру о мой вѣч_ный Бо_же, # Во днєв_ных зло_бах кто ми в том по_мо_же: 2
 Прє_взи_дох мї_ру, о мой вѣч_ный Бо_же, # во днєв_ных зло_бах! Кто мї в том по_мо_же? 2

• Варіант другої половини канта за збірником Тит. 2540:

Превзыдох мѣру о мой вѣчный Боже,
 # Во дневных злобах кто ми в том поможет: 2
 Преступих закон о мой крепкий Боже,
 # И кто ж мнѣ нынѣ грѣшному поможет: 2
 Развѣ ты отче небесный высокій,
 # Подаси милость моей внутренности: 2
 Яко вся моя лѣта изжих блуднѣ,
 # В мирских суетах грешный пребых гнуснѣ: 2
 Восприму на ся зрак сына блуднаго,
 # Пойду умолю отца небеснаго: 2
 Согреших отче и моя есть вина,

Нѣсм достоин быть у тебе за сына: 2
 Согреших к тебе отче милосердный,
 # Буди милосерд яко и плачевным: 2
 А грѣхи их же творих от юности,
 # Молю стреби их по твоей милости: 2
 И научи мя по закону жити
 # Да сохрани мя от грѣховной сѣти: 2
 Днесь да буду твоим наемником,
 # Верным ти рабом вѣчным послушником: 2
 Дажь ми по твоей воли всегда жити,
 # По здѣшной жизни небо улучшить: 2

Превзидох міру, о мой вічний Боже,
 Во дневних злобах! Кто мі в том допоможе? (2)
 Преступих закон, о мой кріпкий Боже!
 І хто ж мні нині, грішному, допоможе? (2)
 Разві ти, отче, високий в милості,
 Подаси руку мні в моєй бідності (2)
 Яко вся моя літа ізжих блудне,
 В мирських суєтах, грішний, пребих
 гнусне. (2)

Восприйму на ся зрак сина блудного,
 Пойду умолю отця небесного: (2)
 Согріших, отче, і моя єсть віна,

Нісьм достоїн бить у тебе за сина! (2)
 Согріших к тобі, отче милосердний,
 Буди милосерд яко і плачевний! (2)
 А гріхи, їх же творих од юності,
 Молю, стреби їх по твоєй милості! (2)
 І научи мя по закону жити,
 Да сохрани мя от гріховной сіти! (2)
 Днесь же да буду твоїм наємником,
 Вірним ті рабом, вірним послушником. (2)
 Дажь мі по твоєй волі всегда жити,
 По здішній житні небо уллучити! (2)

ТИ ЄСИ ІСУСЕ, ТИ МОЯ РАДОСТЕ

Ты е - си Ии - су - се, Ты мо - я ра - дос - те: # Ты ли ве - се - лі - є, Ты мо - я сла - дос - те. 2
 Ти є - си І - су - се, Ти мо - я ра - дос - те, # Ти мі ве - се - лі - є, Ти мо - я сла - дос - те! 2

Ты еси Иисусе, ты моя радость:
 # Ты ли веселіє, ты моя сладосте. 2
 Аще бы вся моя, погубил аз в мірѣ:
 # Паче Боже мой, всегда имам в вѣрѣ. 2
 Богатства земная, ни во что вѣняю:

Зря на нѣбо, тя Бога всѣх знаю. 2
 Аще мя скорбиши, должен єсть хвалити:
 # Аще мя бієши, буду тя любити 2
 Люблю тя Боже мой, над всѣх святѣйшаго:
 # Хвалю тя царю мой, всѣх достойнѣйшаго. 2

Дверь сердца моего сокруши каменну:
 # Положи в нас любовь, ко тебѣ пламенну. 2
 Аще бы людѣ, ты Христе познали:
 # Никогда бы тебе, грѣхми прогнѣвали. 2

Егда ты познаем, в мольбѣ херувимской:
 # Тогда ты прославим, в хвалѣ серафимской. 2
 Хощем всем усердно, ты Христе познати:
 # Лицем нас ко лицу сподоби взирати. 2

Ти еси Ісусе, ти моя радости,
 Ти ми веселіє, ти моя сладосте! (2)
 Аще би вся моя погубив аз в мирі,
 Паче [тя], Боже мій, всегда імам в вірі. (2)
 Багатства земная ні во що вміняю,
 Зря на небо, ты, Бога всіх, знаю. (2)
 Аще мя скорбиши, должен єсмь хвалити,
 Аще мя бієши, буду ты любити. (2)
 Люблю ты, Боже мій, над всіх святійшого,

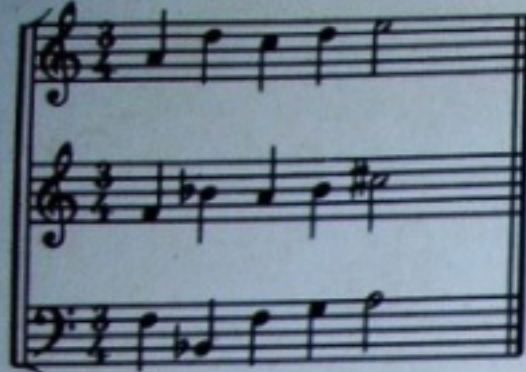
Хвалю ты, царю мій, всіх достойнішого. (2)
 Дверь сердца моего сокруши каменну,
 Положи в нас любовь ко тобі пламенну. (2)
 Аще би людѣ ты, Христе, познали,
 Нікогда би тебе грѣхми прогнѣвали. (2)
 Егда ты познаем в мольбі херувимської,
 Тогда ты прославим в хвалі серафимської. (2)
 Хощем всі усердно ты, Христе, познати,
 Лицем нас ко лицу сподоби взирати. (2)

ХРИСТЕ, МІЙ БОЖЕ, ІСУСЕ СЛАДЧАЙШИЙ

Хрис-те, мой Бо-же, Іи-су-се слад-чай-шій; * Спа-си-те-лю мой, зб-ло ве-ли-чай-шій 2
 Хрис-те, мій Бо-же, І-су-се слад-чай-ший, * спа-си-те-лю мій, зі-ло ве-ли-чай-ший, 2

* З огляду явної гармонічної невідповідності голосів цю фразу можна виконувати як у псалмі Димитрія Туптала «Превзидох міру, о мій вічний Боже», музика якої майже збігається з музикою цієї псалми.

Христе мой Боже, Ісусе сладчайшій:
Спасителю мой, зѣло величайшій 2:

Подаждь ми присно, в воле твоей жити:
И страсти твоя, в сердцы ми носити 2:
Да образ твой зря, свята Бога знаю:
И в руцѣ твои, дух мой предаваю 2:

Як же хочещи, твори Боже, мною:
Да не скрыйт мя, тма грѣховна мглою 2:
Господи Боже, дѣла твоя дивна:
Прійми раб твоих, словеса умилна 2:
Иже молитвы, тебѣ приношают:
А матерь твою, пѣсн[ь]ми почитают 2:

Христе, мій Боже, Ісусе сладчайший,
Спасителю мій, зѣло величайший, (2)
Подаждь мѣ прісно в волѣ твоѣй жити
І страсті твоя в серці мѣ носити, (2)
Да, образ твоїй зря, свята Бога знаю
І в рѹці твої дух мій предаваю. (2)
Яко хочещи, твори, Боже, мною,
Да не скриет мя тьма грѣховна мглою. (2)
Господи-Боже, діла твоя дивна,
Прійми раб твоїх словеса умильна, (2)

Іже молитви тобѣ приношають,
А матір твою піснями почитають. (2)

В СЛЕЗАХ РОССИЯ ВСЯ ПОГРУЖАЛАСЬ...

В сле _ зах Рос _ си _ я вся по _ гру _ жа _ лась, По Пет _ ре в си _ рот _ стве как ос _ та _ лась.

This system contains the first two lines of the musical score. The top staff is a vocal line in G major (one sharp) and 3/4 time. The bottom staff is a piano accompaniment line. The lyrics are written below the vocal staff.

Свет по _ мра _ чись, столь со _ кру _ шись, Ве _ нец твой у _ вя _ де при гро _ бе, #

This system contains the next two lines of the musical score. The vocal line continues with the same melody. The piano accompaniment features a more active bass line with eighth notes. The lyrics are written below the vocal staff.

Толь _ ко сто _ нать, толь _ ко ры _ дать, Толь _ ко долж _ но бы _ ло у _ нять у _ тро _ бе. 2

долж _ но бы _ ло у _ нять у _ тро _ бе.

This system contains the final two lines of the musical score. The vocal line ends with a fermata. The piano accompaniment also ends with a fermata. The lyrics are written below the vocal staff.

В слезах Россия вся погружалась,
По Петре в сиротстве как осталась.
Свет помрачись, столь сокрушись,

Венец твой увяде при гробе.
Только стонать, только рыдать,
Только должно было уныть утробе. 2

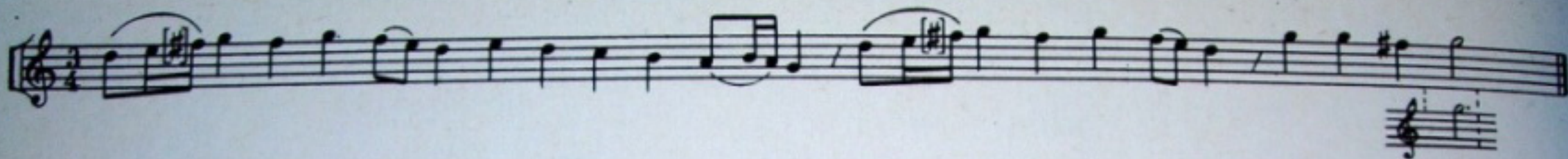
КОЛИ ДОЖДУСЯ ВЕСЕЛА ВЕДРА, ВЕСЕЛА ВЕДРА І ДНЕЙ КРАСНИХ

*)

Ко_ ли до_ жду_ ся ве_ се_ ла вед_ ра, ве_ се_ ла вед_ ра и дней крас_ ных,
Ко_ ли до_ жду_ ся ве_ се_ ла вед_ ра, ве_ се_ ла вед_ ра і дней крас_ ных,

Ко_ ли я_ вит_ ся ми_ лость пре_ шел_ ра, ми_ лость пре_ шел_ ра с не_ бес яс_ ных
ко_ ли я_ вить_ ся ми_ лость пре_ шел_ ра, ми_ лость пре_ шел_ ра з не_ бес яс_ них?

Коли дождуся весела ведра весела ведра
и дней красных
Коли явится милость прещедра милость прещедра
с небес ясных
Ни с каких сторон свѣта не видно свѣта не видно
все ненастье
Нѣт и надежды о многобѣдно о многобѣдно мое щастье
Хотя бы малую явит отраду явит отраду и поманит
И будто ¹ нѣчто полготит ² стаду полготит
стаду да обманит
Дрожу под дубом а крайним гладом а крайним гладом
овцы тают

Коли дождуся весела ведра, весела ведра
і дней красних,
Коли явиться милость прещедра, милость прещедра
з небес ясных?
Ні з яких сторoн світа не видно, світа не видно,
все ненасте.
Ніт і надежди, о многобідно,
о многобідно моє щастє!
Хотя бы малую явить отраду, явить отраду і поманить,
І бу[д]то нічто польготить стаду,
польготить стаду да обманить.

Нуже весма макротным гладом макротным
гладом ³ исчезают
Прошел день пяты а вод дождевных а вод дождевных
нет отмѣны
Нѣт же и конца воплей плачевных воплей плачевных
и кручины
Подщися ⁴ Боже нас свободити нас свободити
от печали
Наши нас дѣды ⁵ к тебе вопити
к тебе вопити научали

Дрожу под дубом, а крайнім гладом,
а крайнім гладом овці таять,
Нуже весьма маркотним гладом,
маркотним гладом ізчезають.
Пройшов день п'ятий, а вод дождевних,
а вод дождевних ніт одміни,
Ніт же і кóнца воплей плачевних, воплей плачевних
і кручини.
Подщися, Боже, нас свободити,
нас свободити од печали,
Наші нас діди к тобі вопити, к тобі вопити научали.

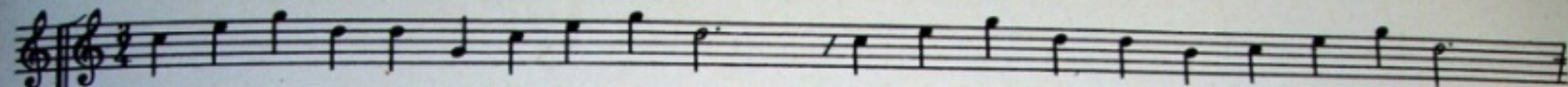
³ Там же — «хладом».

⁴ У зб. О. XIV. 20. — «потщися».

⁵ Там же — «бѣды».

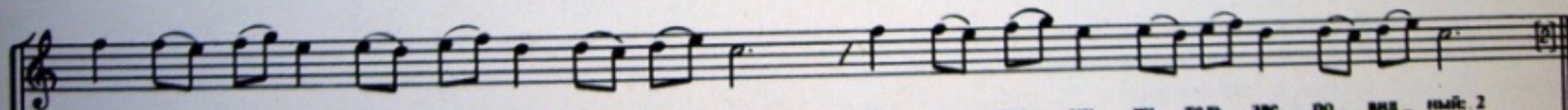
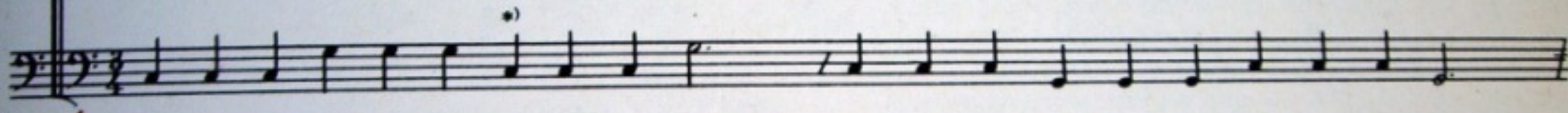
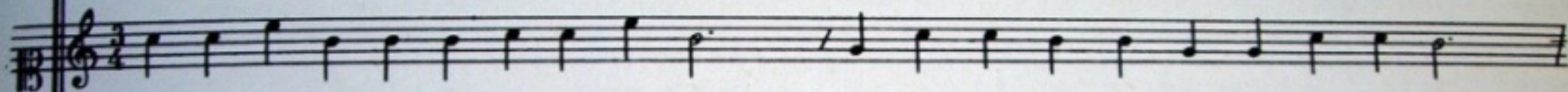

КТО КРИПКО НА БОГА УПОВАЯ

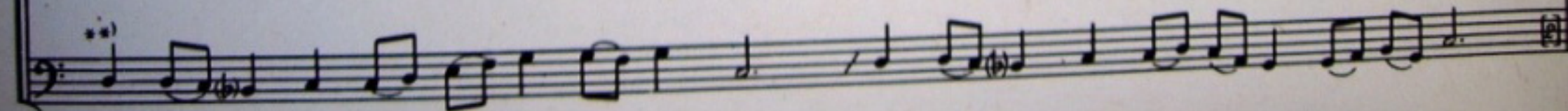
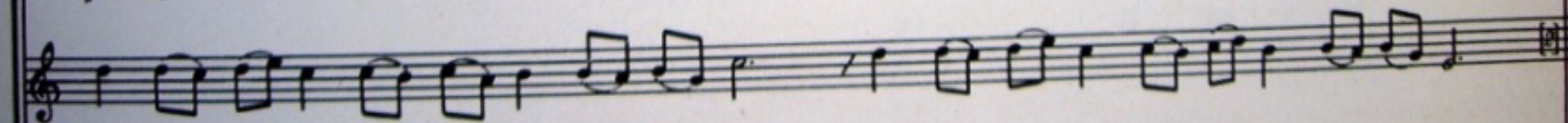
Кто креп_ко на Бо_га у_по_ва_я,
Кто крип_ко на Бо_га у_по_ва_я,

Той не_дви_жим смот_рит на вся зла_я,
той не_дви_жим смот_рять на вся зла_я,

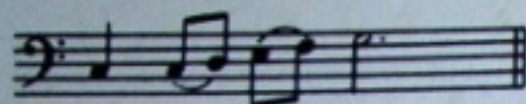
Е_му ни в на_ро_де мя_теж бед_ный,
с_му ні в на_ро_ді мя_теж бід_ний,

Не стра_шен му_чи_тель зве_ро_вид_ный: 2
не стра_шен му_чи_тель зві_ро_вид_ний, 2

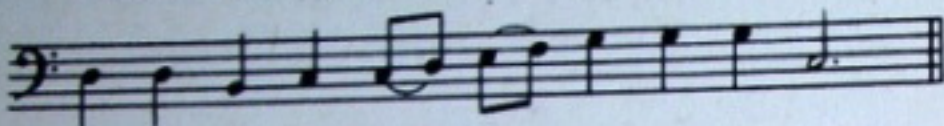

• Варіант баса за збірником Q. XIV. 125:

•• Варіант баса другої половини псалми за збірником Q. XIV. 125:

При цьому два верхніх голоси рухаються паралельними терціями, збігаючись наприкінці в унісон.

Кто крепко на Бога уповаю,
Той недвижим смотрит на вся злая;
Ему ни в народе мятеж бедный,
Не страшен мучитель зверовидный: 2
Не страшен из облак гром парящий,
Ниже от южных стран ветр шумящий:
Тогда он смертного страха полный,
Адриатические движет волны: 2

Аще мир сокрушен распадется,
Сей муж никогда не содрогнется:
Прах тело разбьет падеж лютый,
А духа не может изринуть: 2
О Боже, крепкая наша сила,
Тебе единого сие дело:
Без тебе и втуне мы ужасны,
При тебе и самый страх не страшный: 2

Кто кріпко на Бога уповая,
Той недвижим смотрит на вся злая,
Ему ні в народі мятеж бідний,
Не страшен мучитель звіровидний, | Двічі
Не страшен із облак гром парящий,
Ниже од южних стран вітр шумящий.
Тогда он смертного страха полный, | Двічі
Адриатійськіє движет волни.

Аще мир сокрушен распадется, | Двічі
Сей муж никогда не содрогнется.
[В] прах тіло разбієт падеж лютый,
А духа не может ізринути.
О Боже, кріпкая наша сила,
Тебе единого сіє діло,
Без тебе і втуні ми ужасни, | Двічі
При тобі і самий страх не страшний.

НАД МОГИЛОЮ РЯБОЮ

Над мо-гі-ло-ю Ря-бо-ю над рѣ-ко-ю Пру-то-во-ю
 Над мо-ги-ло-ю Ря-бо-ю, над рі-ко-ю Пру-то-во-ю
 бы-ло войс-ко страшном бо-ю
 бу-ло войск-ко [в] страшном бо-ю

В день не-дел-ний о по-луд-ни став-ся нам час вел-ми труд-ний
 В день не-діль-ний о по-луд-ні став-ся нам час [вель-ми труд-ний,
 прийшов тур-чин мно-го-люд-ний
 прийшов тур-чин мно-го-люд-ний

Над могілою Рябою над рѣкою Прутовою було войско
страшном бою

В день неделный ополудни стався нам час велми трудный
пришел турчин многолюдный

Начав турчин наших скрутить а порвався як пес лютый
хотячи нас постигнути

Легкій воин робив много да що був числа малаго
не отняв мѣсца лихаго

Стала рада отступати иншаго мѣсца шукати
а недурно пропадати

Скоро померк день неделный зразу Россійстїи силы
всѣ на отворот загрѣмили

Заря з моря выходила а поганская сила
в тил обозу зашумѣла

Почав турчин наших скрутить а порвався як пес лютый
хотячи нас постигнути

Марс російски о Бозѣ з нами заминув стройными
войсками як стѣны

Со всѣх сторон нападали як собаки уядали я мы як
за муром стали

Пришли на Прут коломутный тут же то быв нам час
смутный тут же ты був бо крутный

Страшно грѣмят з облоками да страшнѣ там Марс
жестоки грѣмѣв на весь пляц шірокі

Коли все що живет спало коли и птацтво молчало
войско в воинѣ працювало

Всю ночь стуки всю ночь крики всю ночь огонь
превелики всю ночь там Марѣ шалѣв діки

Не судив бы христїански освободих от тиранства
еще не дал збить поганства

Махомет Христов враже еже болши час покажет [к]то
от чих рук поляже

* Бас в оригіналі відсутній.

Над могилою Рябою, над рікою Прутовою було
войсько [в] страшном бою.
В день недільний ополудні стався нам час
вельми трудний, прийшов турчин многолюдний.
Начав турчин наших крушить, а порвався,
як пес лютий, хотячи нас постигнути.
Легкий воїн робив много, да що був числа малого,
не одняв місця лихого.
Стала рада одступати, місця іншого шукати,
а недурно пропадати.
Скоро померк день недільний, зразу Російстії сили
всі на одврот заgrimіли.
Зоря з моря виходила, а поганська [уся] сила
в тил обозу зашуміла.
Почав турчин наших крушить, а порвався,
як пес лютий, хотячи нас постигнути.
Марс російський [обоз з нами замкнув стройних
войськ стінами].
Зо всіх сторон нападали, як собаки, уядали, а ми,
як за муром, стали.

Прийшли на Прут каламутний, тут же то був нам час
смутий, тут же то був [час] окрутий.
Страшно grim[л]ять оболоти, да страшно там Марс
жестокий grimів на весь пляц широкий.
Коли все, що живе, спало, коли і птаство мовчало,
войсько в війні працювало.
Всю ніч стуки, всю ніч крики, всю ніч огонь
превеликий, всю ніч там Марс шалів дикий.
Не судив Бог християнства освободить од тиранства;
еще не дав збить поганства.
Махомете, Христов враже, еще больший час покаже,
хто од чиїх рук поляже.

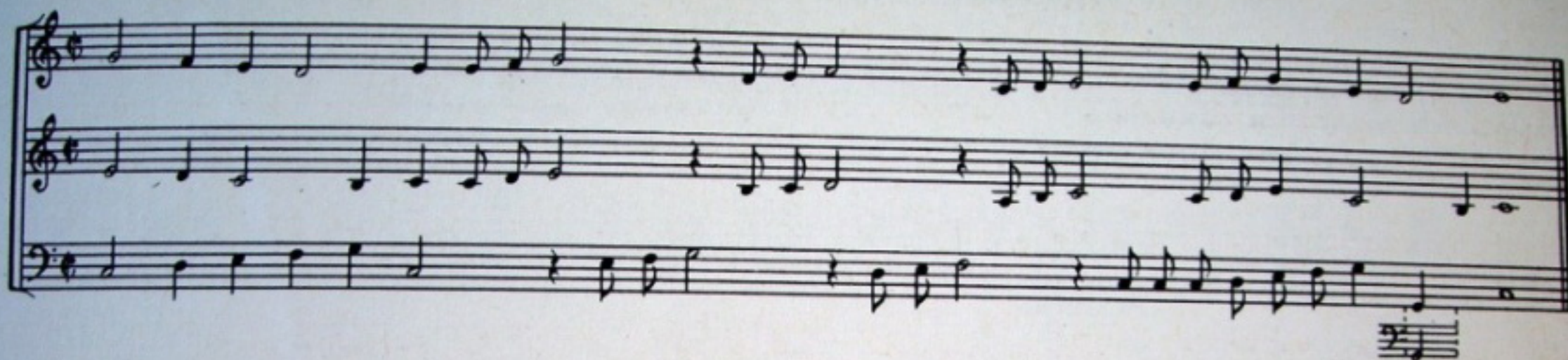
ЄПІФАНІЙ СЛАВИНЕЦЬКИЙ

РАДУЙСЯ, РАДОСТЬ ТВОЮ ВОСПІВАЮ

Ра- дуй- ся ра- дость Тво- ю во- спі- ва- ю Так гор- ких сму- ток мо-
 Ра- дуй- ся, ра- дость Тво- ю во- спі- ва- ю, так гор- ких сму- ток мо-

*)
 их по- зна- ва- ю Ра- дуй- ся Де- во радуй- ся ра- дуй- ся радуй- ся радуй- ся взы- ва- ю
 - їх по- зна- ва- ю, ра- дуй- ся, Ді- во, радуй- ся, ра- дуй- ся, радуй- ся, радуй- ся, взн- ва- ю,
 радуй- ся радуй- ся, ра- дуй- ся, радуй- ся, радуй- ся, взы- ва- ю, взн- ва- ю.

Радуйся радість твою воспіваю
 Так горких смуток моїх познаваю
 Радуйся Дево # радуйся 4 взиваю
 Сладкого Христа дражайшая мати
 Дажь допомошь твою всем нам познати
 Свого людем # сына даждь 4 познати
 .....
 Неполюство твое ты отцу разрѣшил
 Егда плодная лоза отродила

Живот мірови # рождеством 4 явила
 .....
 Дажь ми сего плод благодати Ева
 Благословен есть от твоего чрева
 Его же родиши # перебула 4 есть дева
 .....
 Но яко горестъ твое сердце знает
 Егда на крестѣ сей цвѣтъ увядает
 В твое оружье # сквозѣ 4 збодает¹

Радуйся, радість твою воспіваю,
 Так горких смуток моїх познаваю,

Радуйся, Діво, радуйся, радуйся,
 радуйся, радуйся, взиваю,

¹ У зб. Муз. 1743 (кін. XVII ст.)
 ця строфа інша:

Спаси Маріє спаси о царице
 Кровом крил твоїх покрый голубице
 Славящих тебе # спаси нас (4) девице

Сладкого Христа дражайшая мати,
 Дажь помощ твою всім нам познати,
 Своего людем сина даждь, сина даждь,
 сина даждь, сина даждь познати.

Неплодство твое ти, отцю, разрішил,
 Єгда плодная лоза одредила,
 Живот мирові рождеством, рождеством,
 рождеством, рождеством явила.

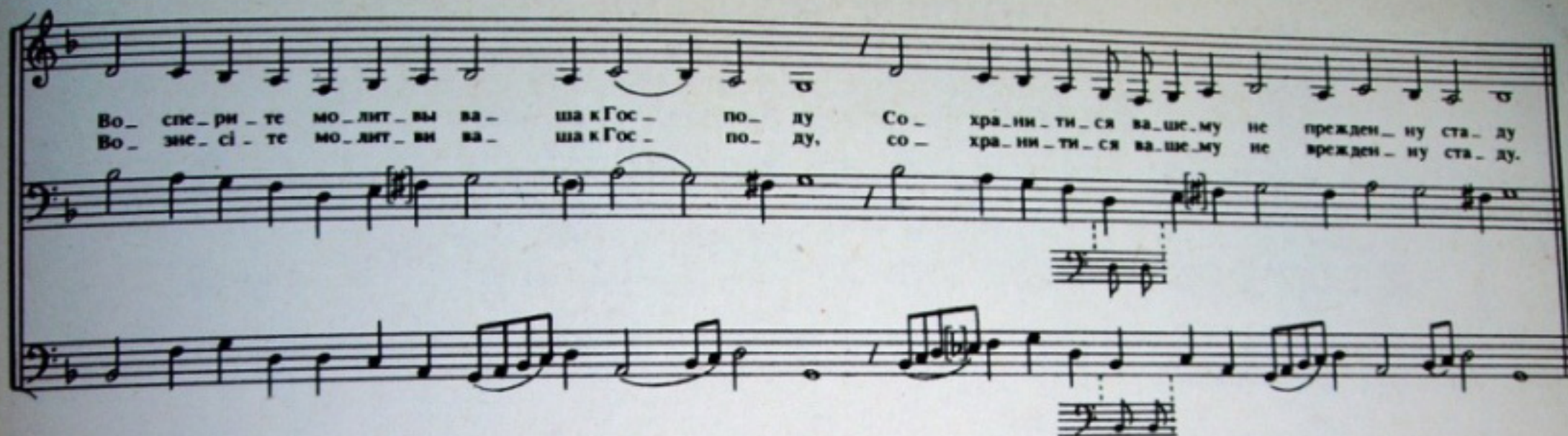
Дажь мі сего плоду, благодати Єва,
 Благословен ест од твоего чрева
 Єго же рождиш, пребила, пребила,
 пребила, пребила ест діва.

Но яко горесть твое сердце знає,
 Єгда на кресті сей цвіт увядає,
 В твоє оружжє сквозіє, сквозіє,
 сквозіє, сквозіє збодає.

СВЯТІЇ СВЯТИТЕЛІЕ, К ВАМ ПРИБИГАЄМ

Свя_ті_ и свя_ти_ те_ лі_ е к вам при_бѣ_ га_ ем Ва_ши_ ми мо_лит_ ва_ ми спа_сти_ ся же_ ла_ ем
 Свя_ті_ і свя_ти_ те_ лі_ е к вам при_бі_ га_ ем ва_ши_ ми мо_лит_ ва_ ми спа_сти_ ся же_ ла_ ем

Святіи святителіє к вам прибігаєм
 Вашими молитвами спастися желаєм
 Восперите молитвы ваша к Господу
 Сохранитися вашему неврежденну стаду
 Вы бо на земли Богу угодили есте

И яко солнце в міре свѣтло восієте
 Петре Алексіє (і) оно пребогатіи
 Пастырїє російскіи отцы преславніи
 . . . . .

Святїи святителіє, к вам прибігаєм,
 Вашими молитвами спастися желаєм.
 Вознесіте молитви ваша к Господу,
 Сохранитися вашему неврежденну стаду
 Ви бо на землі Богу угодили есте
 І, яко сонце, в мирі світло возсіяєте,
 Петре, Алексіє, [і] оно пребогатїї,

Пастиріє російськїї, отці преславнїї
 . . . . .

ТИМОФІЙ (ГЕОРГІЙ) ЩЕРБАЦЬКИЙ

ЩО Я КОМУ ВИНОВАТ, ЗА ЩО ПОГИБАЮ

*) **)

Что я ко-му ви-но-ват, за что по-ги-ба-ю, Ни гдѣ от злых че-ло-век по-ко-я не ма-ю;
 Що я ко-му ви-но-ват, за що по-ги-ба-ю, ні где од злих чо-ло-вік по-ко-я не ма-ю,

* В оригіналі верхній голос записано у сопрановому ключі, але розшифровка показала, що цей ключ помилковий. Тут повинен бути скрипковий ключ.

** Перша половина канта за збірником Лен. конс. № 21:

При повторенні дещо інша лінія баса:

Что я кому виноват за что погибаю,
Нигдѣ от злых человек покоя не маю:
Ненавидят гонят бьют живцем пожирают,
Як ястребы на бѣдную пташку нападают:
В лютой ярости огнем палают без мѣры,
И метаются на меня як дикія звѣри:
И скрытися не могу ни явно прожити,
Явно гонят а втай бьют подкладывают сети:
А что ж тому за вина явная¹ причина,

За то гонят за то бьют что я сиротина:
Немаш кому боронити никто не ратуе,
Плачу воплю и рыдаю да никто не чюе:
О Боже мой единый печальным утѣха,²
Возри на мя сироту вызволь сего лиха:
Ты сам видиш на меня противных наветы,
Изволь меня у себя от их злобы скрыти:
Суди ж Боже врагам нехай будут знати,
Что я живу под покровом твоей благодати:

Що я кому виноват, за що погибаю,
Нігде од злих чоловік покоя не маю,
Ненавидять, гонять, б'ють, живцем пожирають,
Як яструби на бідную пташку нападають,
В лютій ярості огнем палають без міри
Й метаются на мене як дикії звіри.
Ні скритися не могу, ні явно прожити —
Явно гонять, а втай б'ють, подкладають сіти.
А що ж тому за вина, яка причина?
За то гонять, за то б'ють, що я сиротина.
Немаш кому боронити, ніхто не рятує,
Плачу, воплю і ридаю, да ніхто не чує.
О Боже мій єдиний, печальним утіха,

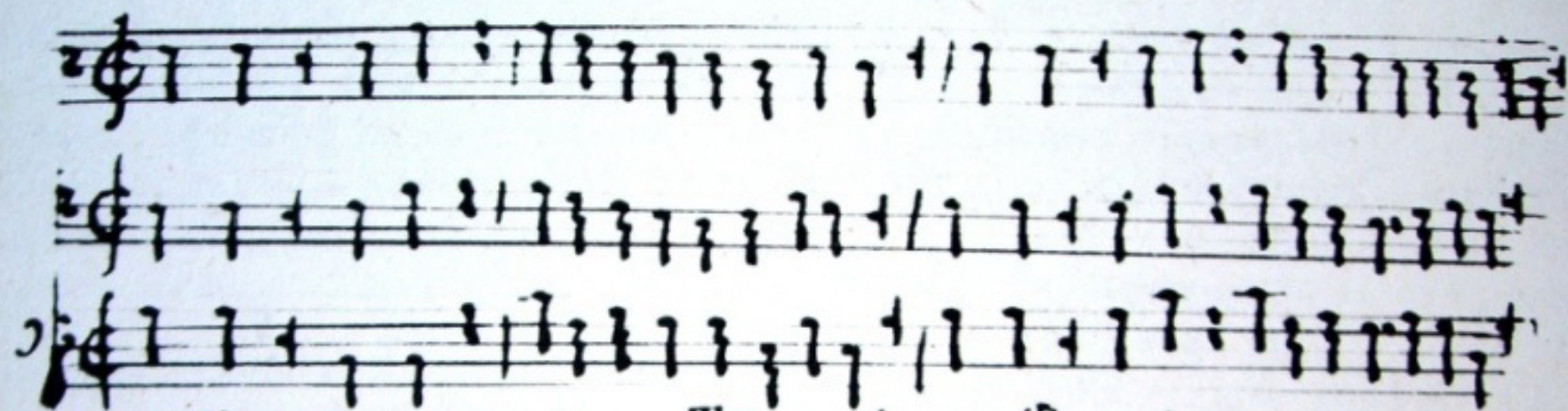
Возри на мя, сироту, визволь [з] сього лиха!
Ти сам видиш: на мені противних навіти —
Изволь мене у себе од їх злоби скрити.
Суди ж, Боже, врагам, нехай будуть знати,
Що я живу под покровом твоєї благодати.

¹ Якая?

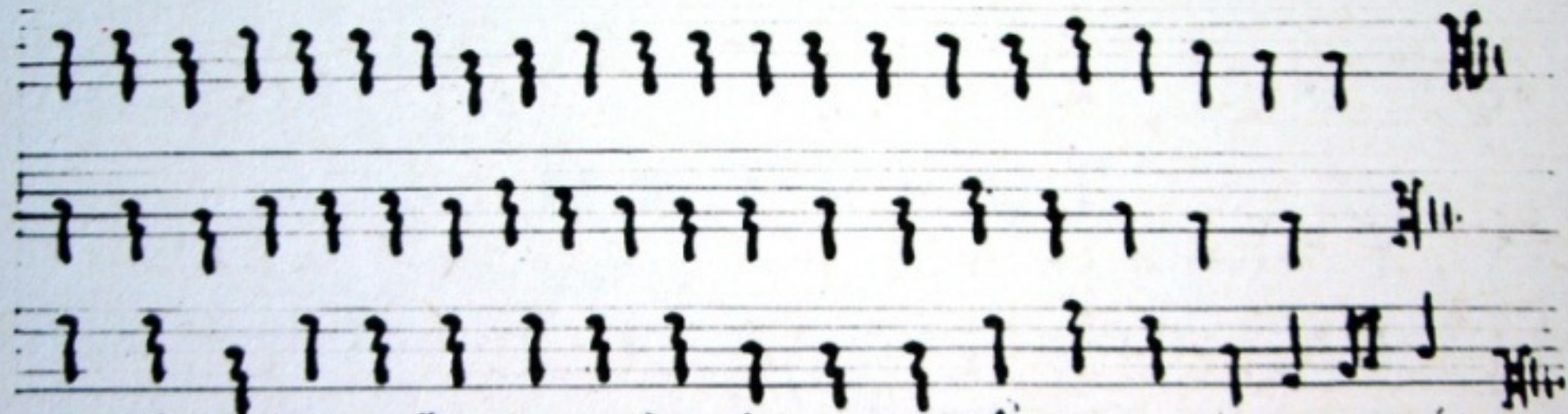
² У зб. із зібрання Духовної академії
475 (ЦНБ УРСР) — «печаль моя, утиха».

Къ тебѣ ты сердѣнно, Посадѣ смѣнно ховала, дѣла любасю свой речеи лопила.
Перестань Тосновати. сердѣнно для мене, Бѣдѣ ходи за все чаіеице речеи.
Прише еси дѣвою, оутѣса собани брелныи. А тебѣ лихѣи нрлери твои сиринныи.
Бѣдѣ ты бѣсѣи, мой голубочнѣ замною, Проспѣи мнѣи нрлери напоздшечнѣи словою.
Дамъ дамъ дамъ догарѣи самъ вспоемъ зацномъ поною 2.

Хорн' ла смѣтнею Потевѣ сѣрдено ма' твѣмъ сердце не ма' ло
Приходи мой милый мой Бѣлы соколѣ Бѣдѣшь ты Бѣсѣлы о' мене ,
та дѣри Поматѣ сѣбѣни придамъ Ачѣмъ, Киномъ напою ,
Приходитъ мой милый мой Бѣлы соколѣ неопознайсѣ дамъ тѣбѣ .

ДОДАТКИ

ДОДАТОК № 1

Уж а несносно сердце мысль стерскает:
Что далеки Украины мене завезили 2
Не по моей воле щастие послужило:
Отнесли ж меня от намилшаго нелюбому
вручило 2
Коли б я имела орловыя крыла:
Ай давно бы я отсюда во пустыню полетела 2
Зволила б я жити з дикими зверями:
А не токмо со нелюбым век свой скоротати 2

Лежит колода гнилая у бока:
Жить с чужими век скончати не дождавши
року 2
Что ты мой змиленки аль ты мене любиш:
Аль ты мене вспоминаешь или меня хаешь 2
Вспоминай змиленки як свою годину ¹:
Як подаст тебе всемогущий Бог щастливу
годину 2

¹ В інших варіантах — «родину».

ДОДАТОК № 2а

Ганнусенко кохана я вчорася була рум'яна
А тепер єсть истрацила и личенко отменила,
Ганнуся

И бровенки черные и оченки каріе
Ты ли мене истрацила и личенко отменила Ганнуся
А пойді ш ты до садка и нарви ш ты з'ялечка
Личко свое убелити и тако ся учинити як была
Скоро до садку поб'ягла и з'ялечка гляд'ла
Скоро взр'яла и нарвала до серденка прикладала

Ганнуся

Мовит єя матунка єсть у тебе зрадонка
Хочешь мене оставити отца матку покинути
Ганнуся

Бувай же здоров казаче нехай болш матонка
не плаче

Часто до нас перебувай и зо мною всегда
гуляй безпечн'я

Стою ж я с тобою безпечн'я даю теб'я рученку
сердечн'я

А я тебе не покину хіба сам загину не знаю

ДОДАТОК № 2б

Га-ну-сен-ка ко-ха-на-я
ве-чер бы-ла ру-мя-на-я

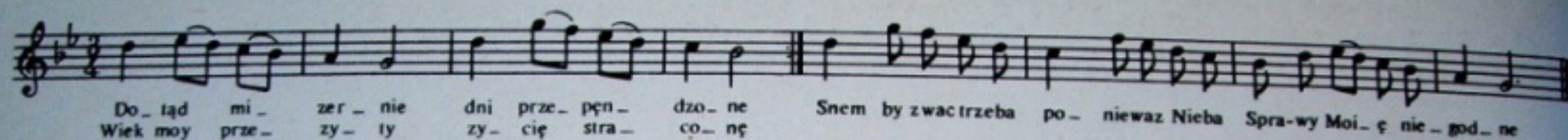
И те-перь єсть и-стра-ти-ла и ли-чен-ко об-мы-ли-ла Ган-ну-ся

* При повторенні:

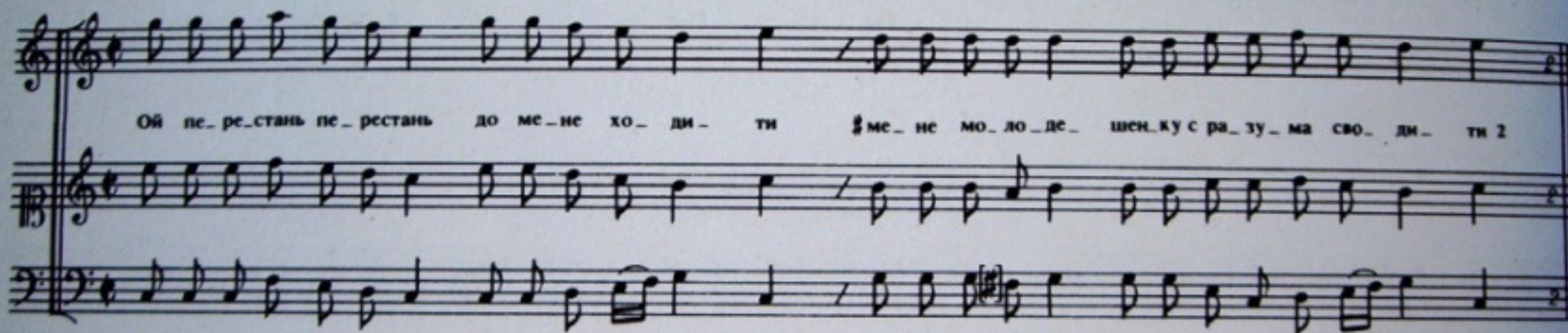

ДОДАТОК № 3

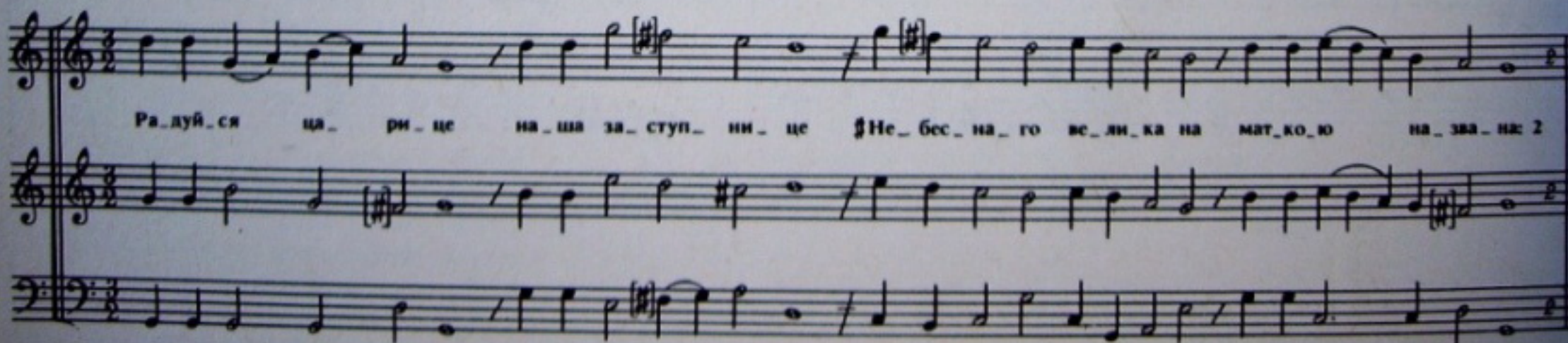
Do_ tąd mi_ zer_ nie dni prze_ pę_ dzo_ ne Snem by zwactrzeba po_ niewaz Nieba Spra-wy Moi_ ę nie_ god_ ne
Wiek moy prze_ zy_ ty zy_ cię stra_ co_ nę

ДОДАТОК № 4

Ой пе_ ре_ стань пе_ рестань до ме_ не хо_ ди_ ти § ме_ не мо_ ло_ де_ шен_ ку с ра_ зу_ ма сво_ ди_ ти 2

ДОДАТОК № 5

Ра_ дуй_ ся ца_ ри_ це на_ ша за_ ступ_ ни_ це § Не_ бес_ на_ го ве_ ли_ ка на мат_ ко_ ю на_ зва_ на: 2

ДОДАТОК № 6а

Сивый голубонку, сидиш на дубонку
Гуркаеш брукаеш голубки шукаеш
Твоя голубонка ходит за водами
Утирает черны очи русыми [косами]
Нарекает тяжко на свою недолю
Що быстренким крыльцям дала летѣть волю
Але мои крыла, моцно суть звязаны
И языком жвавым людским скремпованы
Сама лети прошу, я тылко вздыхання
Посылаю к тобѣ в помощ для летання

Ясне соколонки скинте по перячку
Полетите принесите мою голубочку
Прилетѣла пава, на рыночку пала
Ох немаш и не будет, кого я шукала
Прилетѣла птица, золотые крыльца
Ох немаш и не будет мого чорнобривца
По саду ходила рученки ломила
Ох немаш и не будет кого я жадала
По саду ходила виноград садила
Ох есть и пришол, кого я любила.

ДОДАТОК № 6б

Си-зы го-лу-бонь-ку си-диш на ду-бонь-ку # Гур-ка-еш бур-ка-еш го-луб-ки шу-ка-еш 2

ДОДАТОК № 7

Ах як сердцу не нудѣти,
Кого люблю, не видѣти,
Кого моя мысль кохает,
Серце во мнѣ умлѣвает.
Великая сердцу туга,
Гди не вижду своего друга,
Рада б я з ним говорити,
Будут люде нас судити.

Очи видят и пасутся,
Не встыдятся, не срамлются.
Ах горе, горе, болѣзнь моя,
Проливаю слези своя.
Лучше было не знатися,
Нѣж любивши ростатися,
Лучше било не счиняти,
Нѣж, любивши, перестати.

ДОДАТОК № 8

Чи я бы_ла чи не крас_на_я чи не бы_ла чи не вдяч_на_я

Змѣ_ни_ла_ся за не_лю_бим ох не шас_те мо_е

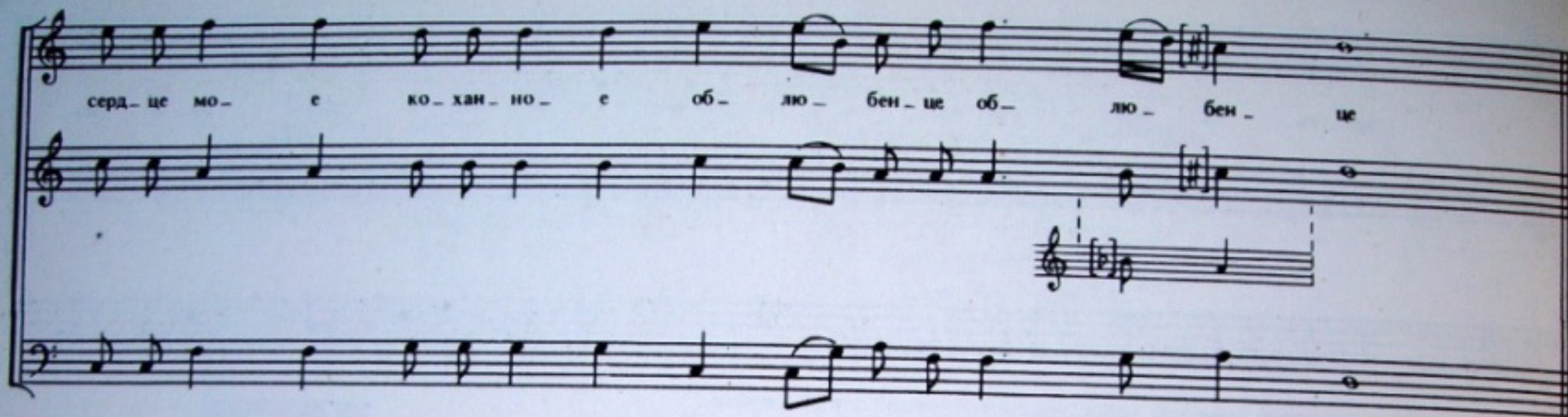
у- гра- ти- ла мо- ло- дос- ци и здо- ро- ве сво- е жаль си- бо же

* Відсутній в оригіналі середній голос реконструйовано упорядником.

ДОДАТОК № 9

Щи- рым серд- цем лю- би- лем и до те- бѣ хл- ди- лем дѣв- чи- нен- ко

ДОДАТОК № 10

Було в литвинка¹ пятеро дочок
 Утехо моя радости моя
 Першую отдав за хлѣбороба
 Утехо моя радости моя
 Другую отдав за дяченка
 Утехо моя радости моя
 Третью отдав за шевчика
 Утехо моя радости моя
 Четвертую отдав за коробейника
 Утехо моя радости моя
 Пятую отдав з нами не тут
 Кажучи споминаючи з димом
 з нашей хаты за дудника

Утехо моя радости моя
 Перший зять идет воз хлеба везет
 Утехо моя радости моя
 Баткови бохан матери бохан
 Братцеви паляница сестрице вареница
 Утехо моя радости моя
 Другий зять идет воз книжок везет
 Утехо моя радости моя
 Баткови книжка матери книжка
 Братцеви ахтай сестрице мохнай
 Утехо моя радости моя
 Третий зять идет воз чобот везет
 Утехо моя радости моя.
 Баткови чоботи матери чоботи...

¹ В інших варіантах — «в литвинки» або «в литвинкѣ».

ДОДАТОК № 11

Ве-дѣ-ла мнѣ ма-ти зе-лен яч-мень жа-ти Жни жни мо-я Ду-нен-ко жни жни мо-я сер-денко

ДОДАТОК № 12а

Після закінчення тексту «Курантів» у збірнику Тит. 4487 подано таке продовження:

А шумит буйной либон дождь будет	Начевав же б я у вдовонки
А где мени старенкому начѣвать буде	Да боюсь людской поговоронки
Начевав же б я у Настусенки	Ой умрите пропадите да старые кости
Да боюся ее пани матусенки	Не сушите не крушите моей молодости

ДОДАТОК № 12б

Да під виш- не-ю, під че-реш- не-ю сто-яв ста-рий з мо-ло-до-ю, як із я- го-до-ю

ДОДАТОК № 13а

Под дубом под дубом под дубиною
 Под вязом под вязом под вязиною
 Под тѣм под вязом ковали кують 2
 Ковалю ковалю окуй ми овен 2
 Окуй мне овен заплачу тобі 2
 Маленько сподненько оковандо вендо 2
 Фан дин 3 дон оковандо вендо 2

Под дубом...¹
 Под вязом ...
 Под тѣм под вязом шивчики шиють [2]
 Шивчику шивчику ошуй ми овен 2

Ошуй ми овен заплачу тобі 2
 Маленько сподненько ошевандо вендо 2
 Фан дин 3 дон ошевандо вендо 2

Под дубом ...
 Под вязом ...
 Под тѣм под вязом маляры малюють 2
 Маляру маляру смалюй ми овен 2
 Смалюй ми овен заплачу тобѣ 2
 Маленько сподненько смалевандо вендо 2
 Фан дин 3 дон смалевандо вендо 2

ДОДАТОК № 13б

Под ду_бом под ду_ бом под ду_ би_ но_ ю
 под вя_ зом под вя_ зом под вя_ зи_ но_ ю

под тѣм под вя_ зом ко_ ва_ ли_ ку_ ють 2

¹ Тут і далі повторюються два початкових рядки тексту.

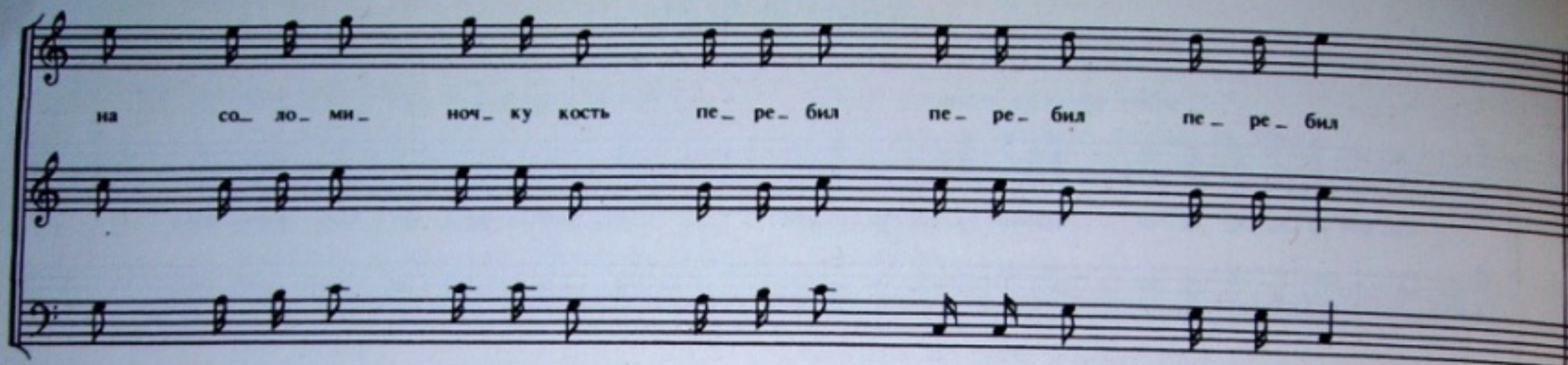

ДОДАТОК № 14

Си-дит со-ва на пе-чи крылыш-ка-ми тре-пу-чи
о-чен-ца-ми хлоп хлоп хлоп

но-жен-ца-ми топ топ топ бил ме-ня муж мой муж му-жн-чек на-вя-зав ни-точ-ку

ДОДАТОК № 15а

Стукнуло, грякнуло в лісі —
Комар з дуба звалився,
Трафив на коренище,
Збив собі голін, плечище.
Почули мухи-горухи,
Принесли йому кожухи:
— Наш комару сподару,
Жаль тя нам не помалу;
Не чом ти в нас не буваєш,
Аж ти ся зле маваєш!
— Поховайте ж ви мене в полі
При зеленой дубраві;
Коли я буду вмирати,

Кажіть мою дружину зобрати;
А хрущ буде нести,
А овод буде густу,
А журавель буде співати,
А муха буде плакати.
Обгородіте ж ви мене
Дрібнейкими стрілоюками,
Положіте ж ви на мні
Мой тугесейкій лучок.
Коли будуть козаки їхати,
Мене будуть споминати:
Тут лежить комарище,
Славний наш козачище!

ДОДАТОК № 156

Стук_ну_ло гряк_ну_ло в лѣ_се 2 ко_мар з ду_ба сва_лил_ся 2

о ду_бо_во_е ко_ре_нище 2 содрал он се_бе пле_чи_ще 2

ДОДАТОК № 16

Са_ма я не зна_ю як на свѣ_те жи_ти [2] [Бывши с тѣлом на зем_лѣ бо_гу не грѣ_ши_ти] [2]

- * Відсутній в оригіналі середній голос реконструйований упорядником (вказано тільки ключ).
- ** Бас перетранспоновано на кварту вниз (в оригіналі починається з «до» малої октави).

ДОДАТОК № 17

— Дѣвчинойко красна, где волойки пасла?
 — За горою при долинь, там травойка росла.
 — Дѣвчинойко моя, да ци воля твоя,
 Скажи ж минѣ всю правдойку, ци будеш ты моя?
 — Заказала мати правдойку сказати,
 Заказала нелюбая з милым розмовляти.
 Ой пѣду я, пѣду, где мене прошено,
 Заковтаю, запукаю, щобы утворено.
 Вышла дѣвчинойка и ручейку дала,
 — Витай, витай, мой милейкій, давном ты
чекала.
 Чекалам, чекала годину з вечера,
 Не моглам ся дочекати, пошлам сама спати.

— Коничейку сивый, будь же мѣ щесливый,
 Занесь до дѣвчины, до той чернобровой.
 — Ой сама я, сама, пшеничейку жала:
 Прийду до домойку, не маш дома пана.
 Не маш пана в дому, слугы не потому,
 Дала бы я, дала, але не маш кому.
 Бодай тоты рѣки травой заросли,
 Що моего милейкого за Дунай заплыли.
 — Ой гаю ж мой, гаю, зеленейкій гаю,
 Кохавши ся, любивши ся розстати ся маю.
 Ой гаю ж мой, гаю, зелена лѣщино,
 Любиш мене, не покын же, хороша дѣвчино.

ДОДАТОК № 18

Молитву прилежну к Богу возсылайте.
 На сіе писаніе умильно взирайте.
 Прочитая всяк усердно много прослезися.
 От многія радости сердцем умилися.
 Како смерть вселютая вземлет челоуѣки
 Преселяет от міра на вѣчныя вѣки
 Преселила есть ныне пастыря блажайша
 Архіерея честна и вождя крепчайша
 Все вы града Ростова людіе рыдайте.
 Пастыря умершаго слезно поминайте
 Димитрія владыку и преосвященна

Митрополита тиха и смиренна
 Его же митрополит со псалмопением
 Стефан Рязанскій со благоговением
 Со священным собором погрѣбѣ всечестно
 И со множеством народа яко всѣм извѣстно
 Яко во святом храме мирно положися
 И в темном гробѣ земли твердо заключися
 Да подаст ему Господь во царствіи жити
 Со святыми мученики и ангелы вѣвѣки пребыти
 Ему от нас буди вѣчная память

ДОДАТОК № 19

Ты е_си И_ су_се ты мо_я ра_дос_те ты ми ве_се_ лі_е ты мо_я сла_дос_те

ДОДАТОК № 20

чі я ж ко_му ви_ но_ ват за что по_ ги_

_ба_ ю ни гдѣ от злых чо_ ло_ вѣк по_ ко_ я не зна_ю

* Далі ідуть варіації на цю тему.

ПРИМІТКИ

I. ЛЮБОВНО-ЛІРИЧНІ КАНТИ

«А гди ж тая голубонька сама полетіла». «Куранты», арк. 2 (до 1733 р.). Вар.: Шук. 554 та ін. За змістом близький до канта «Сизий голубочку». О. Позднєєв відносить його до групи українських кантів, що продовжують традиції старовинних народних пісень з їх символікою і психологічним паралелізмом.

«А у полі річка, через річку кладка». «Куранты», арк. 3. Відомі вар.: Муз. 2583; Лен. 10438;¹ зб. С. Вагановського і Левицьких (опубл. М. Возняк, ЗНТШ, т. 133, с. 159; В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 91, с. 126). В давніх українських збірниках ця пісня починається словами «Через поле річка, через річку кладка...» Цікавий варіант у зб. Левицьких, де інший початок — «Дівчиночко красна, где волойки пасла?», в якому перехід до основного сюжету здійснюється лише починаючи від слів «Бодай тая річка».² В кінці його є додаток: «Ой гаю ж мой гаю, зелена лїщино, любиш мене, не покинь же, хороша

дївчино». Цікаве продовження тексту основного варіанту знайдено в зб. Муз. 2583, в якому йдеться про життя з нелюбом. (Див. додаток № 1). Н. Герасимова-Персидська у своїй книзі, присвяченій партесному концерту³ наводить українську пісню «Ой коли б ми знали» і словацьку «Моја рану matko», інтонаційні зв'язки яких з кантом «А у полі річка, через річку кладка» досить глибокі. Можна додати, що варіант музики канту ми зустрічаємо і в псалмі Дим. Туптала «Імам аз свого Ісуса моего».

«Ах злая печаль в сердце мні вселися». Муз. 3134, арк. 116 зв.—117. (1742 р.) Характерною особливістю збірника Муз. 3134 є наявність містких заголовків, зроблених переписувачем, які відображають основний зміст пісень. До цього канта дано такий заголовок: «Песенка в несчастіи». Відомий вар.: Барс. 2450 (текстовий).

«Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька». Муз. 2929.

¹ Найдавніший із відомих нам варіантів канта зберігся в зб. Лен. 10438, але цей збірник містить лише тексти пісень.

² Можливо, цей варіант виник в результаті поєднання двох різних пісень: «Дівчиночко красна» і «А у полі річка».

³ Н. Герасимова-Персидская. Партесный концерт в истории музыкальной культуры.— М., 1983.— с. 30.

арк. 137 зв.— 138 (кінець 1740-х років). Вар.: Муз. 2473 (Лив.); Муз. 3134 та ін. Зачин дуже поширений у кантах і народних піснях. Так, популярною у 18 ст. була сирітська пісня «Бідна ж моя голубонька, я на світі сиротонька» («Київ. старина», 1887 р. № 8). Ливанова висловлює припущення, що музика була перероблена і «пристосована» до даного тексту⁴.

«Білая голубонька, красная дівонька, вийди ти за мене». — Муз. 2473 (Лив.), арк. 73 зв.— 74 (кінець 1740-х років). Вар.: Муз. 2929; Муз. 3134 та ін. Кант має паралель у «парному» канті з тією ж музикою (див. «Нещасная доля»).

«Бистренькі річоньки, холодні водоньки». — Муз. 2929, арк. 135 зв.— 136. Вар.: «Куранты»; Твер. 152; Масл. XXXIII, 49; Барс. 2436 та ін. За основний ми відібрали вар. Муз. 2929 як повніший порівняно з раннім — у «Курантах». Популярний у 18 ст. кант, образний стрій якого близький до народної пісні. Останнє стало приводом до його появи у різних збірниках народних пісень, зокрема в зб. М. Чулкова (ч. IV, с. 67). Крім того, він був опублікований В. Перетцем в «Новых данных...», ВВРМС, 1907, XII, т. 1, с. 177—178 і Г. Нудьгою, т. 1.

«В неділеньку рано, гди задзвонять зрана». «Куранты», арк. 16.

«Ганнусенько кохана, вчора була рум'яная». Син. 926, арк. 7 (1750 р.). Вар.: «Куранты»; Тит. 3897; ЦДАДА 994; Лен. 10438; Вахром. 926 та ін. Популярний любовний кант у 18 ст. В його численних варіантах, в яких добре збереглася сюжетна фабула, змінювалось ім'я дівчини, форма звертання до неї. Іще в давньому українському збірнику Л. Ягольницького, зі слів М. Грушевського, є пісня «Ганусейко, перло дрога», яку умовно можна вважати прототипом цього канта. Різні варіанти, що починаються словами «Ганнусенько», «Ганусенька», «Анусейка», дозволяють простежити шлях, яким пройшла ця пісня, мандруючи з України в Росію. Для порівняння пропонуємо музику із зб. «Куранты» (див. додаток № 26), яка значно відрізняється від основного варіанту. В додатках також подано найдавніший варіант тексту — ЦДАДА 994, який відносять до кінця XVII сторіччя. (Див. додаток № 2а).

⁴ Збірник кантів XVIII ст., додаток до IV розділу книги Т. Ливанової «Русская музыкальная культура XVIII в.». — М., 1952, т. 1.

«Да тепер бо я при бідності, при великой тузі». Муз. 3134, арк. 74 зв.— 75 (1742 р.). Текстові паралелі поєднують закінчення канта і пісні «Оженився Кучерина» із збірника Ф. Шелестинського другої половини 18 ст. (ЗНТШ, т. 133, с. 128—129):

Муз. 3134

Да тепер же я сиротою
на світі zostався,
Украдені тії крижолятка,
що з печі спускався!

Зб. Шелестинського

Ой тепер же, Кучерино,
на біду zostався...
Спалила мі жонка сани,
що с пісця спускався.

«Дівчино мила, що ж ти учинила». Твер. 152, арк. 49, (1750-ті рр.). Любовний кант, котрий співали за часів Катерини II (про це свідчить назва збірника Увар. 689: «Собрание песней рукописных времен Екатерины II», в якому вміщено варіант пісні). Проте, що музика канта має давню історію (може бути датована XVII століттям або початком XVIII) свідчить такий факт: В. Перетц в «Заметках и материалах», описуючи зб. Дом. Рудницького (Q.XIV.97), повідомляє, що під № 1 (арк. 1) в ньому вміщено пісню «Dotąd misernie dni przependzone». Наведена ним мелодія майже збігається з піснею «Дівчино мила» (Див. додаток № 3).

«Доля моя по гриби ходила». Син. 927, арк. 98 (кін. XVII ст.). Інших варіантів не знайдено. Це один з ранніх українських кантів.

«Ішов козак з України, мушкет за плечами». Твер. 152, арк. 80 зв.— 81 (1750-ті рр.). Вар.: Муз. 2929; Муз. 2473 (Лив.); Муз. 2583; Q.XIV. 98; Муз. 3973. Опубл.: Чулков, ч. IV, с. 158 («Идет козак с Украины»); Трутовський, ч. IV, № 9 («Да ъхав же козак из Украины»); Чубинський, ч. I, № 180 («Иде козак в Украину») та ін. Один з найпопулярніших українських кантів. Його варіанти наведено Т. Ливановою і О. Шреєр-Ткаченко. Г. Нудьга називає цей кант народною піснею, Т. Ливанова каже про те, що не виключено народне походження його музики, Ю. Келдиш відносить його до групи пісень, які виникли на «стику» усної народної і письмової традицій і становлять новину в художній культурі XVIII ст. Цікаві окремі текстові збіги з даним кантом. Так В. Гнатюк, описуючи Хоценський пісенник Левицьких (ЗНТШ, т. 109), повідомляє, що під № 124 в ньому міститься «Пѣснь украинская. Иде козак з Украины». Подібністю назви її спільність з кантом вичерпується. М. Возняк (ЗНТШ, т. 133), характеризуючи два пісенники XVIII ст., наводить текст пісні про розлуку козака і дівчини із збірника Шелестинського, що починається словами цього канта (див. 3 і 4 рядки):

Далек ти, пол[и]неш, да мой сивий орле!
А хто ж тебе у чужинѣ, сердечний, пригорне?

«Межи горами розшумілась річка». «Куранты», арк. 20. Вар.: Лен. 10438; зб. Абрамова (ф. 278, № 899) та ін.

«Нешасная доля без милого жити». Муз. 3134, арк. 106 зв., (1742 р.). Вар.: Муз. 2473 (Лив.). У збірнику пісні передують ремарка «Жаль». Текст її паралельний канту «Білая голубонька, красна дівонька, вийди ти за мене», музика майже точно збігається з ним.

«Ой перестань, мой наймильший, до мене ходити». Муз. 3134, № 20. Вар.: Твер. 152; Лен. 10438; Син. 316 та ін. Опубл.: Чулков, ч. IV, с. 175 (початок: «Переходом в чистом полѣ...»); Чубинський, ч. V, с. 136 та ін. О. Позднєєв пише про українсько-польське походження канта. В 1908 р. Є. Карський опублікував три пісні кінця XVII ст., які збереглися в запису польськими літерами. Однією з них була: «Przestan, Iasiu, z wieczora hodity» («Перестань, Ясю, звечора ходити, мене, молодую, з розума зводити»). Враховуючи, що латиницею записано майже всі пісні в західноукраїнських збірниках (сам текст український), ми відносимо цей кант до українських. Він є в одному з найдавніших українських збірників (зб. Ягольницького), описаному М. Грушевським (ЗНТШ, т. 15, 17). У тексті його маємо логічне закінчення, якого немає в пізніших варіантах:

Матюнко, сердейко, щос ся ми стало,
Щос ся ми в животѣ затрепетало,
Ци шука, ци риба, ци осятрина?
Пощупай, пан-матко, ци не дитина?
Вишиѣ, черешнѣ, розвивайтеся,
Вороги мои розсѣдайтеся!
Вишиѣ, черешнѣ, порозвивалися,
Вороги мои порозсѣдалися.

Ця пісня увійшла і в зб. Вагановського (М. Возняк, ЗНТШ, т. 133, с. 133, 154). Багато дослідників називають її популярною в народі піснею. В 1907 р. В. Перетц писав, що вона «донині живе в народі». (Нов. дан., ВВРМС, I, с. 161—163). О. Позднєєв відзначив велику популярність цієї пісні в Росії впродовж першої половини XVIII століття (8 варіантів)⁵. Для порівняння пропонуємо вар.

⁵ Про її популярність свідчить і те, що на цю мелодію розспівувались інші тексти, в тому числі духовні (див. псалму «Муж

музики із зб. Твер. 152 (див. додаток № 4). Цей кант — приклад пісень нового, діалогічного типу.

На підставі значних розбіжностей, багатьох доповнень у варіантах цього канта О. Позднєєв робить висновок, що він запозичувався з України в Росію кілька разів (не менше трьох).

«О, розкошная Венеро, де нині гобзуєш». Муз. 3134, арк. 129 зв.—130. Вар.: Син. 316; Муз. 2137; Тит. 4487; Твер. 152; БАН 16.6.29 (зб. Дзюбаревича); БАН 25.7.14. В основному варіанті є ремарка — «Привада». Текст пісні безсумнівно літературного походження. Дослідники вбачають у ній механічне наслідування західноєвропейській любовній ліриці і відгуки римської міфології. О. Шресер-Ткаченко вважає, що ця пісня народилася у дяківсько-бакалярському колі, її виникнення було результатом інтересу до любовної лірики, зростало у 18 ст. Не випадково В. Перетц називає її однією з наймодніших пісень початку 18 ст. Серед подібних до неї російських кантів, де є образи Венери і Купідона, назовемо такі як «Мизерный мой свете», «Ах как безщастен еден на свете» та ін. Музика належить канту «Тужив, гукав жалосливе голуб на бучині», але завдяки своїй популярності вона виконувалася з текстами «О розкошная Венеро», «Фиалов прекрасный» та ін.

«Ох жаль же мні себе, і серденьку нудно». Муз. 3134, № 18. Вар.: Масл. XXXIII, № 49; БАН 16.6.29

(Ах мне жаль немалий, Мнѣ молодой з нелюбом
На серденьку нудно, Жить на свѣтѣ трудно...);

Син. 926. Подібні за змістом до цього канта пісні: «Ох мні жаль великий...» (Ох мні жаль великий, тужу непрестанне, тяженко вздыхаю, як мні день настане...— зб. Пашковського, ЗНТШ, т. 109, с. 27—28) зі слідами акростиха «Агапон»; «Ах мні жаль непомалу...» (Г. Нудьга, т. 1, с. 268). Ремарка до канта в зб. Муз. 3134 — «Тоска по милой». Музика цього канта була досить популярною, на неї співали різні тексти: «Посмотри в печали» (Муз. 3134, Муз. 2473), «Летал голубчик» (Вахром. 926), «Ох несносним жалем» (Муз. 3134), «Радуйся, царице» та ін.

«Ох несносним жалем сердце мѣ стиснено». Муз. 3134, № 19.

Цей текст співається на музику канта «Ох жаль же мні себе, і серденьку нудно» (див. відповідний коментар).

буй в сердцы глаголаше», подану для прикладу (№ 48) Ю. Келдишем в «Истории русской музыки», т. 2,— М., 1984, с. 301).

«Перепеличенька я невеличенька». *Твер. 153, арк. 65 зв., (1850-ті роки)*. Вар.: Син. 316; Тит. 4487 та ін. Опубл.: зб. Ягольницького (М. Грушевський, ЗНТШ, т. 15, с. 16—17); Чубинський, ч. I, № 9; Головацький, т. I, побутові пісні, № 26 (угорський варіант), т. I, алегоричні, № 7 (галицький варіант). Кант близький до української пісні — пізніше увійшов до збірників народних пісень.

«Пощо, дівонько, мене оставляєш». *Муз. 3134, арк. 108 зв.* Вар.: *Муз. 2473 (Лив.)* та ін. В основному варіанті є ремарка: «О разлучении». Т. Ливанова вважає його текст пародією на «високий штиль» канта «Почто, фортуна, от меня отходишь...»

«Рвала Кася вішне у зельоним садку». *Текст зб. Ягольницького, поч. 18 ст. (М. Грушевський, ЗНТШ, т. 15, 17), музика ЦДАДА 1019, арк. 30 зв. (Кін. 17—поч. 18 ст.)*. Пісня польського походження, фривольного змісту. В зб. ЦДАДА 1019 цей кант починається словами: «Во грочечку была, три веночка вила, един собѣ, дру-гий тобѣ, третій завѣсила...» В зб. Ягольницького (текстовому) є вказівка, що наспів його «подобен» псалмі «Радуйся, царице» (див. додаток № 5, вар. *Твер. 152*). Цю музику ми вже зустрічали в кантах «Ох жаль же мні себе, і серденьку нудно» та «Ох несносним жалем серце мі стиснено» (див. відповідні коментарі). О. Шреср-Ткаченко вважає, що фривольні світські пісні співались на мотиви популярних набожних пісень (відомо, що музика середньовічного гімна «Stabat Mater» була використана для любовної пісні «Їхав козак за Дунай» і т. д.). Дана пісня — яскравий приклад цьому. Автором її В. Перетц вважає другорядного віршотворця із бурсацьких кіл, де було поширене пародіювання ладу і віршів псалм (Исследования и матер., т. I, с. 127).

«Серце моє, надеженько моя». *Твер. 152, арк. 86*. До українських цей кант відносять М. Сперанський та В. Перетц.

«Сизий голубочку, сидиш на дубочку». *Муз. 3134, арк. 107 зв.* Вар.: *Муз. 2929; Вахром. 926; Тит. 4272; ЦДАДА 994* та ін. Один з найпопулярніших українських кантів із збереженою пісенною символікою. За темою близький до канта «А гди ж тая голубонька сама полетіла». Друга частина тексту пісні, як гадає О. Позднєв, являє собою пісню-пародію, що складається з мовби непов'язаних двовіршів, де перший вірш — фрагмент української пісні, а другий розкриває його значення. На його думку, під час співу цієї пісні можлива як перестановка окремих строф, так і нарощування нових рядків.

Текст канта дуже русифікований порівняно з найбільш раннім варіантом кінця 17 ст. у текстовому зб. ЦДАДА 994, який починається словами «Сивий голубоньку, сидиш на дубоньку...» (див. додаток № 6а). Дуже часто цей текст поєднувався з надзвичайно популярною музикою канта «Щиголь тугу має» (те ж саме бачимо в зб. *Муз. 3134*). Можливо, його «рідним» наспівом є варіант із зб. *Вахром. 926* (див. додаток № 6б), хоча і в ньому простежується інтонаційна близькість із знаменитою мелодією «Щиголя» (особливо у другій частині). Говорячи про подальшу долю «Голубочка», відзначимо, що в збірниках народних пісень України й Росії, виданих Я. Головацьким та О. Соболевським, ми знайшли пісні, в яких у ролі зачину використовувався перший рядок цього канта (далі зміст їх розвивається по-різному). За темою до оригіналу наближається пісня «Сизий голубочек» (Соболевський, т. 5, № 612). Дещо осторонь стоїть «угорська» пісня, вміщена в розділі дум (господарських та скотарських), — «Сивий голубочку, сидиш на дубочку, кличе, кличе мати сина з корчми до домочку...» (Головацький, № 51). Така міграція початкового рядка — свідчення великої популярності цього канта впродовж 18 ст. не тільки на Україні, а й у Росії.

«Скажи нині, соловейку, правду». *Твер. 152, арк. 69 зв.* Вар.: Син. 316; Тит. 4487; О. XIV. 12. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 180 («Скажи мнѣ, соловейка, правду»); Возняк, Архів, IX, с. 116. Популярний кант XVII—XVIII ст. В. Перетц пише про його поширення не тільки письмово, а й усно. О. Шреср-Ткаченко вбачає в ньому яскравий приклад наближення книжної пісні до народної. Цікаво, що в угро-руському співанику початку XVIII ст., описаному О. Петровим та М. Сперанським і опублікованому В. Перетцем і В. Гнатюком, текст цього любовного канта наповнюється новим змістом:

Повѣч же мѣ, соловѣе, правду,
Где я своего спасителя найду? і т. д.,
(див. В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 49, с. 167).

«Тече вода по долині». («Ах як серцу не нудѣти...»). *Муз. 3134, арк. 71 зв.—72*. Опубл.: Хоценський співаник Левицьких (В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 91, с. 110); зб. І. Пашковського (М. Возняк, ЗНТШ, т. 109, с. 29); зб. з колекції Калужняцького (М. Возняк, Архів, IX, с. 111); Я. Головацький, т. I, № 121. В усіх опублікованих варіантах тексту перед рядком «Тече вода по долині»

ідуть чотири строфи (див. додаток № 7), відсутні також: ціла частина тексту основного вар. (Муз. 3134), починаючи від слів «Ходи, милая, зо мною...» до кінця та 7-й рядок «Запрягайте кони враны...», 4 і 5 рядки перенесено в кінець пісні. Цікава додаткова кінцівка із зб. Пашковського:

Спамятавши я о тобѣ, заплакати мушу собѣ,

Тогда я сердце угаваю, я[к] с тобою пожартую...

Вона являє собою сполучення різних рядків з канту «Щирим сердцем і любилем, і до тебе приходилем» (див. рядки 23,6).

«Тужив, гукав жалосливе голуб на бучині». Муз. 2929, арк. 197 зв.—198. Вар.: Муз. 3134; «Куранты»; Твер. 152; Син. 927; Муз. 2473 (Лив.); Тит. 4487; Увар. 689 та інш. В зб. Муз. 3134 пісня відкривається заголовком «Черкасская о любленцах песенка». Цей кант належить до групи пісень, в яких збереглася пісенна символіка («А гди ж тая голубонька», «Сизий голубочку», «Межи горами розшумілась річка» та ін.). Найдавніший його варіант відносять до 17 ст. (Син. 927). Про велику популярність канта свідчить той факт, що пісні з подібним змістом увійшли до збірників народних пісень, виданих Я. Головацьким та П. Чубинським: «угорська» пісня в розділі військових і рекрутських дум:

Загудѣв, забутѣв сивий голубонько по зеленой лѣщинѣ,
Затужив, заплакав молодий жовняронько по хорошей дѣвчинѣ
(Головацький, т. 1, № 1); пісня про розлуку:

Ой гув, да загув сизий голубочок, сидя на ліщині,

Плаче-ридає молодий козаче по своїй дівчині...

(Чубинський, ч. 1, № 555).

Надзвичайною популярністю користувалась музика канта, на яку розспівувалися тексти різного змісту.

«Тяжкая моя бідонька, побила мене матонька». «Куранты», арк. 20 зв. Варіантів цього канту нами не знайдено. За темою цей кант близький до української народної пісні «Била мене мати».

«Хожу як блудний, посеред ночі». Текст Син. 927, арк. 98 зв., Тит. 4487, № 111; музика Син. 927, «Куранты», арк. 20.

В збірнику Син. 927 кінця 17 ст. збереглася тільки перша половина пісні, аркуш з продовженням загублено. Ми з'єднали половину кожного рядка з його продовженням по текстовому збірнику Тит. 4487 (безперечно українського походження), а для музичного продовження взяли другу частину канта «Межи горами»

із зб. «Куранты», музика якого є, певно, варіантом «Хожу як блудний». Крім вар. Тит. 4487 нами знайдено текст подібної тематики в українському зб. середини 18 ст., який належав Ф. Шумовському і Т. Чернявському — «Ходжу я, блуджу посеред ночі» (див. М. Возняк, Архів, IX, с. 103). Варіантів музики ж, крім Син. 927, не знайдено.

«Через річку по помості до дівчини поїду в гості». «Куранты», № 36. Єдиний знайдений варіант цього канта.

«Чи твоє нещастє, чи моя недоля». Син. 926. Вар.: Вахром. 926; Тит. 4487; Син. 316. У багатьох дослідників ця пісня відома як «Ой коли любиш, да не забувай же». Так починається і варіант пісні, вміщений в збірнику Син. 316. Текст, поданий в нашому збірнику, — пізнішого походження. Він має додаткову початкову строфу зі словами «Чи твоє нещастє, чи моя недоля...» Про популярність цього канта свідчить те, що елементи його тексту увійшли до багатьох народних пісень. Так, у збірнику П. Чубинського в додатках до любовних пісень подано текст «Чом дуб не зелений».

Сюжет пісні такий: козак і дівчина приходять до попа обвінчатися, але не застають його вдома. Тоді козак промовляє такі слова:

Чи твоє нещастя, чи моя недоля,

Що ми не застали сього попа дома...

«Чи я була чи не красная». Муз. 2929, арк. 204 зв.—205. Вар.: «Куранты»; зб. Ягольницького (Грушевський, ЗНТШ, тт. 15, 17). Пісня-монолог. За її українське походження висловлюються В. Перетц, О. Позднєєв та ін. Г. Нудьга вважає її прототипом відомої народної пісні «Чи я в лузі не калина була». Для порівняння пропонуємо музику із зб. «Куранты», яка на відміну від основного варіанту базується на гострому пунктирному ритмі (див. додаток № 8). Цікаво, що на музику цього любовного канта виконувалася псалма «Помышляю окаянний» (можливо і навпаки: музику духовного канта було пристосовано до світського завдяки однаковому розміру вірша). Про це ми дізналися із запису, зробленого над цим кантом, у текстовому зб. Ягольницького: «Песня свѣцкая, напев подобен псалме «Помышляю окаянний». Це ще одне свідчення гнучкого поєднання популярного наспіву з текстами діаметрально протилежними за змістом.

«Чи ж я тобі виновен, що так учинила». Твер. 152, арк. 68.

Вар.: Муз. 3134; Увар. 689; Муз. 3973; О. XIV. 12. Український кант, популярний упродовж XVIII ст. в Росії. О. Позднесєв відзначає 15 його варіантів в російських рукописних збірниках. У нього було багато наслідувань на російському ґрунті («Чем тебе я досадила» та ін.).

«Чому ж ти, серденько, по саду смутненько да ходила». Муз. 3134, арк. 131 зв.—132. Вар.: Муз. 2929; Q.XIV. 141; Увар. 689 та ін. В основному варіанті є ремарка «Утешные позволения». Окремі частини цього тексту, наприклад, початкові рядки, зустрічаються в дещо зміненому вигляді в народних піснях. Так, у збірнику Чубинського вміщено пісню:

По саду ходила, рученьки ломила
Та нема, и не буде, кого я любила...

(Чубинський, т. I, № 470). Див. також Соболевський, № 351, 352.

«Щирим сердцем і любилем, і до тебе приходилем». Твер. 152, арк. 81 зв.—82. Вар.: Муз. 3134; БАН 16.6.29; Син. 316; Тит. 4487; Тит. 115; «Куранты»; БАН 25.7.14. Опубл.: зб. Левицьких (ЗНТШ, т. 91, с. 117). В зб. Муз. 3134 пісня відкривається заголовком «Расставание». Належить до найпопулярніших в Росії українських кантів — тільки у першій половині 18 ст. було відомо 10 його варіантів. На думку В. Перетца, найкраще зберігся текст канта в зб. БАН 16.6.29 (зб. Дзюбаревича). В. Перетц вважає автором канта самого Захарія Дзюбаревича — козака гадяцького полку, який брав участь у Дербентському поході 1722 р. О. Позднесєв заперечує це припущення на підставі помилок у розмірі вірша і римах, нерозуміння переписувачем значення ряду польських слів («же знаючи» замість «жегнаючи», «возлюбенче» замість «облюбенце»), змін строфіки. Він вважає, що пісня була створена на Україні в середовищі, яке зазнавало російсько-польського впливу (такою, власне, була козацька верхівка) на початку 18 ст. В українському зб. Левицьких вміщено пісню «Тяжка річ любити і до тебе ходити» (з акростихом «Твой [а]»), яка є текстовим варіантом цього канта (див. В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 91, с. 117). Для порівняння подаємо музику із зб. «Куранты», яка значно відрізняється від основної (див. додаток № 9). Варіанти музики цього канта знаходимо в пісні «Буря море раздымает», а також псалмі В. Титова «Вси земние воспевайте».

II. ЖАРТІВЛИВІ КАНТИ

«Було в литвинки чотири дочки». Q.XIV. 150, арк. 102 зв.—103. Вар.: Син. 316; Тит. 4487. Опубл.: зб. Левицьких (В. Гнатюк); Чулков, ч. IV, № 161; Головацький, т. II, № 16, т. III, № 1; Соболевський, т. 7, № 479. За темою подібний до канту «Породила чечіточка семеро діток». Цікаве спостереження О. Позднесєва: в українських варіантах пісні перші три професії (пекарничка, чеботарничка та книжника) протиставлялися за прибутковістю четвертій — музиці. В російських варіантах на останнє місце відсувається професія книжника. В зб. Я. Головацького вміщено дві галицькі пісні подібного змісту: «Мала бабонька чотири доньки» (з дещо іншим набором професій — «хлебовчик», «медовчик», «рыбовчик» і «дударчик») та «Мала стара бабусенька чотири донечки» (Я. Головацький, т. II, № 16 і т. III, додаток № 1). Цікавий варіант цієї пісні із зб. Левицьких, записаний латиницею («Мяла бабусейка чотыры дивойки»). Подібний сюжет, але в іншій трактовці, знайдено в опублікованих М. Возняком текстах XVII—XVIII ст. ст. (ЗНТШ, т. 109, с. 33—34): «Була вдовонька убога, мала ж она пять дочок...» (першую оддала до турок за сім курок, другу — в козаки за два раки і т. д.). Близькі за темою тексти знайдено нами і в сучасних фольклорних збірниках. Для порівняння наводимо текст із зб. Син. 316, в якому яскраво проявляються ознаки його українського походження (див. додаток № 10).

«Був у мене один від, а у того вола один ріг». Текст: ЦДАДА 994 (кін. 17 ст.); музика: Твер. 152. Вар.: Твер. 157. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 140. Нами поєднано музику і текст пісні, взяті з різних збірників. Це пояснюється тим, що ранній текст ЦДАДА 994 не має музики, а в зб. Твер. 152 текст дуже русифікований (до спотворення багатьох слів оригіналу через нерозуміння їх значення) і місцями зіпсований. Цікаво порівняти цей текст із варіантом пісні, вміщеним в зб. Чулкова, який має інший початок:

Ой за вьяром дудка лежит
Дань дара, дань дара,
А я ту дудку вкрал,
Любил дівку, бабу взял.
Был же у мене один вол... і т. д.

і кінець: зять питає у попа, що робити з тещею і своячкою «чи ... в шбю втынати, чи на волю пускати?» Піп присуджує: «Тещеньку рубати, а свойственку держати».

«Веліла мні мати зелен ячмінь жати». Муз. 3134, арк. 112 зв.—113 (ремарка «Охота дурная»). Вар.: Твер. 152; Масл. XXXIII. 49; Муз. 3973, О. XIV. 11; Муз. 2583; зб. Абрамова (ф. 218, № 899) та інш. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 191; Трутовський, ч. IV, № 14; Головацький, т. II, № 170.

Один з популярних кантів 18 ст. (тільки від першої половини сторіччя дійшло близько 20 варіантів), належить до групи пісень еротичного змісту. Український за походженням кант протягом XVIII ст. зазнає значної русифікації («доненько» перетворюється в «Душенька» і т. д.). Пізніше він переходить в народну творчість України і Росії (в XIX—XX ст. ст. в Росії були записані пісні «Посылает Ваню мать яровое в поле жать», «Как пошла наша Параня», на Україні — «Ой посидала мене мати», «Казала мені мати», які є аналогами даного канта). Порівняння тексту канта і народних пісень із сучасних зібрань фольклору (див. «Жартівливі пісні») показало, що він майже не змінився, мелодії ж пісень не схожі з кантовою. Варіант в зб. Трутовського (ч. IV, № 14) використовує наспів пісні «Косарі». В додатках (№ 11) пропонуємо музику із зб. Твер. 152, яка значно відрізняється від основного варіанту. Текст подається скорочено.

«Да орав мужик при дорозі». Музика: Q. XIV. 150, арк. 97 (1780-ті рр.). Текст: Муз. 2137, арк. 30—31 зв. (1740-ві рр.). Вар.: Увар. 689; Муз. 2583; Твер. 823 та інш. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 152; Чубинський, ч. II, № 226; зб. Левицьких (В. Гнатюк); зб. С. Вагановського (М. Возняк). Знову поєднано музику і текст із різних збірників з огляду на значну русифікацію тексту в зб. Q. XIV. 150 і відсутність музики в більш давньому зб. Муз. 2137.

Найпопулярніший кант 18 ст. з цієї групи. Особливо поширився у другій половині сторіччя — відомий у 23 варіантах. Виходячи з того, що в найдавнішому варіанті тексту вжито слово «семинария», О. Позднеев робить висновок про створення пісні після 1730-х років. Він також зазначає про наближення цієї пісні до балад (якщо не зважати на її жартівливий тон). Варіанти пісні вміщено в українських збірниках Левицьких і С. Вагановського. В останньому є незначне відхилення: дівчина заблукала в школу і всю ніч «з дяком жартовала» (див. ЗНТШ, т. 133, с. 164—165). Г. Нудьга

вважає, що на основі ритмічної подібності тут поєднано дві пісні: «Да орет мужик» і «Ой на воді ноги мила» (Г. Нудьга, т. I, с. 305). Цей кант потрапляє і в збірники народних пісень: Чулкова (ім'я дівчини замінено з Катерини на Ненілу), Чубинського та ін. Характерно, що в народних піснях еротика стримана, а в канті — підкреслена.

«Да під вишнею, під черешнею». «Куранты», арк. 11 зв. Вар.: Муз. 2583; Тит. 4487; Твер. 152; Муз. 3973; Q. XIV. 127. Жартівлива пісня з виразною соціальною спрямованістю, виникла в 17 ст. (перший запис її здійснено Квашиїним-Самариним). Г. Нудьга пише про те, що «в 17 сторіччі київські бурсаки вперше записали її з музикою для вертепної драми» (Г. Нудьга, т. I, с. 179). Вона стала відомою як перший номер із другої частини вертепного спектаклю. Існуючи в різних «редакціях» — в рукописних і друкованих збірниках, театральних п'єсах — цей кант напрочуд добре зберіг не лише текст, а й музику, хоч і перейшов в жанрову групу жартівливо-сатиричних народних пісень. В додатку (№ 12а) подано продовження тексту канта, якого немає в основному варіанті. Музичний варіант зб. «Куранты» помітно відрізняється від музики канта, опублікованої О. Шреєр-Ткаченко в «Історії української музики», т. I, с. 99—100 (див. додаток № 126).

Цікаво простежити шлях, пройдений музикою канта в XVIII—XIX ст. ст. за друкованими збірниками того часу. Коли на початку фіксується давній варіант з характерною ладовою мінливістю (пісня з видання А. Коципинського, 1862 р. в зб. «Жартівливі пісні», с. 495), то в гармонізації Прача ця мінливість зникає (Прач, № 138). У зб. Рубця, 1880 р. (№ 60) в ролі мелодії пісні подано басовий голос канта (див. додаток № 126). У зб. Єдлички, 1885 р. (№ 14) уже вміщено мелодію, яка не втратила популярності і до наших днів. Вона увійшла і до опери М. Лисенка «Наталка-Полтавка». Кант «Да під вишнею...» зазнає численних наслідувань на російському ґрунті. Так, у зб. Муз. 2583 після цього канта вміщено його наслідування «Ай просилася молода у свого старика». У пісні «Как под грушиной, под черемшиной сидит старый с молодою, как с ягодою» із збірника Соболевського (Соболевський, т. 2, № 432) старий пропонує молодій купити «шубку», «бархатную юбку», «городок», «дворок» і «зелений садок» замість хатки, сіножатки і т. д., як в українському варіанті.

«Два каплуна-хоробруна жито молотили». Тит. 4070, арк. 59

зв. (1770-ті роки). Вар.: Муз. 2473 (Лив.). Опубл.: Головацький, т. III, № 3. Текст цього канта включається до групи пісень, в яких дійовими особами виступають птахи, звірі і т. д. («Щиголь», «Сидить сова», «Приказал боровик» та ін.). Галицький вар. тексту канта вміщено в зб. Головацького в розділі пісень-небувальщин:

Два когуты жито молотили,
Два каплуны до млына носили...

(Головацький, т. III, додаток № 3).

«Наші конопельки в зимі зелененькі». Муз. 3134, арк. 102 зв. (ремарка «дурная»). Вар.: «Куранты», Тит. 4070; Масл. XXXIII. 49. Кант фривольного змісту, де ряд слів зашифровано в назвах нот. У Чубинського знаходимо текет з подібним початком:

Полю я конопельки дрібні, зелененькі,
Чи так всім людям, як мені, молоденькій?..

В. Перетц в роботі «Малорусские вирши и песни в записях 16—18 вв» говорить про зб. Q. XIV. 127 кінця 18 ст., в якому під № 115 вміщено пісню «Ах бѣда ж на меня не сосед блиски...», початкові слова якої повністю, збігаються із третім рядком канта «Наші конопельки». На жаль, це єдиний текстовий збіг двох пісень, однак продовження вар. «Ах бѣда ж на меня...» може якоюсь мірою стати ключем до розшифрування тексту канта:

Ах бѣда ж на меня не сосед блиски,
Хорошею жонку маєт, перелаз ниски.
Ох под вишнею, под черешнею
Сидит старий з молодою як із ягодою... і т. д.

Таким чином ми змогли розшифрувати 4 початкові рядки тексту, з'ясувавши загальну тему канта, в основі якого — зваблювання молодої жінки старого сусіда.

«Під дубом, під дубом, під дубиною». «Куранты», № 14. Вар.: Q. XIV. 150; Тит. 4285. Жартівлива пісня, можливо, польського походження. Дослідник російських кантів В. Копилова говорить про близькість її наспіву і тексту українським жартівливим пісням. Справді, текст український, але в обох його, наявних у нас, варіантах дуже відчутний польський вплив (музика і текст вар. Q. XIV. 150 вміщено в додатках № 13а і 13б).

«Пішла кума горевать, да на ниву зажинать». Барс. 2436, № 84. Вар.: Тит. 4070. Про українське походження цього канта говорить В. Перетц. Зважаючи на те, що лінія баса (а частково і середнього

голосу) містить багато неточностей, помилок, можна гадати, що вона була дописана, пристосована до уже готової мелодії (остання взагалі важка для гармонізації на три голоси).

«Породила чечіточка семеро діток». Текст: ЦДАДА 1019. Музика: Твер. 157. Вар.: Твер. 823; Тит. 4070; Барс. 2431; ТЛДП. Q. XXXII. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 188; Головацький, т. III, № 16; Соболевський, т. I, № 186. Один з найвідоміших жартівливих кантів — пародія на польське шляхетське весілля, пишне, з іменитими гостями. За темою подібний до канту «Було в литвинки чотири дочки». Не викликає сумніву польське походження канту (польські імена гостей, назви міст, звідки вони приїхали). Поступово відбувається русифікація тексту — Краків змінюється Києвом, з'являються пани Тверський і Трубецький. О. Позднесєв відносить текст до 17 ст., зважаючи на ту обставину, що гості прибувають на весілля «во булатных сайдаках». Цікаві деталі вносить у текст вар. із зб. Чулкова — на весіллі «взывали, воспѣвали альтисты, басисты, тенористы, дишкантисты в сопели, в свирели, со бандором». Розширена тут і географія гостей — Київ, Краків, Полтава, Лубни (Чулков, ч. IV, № 188). Кілька варіантів пісні вміщено у зб. Соболевського: серед них виділяється текст «Было у чечоточки девять сыновей, единая дочь», який є версією знаменитої балади про сестру, що потрапила до братів-розбійників (Соболевський, т. I, № 186).

Знову ми з'єднали текст і музику з різних збірників через незадовільний стан рукопису зб. Твер. 157, що ускладнює прочитання музичного тексту. Зб. ЦДАДА 1019 — тільки текстовий.

«Сидить сова на печі, крилечками трепучи». Муз. 2929, арк. 194 зв.—195. Вар.: Q. XIV. 150; Тит. 4487; Муз. 2473 (Лив.). Опубл.: Чулков, ч. III, № 166; Чубинський, ч. 2, № 95; Головацький, т. III, № 15. Варіант музики із зб. Q. XIV. 150 вміщено в додаток № 14.

«Стукнуло, грякнуло в лісі, комар із дуба звалився». Тит. 4272, арк. 18 зв. (70-ті роки XVIII ст.). Вар.: «Куранты»; O. XIV. 11; Q. XIV. 128; Твер. 156; Твер. 157 та ін. Опубл.: Чулков, Головацький, Чубинський, Соболевський. Одна з найпопулярніших жартівливих пісень XVIII ст. Пісня-пародія про смерть комара (в російському варіанті є аналогічна пісня про муху). В. Перетц відзначає вплив на неї пародії, народної пісні і польської кантички. Усі дослідники вказують на літературне походження пісні, хоч численні її варіанти вміщено в різних збірниках народних пісень.

Детальний аналіз тексту «Стукнуло, грякнуло в лісі...» здійснено І. Франком (див. «Студії...», ЗНТШ, т. 95, с. 30—53). Він відзначає, що пісня про комара відома не тільки в українському, але і в російському, білоруському, чеському фольклорі. Щодо українських варіантів Франко пише: «Гумористична пісня про комаря, що впав із дуба, розбив собі голову, вмер і був з парадом похований, розповсюджена скрізь по Україні і в Галичині» («Студії...», ЗНТШ, т. 95, с. 30). Галицький варіант цієї пісні було вміщено Я. Головацьким у розділі небувальщин («Ой гримнуло в буйном лісі: комар з дуба повалився...», т. II, № 2). Крім того, його збірник подає ще один варіант, записаний у Пряшеві А. Духовичем («Гукнуло, пукнуло в лісі», т. II, № 5).

Слід сказати, що в текстових варіантах пісні вказано різні причини смерті комара: результат невдалого одруження на мусі, смерть молодої жінки-мухи і т. д. (приклад останнього — вар. із зб. Чубинського «Ой що ж то за шум учинився», ч. V, № 207). Що ж до рукописних пісенників, то слід окремо виділити український варіант із зб. Ягольницького (Грушевський, ЗНТШ, тт. 15, 17), (див. додаток № 15а). Пісня відкривається ремаркою латинськими літерами: «Psalma swiatowa o weselacy m sie plastwie» («Псальма святова о весельонцым се птастве»). Уже з цього найдавнішого українського варіанту стає зрозумілим, що образ комара в тексті символізує вільне українське козацтво (див. останні рядки тексту). Ця символіка є майже в усіх варіантах. Поступова русифікація канта призводить до того, що в зб. Чулкова (ч. IV, № 116) його останні рядки набувають нового відтінку:

Тут де лежить комарище,
Славный Донской козачище...

В зб. «Куранты» цікава кінцівка пісні, явно створена пізніше від основного тексту:

Егда весна наставати, комар станет вставати,
Из людей кров испивати, чрево свое насыщати.
Егда комар упиется, от человек убиется,
Слава вся его минется и нигдѣ не помянется.

В додатку (№ 15б) вміщено варіант музики із зб. «Куранты», контрастний до основного.

«Чи то не диво, як та молодиця». Твер. 152, арк. 86 зв. Інших варіантів канта не знайдено.

Жартівлива пісня з елементами еротики. Українською її на-

зивають В. Перетц і М. Сперанський. В роботі «Малороссийские вирши...» В. Перетц, кажучи про зб. О. XVII. 11, згадує пісню, яка критикує православне духовенство. Вона починалася словами:

Серед поля широкого Церковка стояла,
Там попадьє до Церкви люди звабляла [zwablala]
Пришли люди до Церкви, Богу се молити,
А поп пошед до корчми горилочку пити...

Далі Перетц висловлює припущення, що пісню було складено на основі конкретного життєвого випадку. Як доказ він наводить лист пана С. Зенковича митрополиту Петру Могилі, в якому розповідається про безчинства сільських священників. Просте порівняння показує, що поданий вище текст — варіант канта «То ли не диво...», але в ньому на відміну від канта, відсутні еротичні натяки.

«Щиголь тугу має, породу збирає». Муз. 3134, арк. 108. (Ремарка «Подобие свадьбы»). Вар.: Барс. 2436; Син. 926; Муз. 2473 (Лив.); Масл. XXXIII. 49 та ін. Опубл.: Ливанова, Чубинський, Головацький. Один з популярніших жартівливих кантів. Дійові особи цієї пісні — птахи. Такий алегоричний прийом був дуже характерним для кантів. Досить згадати такі з них, як «З давних часів женилося птаство» (про весілля орла), «Журавель», «Ой учинив Воробюх», «Два каплуна» та ін. Текст «Щиголя», за словами Т. Ливанової, яскраво виявляє польсько-українське походження (вона вказує на вирази «тугу має», «пенкная птица», слова «гобза», «костел» та ін.). На наш погляд, точніше було б говорити про українське походження тексту. Загалом образний зміст віршів близький до народних жартівливих пісень.

Характерно, що музика «Щиголя» була дуже популярною — як в цілому, так і його початкова поспівка, так звана «поспівка Щиголя» (Т. Ливанова), яка входить до багатьох світських і духовних кантів того часу («Да придет всему миру радость», «Божие ныне рождество», «Ах невозможно сердцу», «Весна катит», «Приказал боровик» і т. д.). Музика «Щиголя» зустрічається з текстами «Сизий голубочку», «Шедшие три цари» та ін.

Цей кант також має аналоги в народнопісенній творчості України і Росії. Варіант, записаний в Ушицькому повіті, вміщено в зб. Чубинського (ч. II, № 66):

Ой сів собі щиглик та й думає,
Загадався — женитися має...

Два галицьких варіанти пропонує Головацький в розділі небиличних пісень:

а) А щиглик думає, громаду збирає,

Сам не має мешкання, женити ся має (т. II, № 4).

(На весіллі всі гості випилися і «синиця безумна щигла покинула». Щиголь шукає синицю — зовсім засмутився).

б) Зафрасовався щеголь, мыслячи думає,

Же не хоче сам сидіти, женитися має...

(т. III, додаток № 2).

В сучасних збірниках народних пісень також трапляються варіанти «Щиголя»: на Україні — «Щиглик оженився», «Що щиголь гадає», в Білорусії — «Щыглік невялікі громаду збирає», «Щыглік маленькі ўсе думу думає». Відомий також варіант «Щиголя» з бандурним супроводом із репертуару кобзаря О. Вересая (опубл. В. Гуцал).

III. КАНТИ СОЦІАЛЬНІ, МОРАЛІСТИЧНІ ТА ІНШІ

«Била панна мнишка во кляштору». «Куранты», арк. 24. Вар.: Муз. 2929. Кант польського походження. В зб. Левицьких (Гнатюк, ЗНТШ, т. 91) вміщено пісню про Марисю («Гей, Марысю, Марысейку, Бога ся не боиш...»), в якій йдеться про тих, хто ходить до Марисі через вікно. Серед них: бернардинець і домініканець, капуцин, базиліанин, чернець і бакаляр зі студентами. Можна також згадати пісню «Ой погнала дівчинонька овечушки в поле» — історію про зведення дівчини молодим священиком. На наш погляд, ці пісні за темою близькі до канта «Била панна мнишка».

«Два брати милі сіно косили». Муз. 2929, арк. 151. Вар.: Тит. 4070; Вахром. 555; Щук. 554 та інш. Опубл.: Головацький.

О. Позднесев відносить цей кант до групи пісень, в яких з'являються образи соціального характеру. В зб. Головацького (т. II № 12) серед пісень, зібраних в Стрийському повіті І. Грушевичем, вміщено пісню:

«Пошли два братья на поле косити,
Заставили дівку Анну сніданьє носити...»

В основному варіанті кожен рядок тексту перемежовується двома вигуками: «Да там при долині», потім — «Да там при зеленій», що виконують роль розосередженого приспіву.

«Журавель». Твер. 152, арк. 70—72. Вар. Масл. 210. У зб. Твер. 152 подано тільки одну строфу тексту, тому продовження наводимо за повнішим варіантом із угро-руського пісенника поч. XVIII ст. (з б-ки Московського державного університету, опубл. В. Перетцем в роботі «Исследов. и матер. по истории старин. укр. лит. XVI—XVIII вв.» — М.— Л., 1962, арк. 41—42).

«Ох жалю несносний, де златії літа». Q. XIV. 141, арк. 23 зв.— 24 зв. (1740-ві роки). Інших варіантів не знайдено.

«Сам я не знаю, як на світі жити». Муз. 1743, арк. 142 зв. (поч. 1680-х рр.). Вар.: Муз. 1938; Твер. 152; Тит. 4487; Лебедєв 824; Q. XIV. 25; Q. XIV. 97; Q. XIV. 141.

Псалма про страшний суд. В. Перетц пише про її переклад з польської (хоч польський оригінал нами не знайдено). О. Позднесев також називає її перекладною покайною піснею. Вона зустрічається в зб. Ягольницького (Сам я не знаю, як на світі жити):

Бувши тїлу на землі Богу не служити...

і в зб. Дом. Рудницького (про нього також згадує Перетц).

Мабуть, близька до цієї псалми «угорська» пісня із зб. Я. Головацького, вміщена в розділі думок народних: «Горе ж мені, горе бідному на світі, сам не знаю не вѣдаю, як на світі жити...» (Головацький, т. II, № 71).

Для порівняння пропонуємо вар. музики за зб. Твер. 152, текст якого подано від лиця жінки «Сама я не знаю, як на світі жити» (додаток № 16).

«Гой, гой, сядьмо в коло». «Куранты», арк. 2 зв. Вар.: зб. Абрамова, ф. 218, № 899. О. Позднесев назвав її «польською народною» піснею. Текст в «Курантах» дозволив спочатку віднести цю пісню до числа застольних. Однак повніший його варіант було знайдено нами у двох публікаціях: у Хоценському пісеннику Левицьких (В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 91, с. 98) і в зб. 6-ки Петрушевича (М. Возняк, Архів, IX, с. 57). Над піснею в обох випадках були ремарки: в зб. Левицьких — «Пїснь рождеству Христову», в зб. 6-ки Петрушевича — «Псалом утїшний на рождество». І справді, за текстом вона виявилась різдвяною псалмою. Порівняймо лише початкові рядки основного тексту із зб. Левицьких:

Гой, гой! Сядьмо в коло, а весело
Заспїваймо, викрикаймо
Бога народження
В яслах положення...

У вар. із зб. «Куранты» відбулося повне «вивітрювання» з тексту духовного початку. Залишилися лише рядки про бурсаків, які відзначають це свято.

ОДНОГОЛОСНІ ПІСНІ (КАНТИ)

«Вийшла дівчина до Дніпра по воду». *Твер. 152, арк. 74. Вар.: Увар. 689.*

Пісня відома в записах 17 ст. (архів Квашніна-Самаріна).

«Ой біда, біда мні, чайці-небозі». *Син. 316, арк. 3 зв. Вар.: Тит. 4487. Опубл.: Головацький (т. II, № 6).*

Багато дослідників вважає, що пісня «про чайку» в алегоричній формі оповідає про зруйнування Запорізької Січі, але В. Перетц в «Новых данных...» пише, що текст пісні дуже давній і наявність його в зб. кінця 17 — початку 18 ст. говорить про те, що приурочення пісні про чайку до зруйнування Січі відбулося пізніше. М. Возняк, публікуючи її варіант із зб. Шелестинського (1760 р.), вважає, що, безперечно, пісню написано з приводу якоїсь «катастрофи» України («катастрофа» чайки). Пісня приписується гетьману Мазепі. Існують інші версії авторства (П. Калнишевський, або Б. Хмельницький).

Пісня про чайку була популярна в репертуарі лірників, увійшла в друковані збірники пісень, а також у сучасні видання пісенного фольклору.

«Ой сам я не знаю, чому мні нудненько». *Син. 316, арк. 8 зв.— 9. Про варіанти пісні («Гей, сам же я не знаю, що так минь нудно...») пишуть М. Возняк (Архів, IX, с. 103), В. Перетц в «Новых данных...» (с. 6—7) і Ю. Яворський («Два замечательных карпаторусских песенника», с. 53—54). В збірнику Чулкова вміщено близький за змістом текст «Сам я не знаю, що чинити маю...» (ч. IV, № 176).*

«Од нещасной долі головоюка в мене болить». *Син. 316, арк. 14 зв.— 15.*

«Ходить кума льодом, а кум огородом». *Син. 316, арк. 9 зв.— 10. Цікавий текст, який поєднує кілька пісень. Рядки 3—6 взяті з пісні «Дівчиночко красна...» із Хоценського пісенника Левицьких (Гнатюк, ЗНТШ, т. 91), далі — текст поширеної в давніх українських збірниках пісні «Ой текут р'чеченьки с крыниц до озера...» (зб. Кондрацького, кін. 17 ст.; зб. Вагановського — Возняк, ЗНТШ, тт. 146, 133). В додатку подаємо текст пісні «Дівчиночко*

красна...», яка, в свою чергу, містить рядки кількох пісень: «Ходить кума льодом» та «А у полі річка» (див. додаток № 17). Музика являє собою вар. пісні «Ой сам я не знаю» (див. відповідні коментарі).

IV. АВТОРСЬКІ КАНТИ І ПСАЛЬМИ

Димитрій Туптало (1651—1709)

Димитрій Туптало (Дим. Ростовський) — видатний церковний діяч, проповідник, духовний письменник — народився в 1651 р. у містечку Макарові під Києвом, у родині козака Сави Туптала. Після перебування у Києво-Братському, а також Кирилівському монастирях, Дим. Туптало — проповідник у Чернігові, потім ігумен монастиря в Батурині — гетьманській резиденції. У 1677—78 роках мандрував, жив у Литві — Вільні, Слуцьку. 1679 р. повернувся на Україну, в Батурин. Наприкінці 1683 р. Туптало оселився у Києво-Печерській лаврі, де розпочав працю всього свого життя — славнозвісний «Четї-Мінеї». Згодом Туптало був ігуменом інших монастирів.

1702 р. Дим. Туптало приїздить до Москви. Петро I призначає його митрополитом Ростовським і Ярославським. Усе подальше життя письменника пов'язане з Ростовом. Він докладав величезних зусиль, щоб підняти освітній рівень населення. Зокрема, Туптало відкрив школу з викладанням грецької й латинської мов, сам вивчав із найздібнішими учнями.

1707 року, після 23 літ роботи, було закінчено «Четї-Мінеї», а 1709 року їх автор помер у Ростові.

Перу Дим. Туптала належить низка історичних і богословних праць, кілька десятків псалмів. Дослідники І. Шляпкін, В. Аскоченський, А. Ізраїлев, О. Позднесєв та ін. називають понад 10 духовних кантів, що приписуються Дим. Ростовському. В ДПБ зберігається рукопис № 2540 із зібрання А. Титова. В описі сказано, що це «псалм св. Димитрія «Иисусе мой прелюбезный». Насправді виявилось, що рукопис містить десять псалмів, більшість з яких різні дослідники приписують Дим. Тупталу. На арк. 1 даного рукопису є такий напис: «Сіи псалми сочинилися трудами новоявленного святителя Димитрія митрополита Ростовского чудотворца». Аналіз музики й текстів дозволяє припустити, що автор усіх псалмів збірника — Дим. Туптало. Таким чином, до числа його не відомих ра-

ніше музично-поетичних творів ми відносимо такі псалми: «Господи мій, ярость твою», «Зрящи сина», «Нас діля расп'ятого Марія видящи», «О возлюбленний сине», «О душе каждая вірна».

Відомо, що увечері 27 жовтня 1709 р., напередодні смерті, «святитель звелів покликати півчих. Св. Димитрій грівся біля печі і слухав спів своїх кантів «Иисусе мой прелюбезный», «Надежду мою», «Ты мой бог Иисусе»⁶. По закінченні співу Димитрій відпустив усіх, окрім свого улюбленого півчого й помічника Сави Яковлева, якому почав розповідати про свої юнацькі літа. Вранці 28 жовтня Дим. Туптала знайшли мертвим. Помер він, стоячи на колінах, під час молитви.

До лику святих Синод причислив Дим. Ростовського 1757 року. На срібній раці, в якій поховали його мощі, було вирізано напис, складений з цієї нагоди М. Ломоносовим. Він закінчувався таким віршем:

О вы! Что Божество в пределах чтите тесных,
Подобие его мня быть в частях телесных!
Вперите в мысль, чему Святитель сей учил,
Что ныне вам гласит от лика горних сил:
«На милость Вышняго, на истину склонитесь,
И к матери своей Вы церкви примиритесь»⁷.

У зв'язку з вищесказаним стає зрозумілим, що запис у рукопису ДБЛ № 2540 зроблено після 1757 р., оскільки у ньому йдеться про «новоявленого» святителя. І справді, аналіз паперу дозволив датувати збірник часом після 1756 року (філігрань ЯМАЗ — Ярославська мануфактура Олексія (Алексея) Затрапезного — з гербом Ярославської губернії).

«Взираи з приліжанієм, тлінний чоловіче». *Твер. 152, арк. 31 зв.— 32. Вар.: ЦДАДА 1012, 1020; Твер. 156, 823, 186; Лен. конс. 19, 21; Син 843, 840 та ін.*

У різних збірниках при псалмі є ремарки: «Стих о смертной памяти (о суети міра)», «Стих духовного умиления» і т. д. В. Перетц вважає, що це надгробний вірш Димитрію Тупталу, написаний Стефаном Яворським. Сучасна дослідниця В. Копилова також вислов-

лює думку про те, що цей текст належить Стефану Яворському і близький за змістом його епітафії Димитрію Тупталу. Ми дотримуємося погляду В. Аскоченського, що ця псалма була написана самим Димитрієм Тупталом, а по його смерті з'явилася епітафія, витримана в тому ж віршовому розмірі. У зб. ЦДАДА 1020 після закінчення основного тексту псалми йде продовження (написане пізніше), в якому розповідається про поховання святителя. Можливо, це і є текст епітафії, написаної Стефаном Яворським (див. додаток № 18). Духовний кант повчального характеру про швидкоплинність людського життя. Дослідники відзначають близькість його наспіву до польських духовних пісень. Він зберігся до кінця 19 ст. завдяки великій популярності серед старообрядців.

«Воплю к Богу в біді мойй, да мя он услышитъ». *Лен. конс. 21, арк. 39 зв.—40 (до 1756 р.). Вар.: Твер. 152, 186; Муз. 1743, 2469; Вахром. 560; Син. 456; ЦДАДА 1020, Q. XIV. 25.*

Покаянна псалма Димитрія Туптала (написана до 1680 р.). Її образна сфера близька до псалмів Давида.

«Господи мій, ярость Твою не покажи надо мною». *Тит. 2540, № 2 (до 1756 р.). Вар.: Лен. конс. 21, 19; Муз. 2473 (Лив.).* Покаянна псалма, часткова переробка псалма № 37 (початок і кінець його). Т. Ливанова відзначає велику популярність цієї віршової переробки на відміну від аналогічного тексту Симеона Полоцького, який не набув такого поширення.

«Доброго воя цареві ізбранна». *Лен. конс. 21, арк. 76 зв.— 77 (до 1756 р.). Вар.: Муз. 2929.*

В зб. Муз. 2929 цій пісні відповідає напис: «Димитрия Саввича, архимандрита Новгородского», тобто написана вона на початку 1700-х років. В основному варіанті акростих: «Димитрий Савич архимандрит Новгородский» (в зб. подано скорочений варіант тексту). Псалма присвячена великомученику Дмитрію Селунському.

«Зрящи сина, поносной смерті сужденна». *Тит. 2540, № 7 (до 1756 р.). Вар.: Твер. 152.*

«Имам аз своего Исуса моего». *Тит. 2540, № 3 (до 1756 р.). Вар.: Тит. 2038, 2720, 1109; Вахр. 560; Лен. конс. 19; Q. XIV, 141, 25.* Рання псалма Димитрія Туптала. В. Перетц, О. Позднесев вважають її перекладом з польської (прототип XVII ст.— «А мам ци я свего Езуса милего», зб. Q. XIV. 4; Погодин, 41. Всього відомо 11 варіантів цієї псалми, датованих 17 сторіччям). В найдавнішому російсь-

⁶ Шляпкин И. Св. Димитрий Ростовский и его время.— СПб., 1891.— с. 456.

⁷ Словарь исторический о бывших в России писателях духовного чина.— СПб., 1877.— т. I.— с. 137.

кому варіанті при ній є ремарка: «Просим Ісуса сладчайшого щоб во младости добрѣ жити и до старости дойти и во монашество приидти и добрѣ ему угодити». Перекладом з польської мови можна вважати лише першу половину пісні, друга з польським текстом не збігається: тут проводиться думка про чернецтво, про спасіння після смерті, а в польському варіанті йдеться про серце, яке не витримає без любові Бога (перше, очевидно, було ближче до запитів православної людини). В перекладі також збільшено загальну кількість строф, тобто Димитрій Туптало вводить власні доповнення до тексту. Отже, цю псалму можна вважати самостійним твором Димитрія Туптала.

Музика являє собою варіант наспіву псалми «Радуйся, царице» і світського канта «Рвала Кася вішне».

«Ісусе мій прелюбезний, серцю сладосте». ЦДАДА 1020, № 11 (друга чверть 18 ст.). Вар.: Тит. 3351, 2886, 2720, 2540, 2038; Твер. 186, 156; Муз. 1743, 3134, 2469; ЦДАДА 1012; Вахром. 564; О. XIV. 27.

Біограф Димитрія Туптала І. Шляпкін пише, що до «малоросійського» періоду життя письменника належить відома «песнь молитвенная и умиленная или псалма Ісусу прелюбезному». В українських Богогласниках вона має напис: «Пісня зітхання до Ісуса Христа». Т. Ливанова пише, що початок тексту подібний до акафисту Ісусу сладчайшому, третій рядок — до Псалтиря. Цей кант відомий у величезній кількості варіантів.

«Мати милосерда, ти єси ограда». Лен. конс. 21, арк. 125 зв.—126 (до 1756 р.). Вар.: Тит. 1109, 2038, 3351; Q. XIV. 125; Q. XIV. 150. Музика дуже популярна у 18 ст. Зустрічається зі світськими текстами «Посмотри в печали», «Летал голубчик», «Ох жаль же мні себе» та інш.

«Надежду мою в Бозі полагаю». Тит. 2540, № 5 (до 1756 р.). Вар.: ЦДАДА 1020; Син. 456; Лен. конс. 19, 21.

«Нас діля расп'ятого Марія видящи». Тит. 2540, № 10 (до 1756 р.). Вар.: Твер. 152; Лен. конс. 19; Q. XIV. 141; БАН. 16.6.33, 16.6.29. Плач Богородиці — псалма, яка користувалася широкою популярністю; як зазначає В. Перетц, відомо кілька таких плачів (перекладених з латинської і східнослов'янських мов). В зб. БАН 16.6.29 перед нею є ремарка: «Псалма стражем Христовым», а в Почаєвському Богогласнику (1790 р.) — «Пісня на состраданне Богородиці». Наводимо варіант першого рядка із зб. Q. XIV. 141 і

БАН 16.6.33, який точніше розкриває її значення: «Нас ради расп'ятого Марія видящи» (тобто ради нас розп'ятого).

«О возлюблений Сине, что сіе сотворив». Тит. 2540, № 8 (до 1756 р.). Вар.: Твер. 152.

«О горе мні, грішнику сушу». Вахром. 560, арк. 42 зв.—43 (1780-ті роки). Вар.: Син. 456; ЦДАДА 1025; Тит. 1109; Твер. 186; Лен. конс. 19; БАН 16.6.29. Покаянна псалма XVIII ст. О. Позднесєв говорить про неї як про найпопулярнішу псалму Димитрія Туптала (знайдено 40 її варіантів!). Димитрій Туптало використав в ній початок однієї з пісень покаянного канону і притчу про блудного сина. Мова канта являє собою суміш церковнослов'янської з протонародною; в ньому вже здійснюється перехід до нового силаботонічного вірша. Відзначимо, що ця псалма зустрічається в українських збірниках 18 ст.: Калужняцького, Вагановського, Югасевича, причому трактується то як світська, то як духовна пісня (В зб. Дзюбаревича вказано ім'я автора). Псалма також увійшла до Богогласників 1790, 1825, 1850, 1866 рр. (під назвою «Пісня на неділю о блуднім сині»).

«О душе каждая вірна, ко Богу не лицемірна». Лен. конс. 21, арк. 182 зв.—183 (до 1756 р.). Вар.: Тит. 2540; БАН 16.6.29.

«Похвалу принесу сладкому Ісусу». Муз. 1743 (поч. 1680-х рр.). Вар.: Вахр. 560; Син. 926; Тит. 4487, 1109, 3765; Муз. 2496; Лен. конс. 19, 21. Відома покаянна псалма Димитрія Туптала, написана до 1680 року.

«Превзидох міру, о мой вічний Боже». Муз. 3134, арк. 6 зв. (1742 р.). Вар.: Тит. 2540; 2886; Лен. конс. 19, 21; ЦДАДА 1020; Q. XIV. 27; Погодин 1974. Рання покаянна псалма Димитрія Туптала за образною сферою близька до псалмів Давида. Її польський прототип — «Пребрзялем мяре, ах, мой мощны боже» (Погодин 1974).

«Ти єси Ісусе, ти моя радосте». Тит. 2540, № 4 (до 1756 р.). Вар.: Твер. 152, 186; Тит. 2886; ЦДАДА 1012, 1020; Син. 456; Лен. конс. 19. У ряді вказаних варіантів перший рядок звучить інакше: «Ти мой Бог, Ісусе». В зб. з колекції Калужняцького до цієї пісні є ремарка: «П'єснь Сладчайшему Ісусу». Для порівняння подаємо вар. музики із зб. ЦДАДА 1020 (додаток № 19), який відрізняється від основного великою кількістю складових розспівів.

«Христе мій Боже, Ісусе сладчайший». Лен. конс. 21, арк. 214 зв.—215 (до 1756 р.). Вар.: Тит. 2886. Покаянна псалма.

Феофан Прокопович

(1681—1736)

Феофан Прокопович — церковний і громадський діяч, український і російський письменник, учений. Найближчий соратник Петра I, теоретичний обґрунтувач його реформ. Народився у сім'ї київського міщанина, рано залишився сиротою. Виховувався у дядька — професора Київської академії, намісника Братського монастиря Феофана Прокоповича. Отримав усебічну освіту в Києво-Могилянській академії, польській школі та ієзуїтському колегіумі в Римі, де він вивчав римську і грецьку літературу, філософію й богослов'я. Викладав у Київській академії, згодом став її ректором. У 1709 р. зблизився з Петром I, якого привабила промова Феофана з нагоди Полтавської перемоги. З 1716 р. жив у Петербурзі, де брав найактивнішу участь у захисті нововведень Петра I. 1721 року став віце-президентом Синоду. З 1724 р. до кінця життя Феофан — архієпископ Новгородський.

У світогляді Ф. Прокоповича яскраво виявляється особистість людини епохи Барокко, близької до ідей гуманізму й просвітництва. Він бере участь у створенні Академії наук, очолює так звану Вчену дружину, членами якої були Д. Кантемир, В. Татищев та ін. Ф. Прокопович відомий і як талановитий проповідник, під впливом його ораторської прози народжувалися оди Ломоносова й Сумарокова. Унікальною для свого часу була бібліотека Ф. Прокоповича, що нараховувала 3192 книги (по його смерті передана Новгородській семінарії). Кращою в Росії була відкрита Ф. Прокоповичем на власні кошти школа для бідних і сиріт у Петербурзі.

Прокопович-письменник — одна з найбільших постатей епохи Петра I. У його творчості, позначеній яскравим просвітницьким спрямуванням, відбито дух часу. Розмаїта тематика творів Прокоповича — «Духовний регламент» і «Догматичне богослов'я», «Перше учення отроком», «Історія розбрату між Греками й Римлянами», драма «Володимир Відроджений» і біографія Кирила й Мефодія, історичні твори про Петра I, численні проповіді. І в поезії Прокопович — справжній реформатор. Його «Піітика» — якісно новий щабель у засвоєнні європейського класицизму XVIII ст. Драматичні твори Прокоповича також позначені новизною й актуаль-

ністю. Твори Феофана Прокоповича одразу стали помітним явищем, про що свідчить той факт, що у XVIII ст. значну частину їх було видано.

«В слезах Россия вся погружалась». Копилова, с. 20. Вар.: БАН. 1.2.6. Даний кант взято нами із зб. В. Копилової, тому вміщуємо тут її коментарі: «Петровські канти. Додаток 1. Кант елегійного характеру на смерть Петра I в 1725 р. Найбільш ранній вар. — БАН 1.2.6., «Плач на смерть Петра I» (1765 р.)».

«Коли дождуся весела ведра, весела ведра і днів красних». Тит. 2117, арк. 64 зв. (1780-ті рр.). Вар.: О. XIV. 20; Q. XIV, 127, 128; Твер. 156; Тит. 3618, 1109; Лен. конс. 21; БАН 16. 6. 33.

Елегія, що має підзаголовок «Плачет пастушок в долгом не-настии». За словами В. Перетца, значення елегії виражене інакше: поет сумує в чеканні «красных дней» для представників науки в Росії, яка осиротіла по смерті Петра I. Але надій на щастя мало. З кожним днем зменшується число поборників освіти (овець), а пастирю (Феофану) доводиться тремтіти за свою долю у боротьбі з інтригами відродженої старомосковської партії. П'ятий день — п'ятий рік після смерті царя. Таким чином створення цієї псалми, в якій відбилася пригніченість автора, було політичним актом.

Збереглися численні наслідування цього твору, а саме «Ой коли ж дождусь я веселова время, коли с сердца збуду тяжестное бремя?» із зб. Q. XIV. 127 другої пол. XVIII ст.

«Кто крѣпко на Бога уповая». Муз 2473 (Лив.), № 1 (кін. 1740-х рр.). Вар.: Тит. 2886, 3351, 1109; Твер. 156, 823; ЦДАДА 1020; Син. 456; Q. XIV.125, 141; Вахр. 560; Муз. 2929 та ін. Дуже популярна у 18 ст. псалма, її музика була ще популярнішою, ніж текст, вона поєднувалася з різними текстами як духовного, так і панегіричного та світського змісту. («Петра I дщерь наша мати», «Єдина моя благая радость» та ін.).

«Над могилою Рябою». Твер. 153, арк. 54 зв.—55 (1750-ті рр.). Вар.: Тит. 4487. Пісня, написана Феофаном Прокоповичем під враженням битви з турками на річці Прут під час прутського походу, у який Феофана взяв Петро I. Басу в оригіналі немає. Два верхніх голоси ладово невизначені, багатопланові, тому ми не пропонуємо однозначного вар. басу, щоб не спрощувати мелодико-гармонічних зв'язків двох верхніх голосів.

Епіфаній Славинецький
(?—1675)

Епіфаній Славинецький — видатний вчений, письменник, педагог. По закінченні у 1632 р. Києво-Могилянської колегії продовжив навчання в іноземних академіях. Повернувшись з закордону, постригся в ченці і став викладачем Києво-Могилянської колегії. 1649 р. переїхав до Москви, де провадив наукову й літературну діяльність, займався перекладами, видавничою справою, а також викладанням. У Чудовому монастирі заснував першу в Москві греко-латинську школу і став її ректором.

Епіфаній Славинецький — один з найосвіченіших діячів свого часу. Він знав кілька мов, читав Плутарха, Арістотеля, Бекона, праці з історії Персії, Бельгії, Голландії, Шотландії, Іспанії. Серед творів Славинецького — 150 оригінальних і перекладних творів духовного і світського змісту, книги з географії, історії, педагогіки, медицини, мовознавства — канони, лексикони (греко-слов'яно-латинський та філологічний), близько 60 проповідей, переклади з грецької й латини (зокрема, книг: «Про будову людського тіла» А. Візалія, географії І. Блеу, Біблії).

Є. Славинецький, як і Ф. Прокопович, тип людини епохи Барокко, гуманіста, один з перших вітчизняних учених. Його проповіді свідчили про величезну ерудицію автора, в них цитувалися Плутарх і Геродот, кристалізувалася краса слов'янської мови. По суті, Є. Славинецький — один з найбільших поетів XVII ст. (помер 1675 р.). О. Позднієв перелічує чимало епічних пісень, авторство яких приписує Славинецькому. Дві з них були знайдені з музикою: «Радуйся, радість твою воспіваю» і «Святії святителіє». Вони увійшли до цього збірника.

«Радуйся, радість твою воспіваю». *Лен. конс. 21, арк. 157 зв.—158 (до 1756 р.).* Вар.: Муз. 1743; Син. 456. Текст цієї пісні міститься також в одному з найдавніших українських пісенників — зб. Ягольницького. Музичний склад за стилістикою наближається до панегіричних кантів.

«Святії святителіє, к вам прибігаєм». *Муз. 1743, арк. 133 зв.—134 (поч. 1680-х рр.).* Псалма уславлює святителів Петра і Олексія (можливо, натяк на царевича Петра і його батька — царя Олексія Михайловича, оскільки в останньому рядку тексту Петро і Олексій названі «пастырями российскими»).

Тимофій (Георгій) Щербацький

«Що я кому виноват, за що погибаю». *Вахром. 560, арк. 100 зв.—101 (1780-і рр.).* Вар.: Твер. 156; Увар. 689, 167; Лен. конс. 19, 21; Q. XIV. 98; О. XIV. 11; Муз. 2137, 2583; Барс. 2540; БАН 25.7.14. Один з найпопулярніших українських кантів 18 ст. Тема сирітської долі або життя на чужині була в той час дуже поширеною (назвемо пісні «А хто ж на світ без долі вродився...», «Бѣдна моя головонька, я на світ сиротонька...», «Ах мне тяжко, жаль немалый...», «Бѣда ж минѣ на чужинѣ бѣдной сиротонцѣ» та ін.).

У найдавнішому його варіанті (збічник Дзюбаревича в БАН СРСР) вказано ім'я автора — Тимофій. А в пізньому (кінця XVIII ст.) збірнику ДБЛ № 2661 є запис про те, що цю пісню склав московський митрополит Т. Щербацький. Тимофія Щербацького, українця за походженням, ще хлопчиком узяв Петро I до Петербурга півчим придворної капели. Після втрати голосу він повертається на Україну, де вчиться у Київській духовній академії. Згодом Т. Щербацький — писар, пізніше — ігумен Софійського собору, з 1748 року — митрополит Київський, а з 1757 — Московський.

У нас є інша версія з приводу авторства цього канта. Його автором міг бути Георгій Щербацький (можливо, родич Т. Щербацького, тому і підписався його ім'ям) — чернець Києво-Софійського монастиря, з 1749 по 1751 рік — викладач філософії, пітики, грецької мови в Києво-Могилянській академії. У 1752—1753 роках — префект академії. Від 1753 р. працював у Московській слов'яно-греко-латинській академії. Помер 1754 року. Таким чином, Г. Щербацький теж мешкав у Києві, а останні роки життя провів у Москві — ще одна спільна деталь, яка дає привід сплутати одного Щербацького з іншим. Нарешті, найголовніше: Георгій Щербацький-письменник довго не був відомим в історії літератури. Ми познайомилися з виданою в працях Київської духовної академії (грудень 1777 р.) «Трагикомедией, нарицаемой Фотий учителя пиитики в Киевской Академии Георгия Щербацкого». Між третьою й четвертою діями трагикомедії вміщено кант (це слово винесене в заголовок), що починається словами:

Что лукавым щадят,
Добрым тии вредят
Гнила часть в тѣлѣ
Згноит в цѣлы й т. д.

Це також прислужилося аргументом на користь того, що автором канта «Що я кому виноват», був, найімовірніше, саме Георгій Щербацький. Та, виходячи з того, що ця версія ще потребує пошуку прямих доказів, автор канта «Що я кому виноват» позначений нами як Т. (Г.) Щербацький.

Текст пісні з українських збірників Шелестинського, Гради-левича, Вагановського був опублікований в ЗНТШ (тт. 133, 88). Його варіанти вміщено в зб. Чулкова (ч. IV, № 155), Трутовського (думки, № 20).

В «Московском Вестнике» (за 1809 р., ч. I) ми відшукали невелике оповідання «Вечер в Малороссии», підписане криптоні-

мом «в». (М. Роздянка, 4808). В ньому йдеться про величезне емоційне враження від пісні, яку співала під гітару жінка. Пісня ця називалася «Чи я ж кому виноват». Після кожних двох рядків тексту в ній повторювався приспів «Ай! беда! Ай! беда! Ай! беда немалая!». Автор вважає, що кант «Что я кому виноват» не втратив своєї популярності навіть на початку XIX ст.

В додатках вміщено вар. музики із зб. Лен. конс. 19 (додаток № 20), в якому уже відбулася диференціація кантової фактури, її гомофонізація.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Абрамова сб.* — фонд 278 № 899 (ДБЛ)
2. *БАН* — бібліотека Академії наук СРСР (Ленінград)
3. *Барс.* — зібрання рукописів Барсова (ДИМ)
4. *Вахром.* — зібрання рукописів Вахромєєва (ДИМ)
5. *Возняк, Архів* — Возняк М. Українсько-руський архів//Матеріали до історії української пісні і вірші. Тексти і замітки.— Львів, 1913.— Т. IX.
6. *ДИМ* — Державний історичний музей (Москва)
7. *Головацький* — Головацкий Я. Ф. Народные песни галицкой и угорской Руси.— М., 1878.— Т. Т. I—III.
8. *ДБЛ* — Державна бібліотека СРСР ім. В. І. Леніна (Москва)
9. *ДПБ* — Державна публічна бібліотека ім. М. Є. Салтикова-Щедріна (Ленінград)
10. *Гуцал* — Украинские народные наигрыши//сост. В. Гуцал.— М.: Музыка, 1986
11. *Єдличка* — Едличка А. Собрание малороссийских народных песен.— М., 1885.— ч. 2.
12. *«Жарт. пісні»* — Жартівливі пісні// упор. О. Дей, М. Марченко, А. Гуменюк.— К., 1967
13. *ЗНТШ* — Записки наукового товариства ім. Шевченка
14. *ВВРМС* — Відомості відділу російської мови і словесності Академії наук
15. *ІРЛІ* — Інститут російської літератури (Пушкінський дім), Ленінград
16. *«Куранты»* — зб. із зібрання рукописів В. М. Перетца № 229 (ІРЛІ)
17. *Лебедев* — зібрання рукописів духовної академії, описане А. Лебеєвим (ЦНБ АН УРСР)

18. *Лен.*
19. *Лен. конс.*
20. *Лив.*
21. *Масл. XXXIII* — зібрання рукописів Маслова (ЦНБ АН УРСР)
22. *Муз.* — зібрання рукописів основного фонду ДИМ
23. *Нудьга* — Нудьга Г. Пісні та романси українських поетів.— К., 1956.— Т. I.
24. *ТЛСП* — зібрання рукописів Товариства любителів стародавньої письменності (ДПБ)
25. *Перетц «Иссл. и материалы»* — Перетц В. Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы 16—18 вв.— М.—Л., 1962.
26. *Перетц «Малорусс. вирши...»* — Перетц В. Н. Малорусские вирши и песни в записях XVI—XVIII вв.— СПб, 1899.
27. *Перетц «Новые данные...»* — Перетц В. Н. Новые данные для истории старинной украинской лирики.— СПб, 1907
28. *Погодін* — зібрання рукописів Погодіна (ДПБ)
29. *Позднеев* — Позднеев А. В. Рукописные песенники 17—18 вв.//Ученые записки Московского государственного заочного педагогического института.— М., 1958.— Т. I
30. *Прач* — Львов Л. Н., Прач И. Русские на-

— зібрання рукописів основного фонду ДБЛ

— зібрання рукописів Ленінградської державної консерваторії ім. М. А. Римського-Корсакова

— збірник кантів 18 ст. з рукописного зібрання основного фонду ДИМ (Муз. 2473), опублікований Т. Ливановою в додатку до IV розділу її книги «Русская музыкальная культура XVIII вв. в ее связях с литературой, театром и бытом».— М., 1952.

— зібрання рукописів Маслова (ЦНБ АН УРСР)

— зібрання рукописів основного фонду ДИМ

— Нудьга Г. Пісні та романси українських поетів.— К., 1956.— Т. I.

— зібрання рукописів Товариства любителів стародавньої письменності (ДПБ)

— Перетц В. Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы 16—18 вв.— М.—Л., 1962.

— Перетц В. Н. Малорусские вирши и песни в записях XVI—XVIII вв.— СПб, 1899.

— Перетц В. Н. Новые данные для истории старинной украинской лирики.— СПб, 1907

— зібрання рукописів Погодіна (ДПБ)

— Позднеев А. В. Рукописные песенники 17—18 вв.//Ученые записки Московского государственного заочного педагогического института.— М., 1958.— Т. I

— Львов Л. Н., Прач И. Русские на-

31. Рубец — родные песни с их голосами.— СПб, 1790
— Рубец А. И. 216 народных украинских напевов.— М., 1872
32. 36. Вагановського — Возняк М. Два співаники половини і третьої чверті 18 ст.//ЗНТШ.— Львів, 1922.— Т. 133
33. 36. Кондрацького — Возняк М. Из збірника Кондрацького к. 17 ст.//ЗНТШ. Львів, 1927.— Т. 146
34. 36. Левицьких — Гнатюк В. Хоценський співаник Левицьких//ЗНТШ.— Львів, 1909.— Т. 91
35. 36. Пашковського — Возняк М. 3 культурного життя України 17—18 вв.//ЗНТШ.— Львів, 1912.— ТТ. 108—109
36. 36. Рудницького — Перетц В. Н. Заметки и материалы для истории песни в России.— СПб, 1901.— Т. 6, кн. 2
37. 36. Черторийських — див. Возняк, Архів...
38. 36. Шелестинського — Возняк М. Два співаники половини і третьої чверті 18 ст.//ЗНТШ.— Львів, 1922.— Т. 133
39. 36. Ягольницького — Грушевський М. Співаник з початку 18 ст.//ЗНТШ.— Львів, 1897.— ТТ. 15, 17
40. Син. — зібрання рукописів Синодальної бібліотеки
41. Соболевський — Соболевский А. И. Великорусские народные песни.— СПб, 1895—1902.— ТТ. 1—7
42. Твер. — зібрання рукописів Обласного архіву м. Калініна
43. Тит. — зібрання рукописів А. А. Титова (ДПБ)
44. Трутовський — Трутовский В. Ф. Собрание русских простых песен с нотами.— СПб, 1776—1795.— Ч. 1—4
45. Увар. — зібрання рукописів Уварова (ДІМ)
46. ЦНБ АН УРСР — Центральна наукова бібліотека ім. В. І. Вернадського Академії Наук УРСР
47. ЦДАДА
48. Чубинський, Чуб. — Центральный державный архив древних актов (Москва)
49. Чулков — Чубинский П. П. Труды этнографически-статистической экспедиции в Западно-русский край, снаряженной императорским русским географическим обществом.— СПб, 1874.— Т. 5.
50. Шреєр — Чулков М. М. Новое и полное собрание российских песен.— М., 1780—1781.— Ч. 1—6
51. Щук. — Історія української музики//відп. ред. О. Шреєр-Ткаченко.— К., 1980.— Ч. 1.
52. Яворський «Два замечательных карпато-русских сборника...» — зібрання рукописів Щукіна (ДІМ)
53. Яворський «Новые данные...» — Яворский Ю. Два замечательных карпато-русских сборника XVIII века, принадлежащие университету св. Владимира.— К., 1909
54. Q, O — Яворский Ю. Новые данные для истории старинной малорусской песни и вирши.— Львов, 1921.— вып. I—XII
- шифри зібрання рукописів основного фонду ДПБ

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ СЛІВ

вар.— варіант
вступ.— вступний
к.— кінець
муз.— музика
поч.— початок
пол.— половина
зб.— збірник
сер.— середина